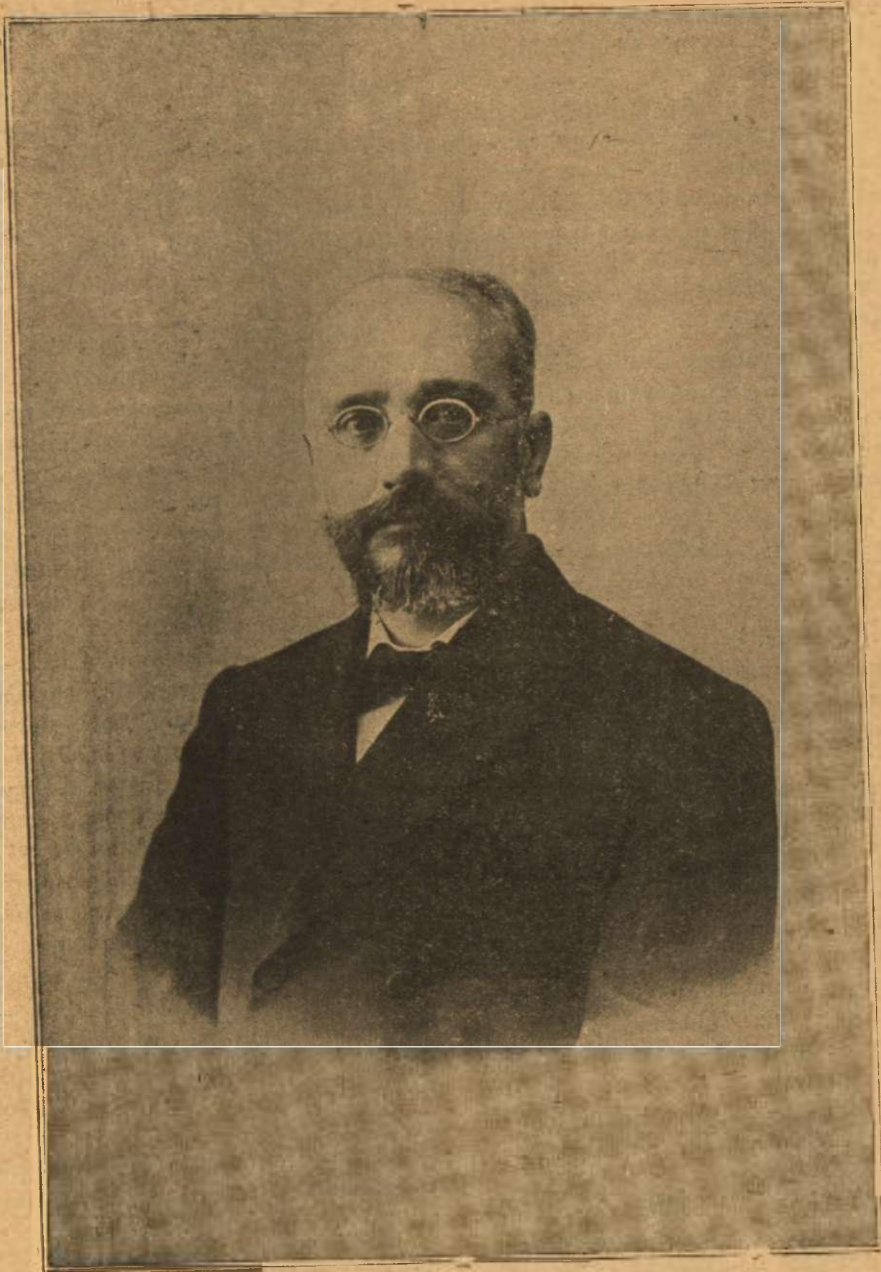

ΕΤΟΣ Γ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΑΡΙΘ. 8

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΔΟΓΑΣ ΤΗΣ 8 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ
ΠΛΗΡΕΞΟΥΣΙΟΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΤΤΙΚΟΒΟΙΩΤΙΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ

366 ΣΠΟΥΔΑΙΑ ΣΥΜΒΑΝΤΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

[Ἀπὸ Χριστοῦ μέχρι σήμερον]

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

213.—Τῆ 1 Αὐγούστου 1894.—Ἐπυροβο-
λήθη ὁ Γενικὸς Διοικητὴς Κρήτης Μαχμοὺτ
Δζελαλεδίν Πασσᾶς εἰς τὴν ἐν Χαλέπα κατοι-
κίαν του, τραυματισθεὶς εἰς τὸ μέτωπον. (Ἰκη-
ρὴ βακιῖνὲ ἄφι νάζάρ—ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν
Κρητικῶν γεγονότων).

214.—Τῆ 2 Αὐγούστου 1880.—Ἡλαττώθη
ὁ τόκος εἰς ἑννέα τοὺς ἑκατὸν καὶ κατηργήθησαν
οἱ φόροι ποτῶν πνευματωδῶν, ἀλέσεως καφέ,
βαφείων, ἀγγειοπλαστείων καὶ ἀσβεστοποιείων
(Κρητ. Κωδ. ἐκδ. Α').

215.—Τῆ 3 Αὐγούστου 1909—Οἱ ἐν Χανί-
οις πρόξενοι τῶν 4 Πρωστ. Δυνάμεων ἐπέδωκαν
εἰς τὴν Ἐκτελεστικὴν Ἐπιτροπὴν τὴν ἀκόλουθον
διακοίνωσιν. «Οἱ ὑπογεγραμμένοι ἀντιπρόσωποι
τῶν Προστατῶν τῆς Κρήτης Δυνάμεων λαμβά-
νουσι τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσωσιν εἰς τὴν Κρητι-
κὴν Κυβέρνησιν, ὅτι αἱ Κυβερνήσεις των ἀπε-
φάσισαν ν' ἀφαιρέσωσι διὰ τῆς ἀποβιβάσεως
ἀποσπασμάτων ἐκ τῶν πολεμικῶν πλοίων τὴν
Ἑλληνικὴν σημαίαν, ἣτις ἀπεικόντως κυματίζει
ἀπὸ τῆς 14)27 π. Ἰουλίου εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ
λιμένος Χανίων, εἴαν αὕτη δὲν ἀφαιρεθῆ ὑπὸ
τῶν ἐγχωρίων Ἀρχῶν». (Ἐπίσ. Ἐφημ. Κρητ.
Πολιτείας).

216.—Τῆ 4 Αὐγούστου 1364.—Θέσισμα
τοῦ Πέτρου Μωροζίνη ΟΖ'. Δουκὸς τῆς Κρή-
της καθιεροῖ τὴν 10 Μαΐου ἐπίσημον καὶ εορ-
τάσιμον ἐπὶ τῆ (δηθεν) ἀπαλλαγῇ τῆς Νήσου
ἀπὸ τῆς ἀποστασίας καὶ τοῦ λοιμοῦ ψηφίζον εἰς
αἰωνίαν μνήμην «νὰ τελῆται ἐνιαύσιος λιτανεία
ἐν ἣ παρευρεθῆσεται σύμπας ὁ κλῆρος τοῦ Χάν-
δακος μετὰ τῶν Γραικῶν Παλπαδῶν εἰς χαρὰν
καὶ ἀγαλλίασιν τῶν πιστῶν ὑπηκόων τῆς Αὐθέν-
τίας νὰ τελῶνται κατὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς αὐτῆς
ἡμέρας ἀγῶνες ἵππικοὶ κανονιζόμενοι ὑπὸ τῶν
κατὰ καιροὺς Δουκῶν». (Ἰστορ. σκηνογραφί-
ματα.)

217.—Τῆ 5 Αὐγούστου 1909.—Τὰ ἀπὸ τῆς
προτερείας καταπλεύσαντα πρὸ τῶν Χανίων πο-
λεμικὰ τῶν τεσσάρων Προστατῶν Δυνάμεων
ἀποβιβάσαντα ἀγῆματα εἰς τὸ δεξιῷ τῷ εἰσπλέ-
οντι εἰς τὸν λιμένα τῆς πόλεως πυροβολεῖον ἐ-
κοψαν διὰ πελέκων καὶ παρέλαβον τὸν ἴστυν

ἐφ' οὐδ' οὗτο ἡ Ἑλληνικὴ σημαία, πρὶν ἢ ὑ-
ψωθῆ τὴν πρωίαν ἐκείνην ὑπὸ τῆς Κρητικῆς
φρουρᾶς. Ὁ καταπλεύσας στόλος ἀπετελεῖτο ἐκ
τῶν ἑξῆς σκαφῶν: Ἀγγλίας Διάνα, Σουιφ-
τσούρ—Γαλλίας Βίκτωρ Οὐγγὼ καὶ Μιχελιὲ—
Ἰταλίας Φερουῦτσιο καὶ Παιζάνι—καὶ Ῥωσσίας
Ὀλέγ καὶ Χιβινιεις. Ὁ Κυβερνήτης τῆς Διάνας
εἶπεν: Ἐγὼ λυπηρὸν καθήκον νὰ ἐκτελέσω, ἡ
ἐντολή μου εἶνε νὰ ἐμποδίσω τὴν ἔπαρσιν τῆς
σημαίας. (χειρ.)

218.—Τῆ 6 Αὐγούστου 1821.—Σφαγὴ δι-
ακοσίων Χριστιανῶν εἰς Καλύβες Ἀποκορώνου
ἀρνούμενων νὰ ἐξομώσωσι καὶ ἑτέρων ἑκατὸν
δεκαεὶ ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδῶν, οὓς εὔρον
οἱ Τούρκοι εἰς σπήλαιον τοῦ Κοκκίνου Χωρίου
κατακρεούργησις τοῦ Ἰερέως των Παλπα Μα-
νώλη εἰς Καλύβες, ἀνασκαλοπισμὸς τριῶν ἐφή-
βων εὐρεθέντων ἐνόπλων μεταξὺ αὐτῶν καὶ
τυροπόλησις τῶν χωρίων Ἀποκορώνου. (Ἀπο-
μνημ. Κριτοβουλίδου).

219.—Τῆ 7 Αὐγούστου 1821.—Θανάτω-
σις τριάκοντα ἐξ Κεφαλιαῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων
εἰς σπήλαιον τοῦ χωρίου των μόνον δύο ρι-
φθέντες εἰς τὴν θάλασσαν ἐσώθησαν νηχόμενοι
καὶ ἀπέβησαν εἰς Ἄλμυρὸν. Αὐθημερὸν περὶ
τοὺς ἑκατὸν τριάκοντα ἀνδρας, γυναῖκας καὶ
παιδιά ἀπέπνιξαν οἱ Τούρκοι εἰς τὸ Σπήλαιον
«Κρουονερίδα» κείμενον ὑπεράνω τοῦ χωρίου
Βαφέ, ῥίψαντες ἐν αὐτῷ ἀναφλεγμένας δυσώ-
δεις ἐμπροστικὰς ὑλας. (Ἀπομνημ. Κριτοβου-
λίδου).

220.—Τῆ 8 Αὐγούστου 1289.—Ἀπεφα-
σίσθη νὰ συγκομιζομεν τὸ ἄλας τῆς Κρήτης εἰς
δημοσίαν ἀποθήκην ὁπόθεν σταθμώμενον νὰ
δίδεται πρὸς προμήθειαν τῶν φρουριῶν τῆς
Κρήτης.

Ἐπίσης τὸ προῖον τοῦ ἐν Κρήτῃ φόρου ἐπὶ
τοῦ ἄρτου νὰ δαπανᾶται εἰς ἐφοδιασμὸν τῶν
φρουριῶν. (Ἰστορ. Κρήτης Ψιλάκη).

221.—Τῆ 9 Αὐγούστου 1822.—Μάχη εἰς
Ἰωνιὰν καὶ Καμάρια Μυλοποτάμου, καθ' ἣν
ἐνίκησαν οἱ Χριστιανὶ φονεύσαντες ὀχλοῖς Τούρ-
κους καὶ ἐλευθερώσαντες πολλὰ αἰχμάλωτα
γυναικόπαιδα. (Χρονολ. Πίναξ Σταματάκη).

222.—Τῆ 10 Αὐγούστου 1895.—Ἡ Με-
ταπολιτευτικὴ Ἐπιτροπὴ καλεῖ τὸν λαὸν νὰ συν-
έλθῃ εἰς Κλήμα τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1895, ὅπως
λάβῃ ὀριστικὰς ἀποφάσεις καὶ ὑπογράψῃ ὑπό-
μνημα μετὰ συστάσεως «νὰ μὴ προβῆ εἰς ἄδικα
ἔργα. διότι ταῦτα ἀντιστρατεύονται εἰς τὰ συμ-
φέροντα τῆς ἐνδόξου πατρίδος ἡμῶν».

(Συμβολὴ εἰς τὴν Κρητικὴν Ἱστορίαν. Σπ.
Βαρδάκη).

223.—Τῆ 11 Αὐγούστου 1259.—Τὸ ἀνώ-
τατον Συμβούλιον τῆς Πολιτείας ἐντέλλεται, ὅπως
ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέψῃ ὁ Ἀρμοστής τῆς Κρή-
της νὰ ὑποθηκεύηται πλοῖον τοῦ δημοσίου, πω-
λήται ἢ ἀπαλλοτριώται αὐτὸ τε καὶ τὰ ἐξαρκη-
ματὰ του. (Ἰστ. Κρήτης Ψιλάκη).

224.—Τῆ 12 Αὐγούστου 1828.—Σφαγὴ
τετρακοσίων περίπου Χριστιανῶν ἐντὸς τοῦ Ἡ-
ρακλείου, συνεπεία τοῦ φόρου τοῦ διαβροῦτου
Μπαϊράκ Ἀγασῆ Ἀγριολίδη. (Χρονολ. Πίναξ
Σταματάκη).

—Ο Κριτοβουλίδης ὑπολογίζει εἰς πεντακοσί-
ους τοὺς ἐντὸς καὶ διακοσίους τοὺς πέριξ τοῦ
Ἡρακλείου θανατωθέντας Χριστιανούς.

225.—Τῆ 13 Αὐγούστου 1822.—Φόνος
τετρακοσίων δέκα Χριστιανῶν καὶ αἰχμαλωσία
δύο χιλιάδων γυναικοπαίδων εἰς Ἀμουργέες.
(Χρον. Πίναξ Σταματάκη).

226.—Τῆ 14 Αὐγούστου 1905.—Ὁ Ῥωσ-
σος Συνταγματάρχης Οὐρμπάνοβιτς προεκήρυξεν
εἰς τὸν Νομὸν Ρεθύμνης ἀμνηστειάν. (Ν. Ἐ-
ρευνα).

227.—Τῆ 15 Αὐγούστου 1866.—Ἐπανα-
στατικὴ προκήρυξις τῆς Γενικῆς τῶν Κρητῶν
Συγκελεύσεως πρὸς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις δια-
κηρύττει, ὅτι οἱ Κρητῆτες ἐμμένουσι καρτερικῶς
εἰς τὸν ὅρκον τοῦ 1821 καθικετεύοντες τὸν
Παντοδύναμον Θεὸν νὰ εὐλογῇ τὰ ὄπλα των,
πρὸς πληρεστάτην ἐπιτυχίαν ἐνώσεως τῆς Κρή-
της μετὰ τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος. (Χειρόγρα.)

228.—Τῆ 16 Αὐγούστου 1650.—Ἐπεσαν
ὑπὸ τὰ τεῖχη τῆς Σητείας χίλιοι Ἐνετοὶ, ἐν οἷς
εἰς Στρατηγός, καὶ συνελήφθησαν τετρακόσιοι
τεσσαράκοντα αἰχμάλωτοι. (Ταρίχι Νημιᾶ).

229.—Τῆ 17 Αὐγούστου 1866.—Σύνα-
ψις τῆς πρώτης μάχης εἰς Σταυρὸν Σελίνου. (Ἡ

Κρητικὴ Ἐπανάστασις τοῦ 1866—καὶ Ἱστορία
τῶν Σφακιῶν).

230.—Τῆ 18 Αὐγούστου 1909.—Ἡ Ἐκ-
τελεστικὴ Ἐπιτροπὴ ἀπέστειλεν εἰς τὸ Μουσεῖον
τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς
Ἑλλάδος τὴν ἐν τῷ Πυροβολεῖῳ τοῦ λιμένος
Χανίων ἀπομείνασαν ἐγγεγομφομένην βάσιν
τοῦ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων ἀποκοπέντος καὶ ἀπο-
κομισθέντος ἴστυ τῆς ἐκεῖ ὑψουμένης Ἑλλη-
νικῆς Σημαίας. (Κῆρυξ).

231.—Τῆ 19 Αὐγούστου 1828.—Φόνος
ἄνω τῶν ἑννενηκοντα Χριστιανῶν εἰς Ἀρκού-
δαιναν, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἱερουρ-
γοῦντος Ἰερέως. (Ἰστορ. Σφακιῶν—Ἰστορ.
Σπ. Τρικοῦπη—Ἀπομνημ. Κριτοβουλίδου).

232.—Τῆ 20 Αὐγούστου 1888.—Διάλυ-
σις τῆς Ὀρφανικῆς Τραπεζῆς Ἡρακλείου. (Ἐι-
δικοὶ Νόμοι Χριστιανῶν).

233.—Τῆ 21 Αὐγούστου 1866.—Ἐψηφί-
σεν ἡ Ἐπαναστατικὴ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν
Κρητῶν τὴν κατάργησιν τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας
καὶ τὴν ἔνωσιν τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος
ἀνέθηκε δὲ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ψηφίσματος εἰς
τὴν ἀνδρείαν τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ, τὴν συνδρομὴν
τῶν ὁμοφύλων καὶ φιλελλήνων, εἰς τὴν κραταιὰν
μεσολάβησιν τῶν προστατῶν καὶ ἐγγυητριῶν
Μεγάλων Δυνάμεων καὶ εἰς τὴν παντοδυναμίαν
τοῦ Ὑψίστου. (Χειρόγρα.)

234.—Τῆ 22 Αὐγούστου 1822.—Ἐψηφί-
σεν ἡ Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Κρήτης φόρον
εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς 3 τοὺς ἑκατὸν. (Χει-
ρόγρα.)

235.—Τῆ 23 Αὐγούστου 1871.—Ἐτέθη ὁ
θεμέλιος λίθος τοῦ φρουρίου Ἰτζεδίν. (Χειρ.)

236.—Τῆ 24 Αὐγούστου 1867.—Ἐφρονεύ-
θησαν εἰς τὴν θέσιν λουτρὰ Σελίνου ἐξ ἐνέδρας
πολλοὶ Σελυνιώται Χριστιανοὶ πολεμισταί, ἐν
οἷς ὁ γενναῖος Ἀνδρέας Σειρᾶς. (Χειρ.)

237.—Τῆ 25 Αὐγούστου 1898.—Πυρό-
λησις τῶν Χριστιανικῶν συνοικιῶν τῆς πόλεως
Ἡρακλείου καὶ τριήμερος σφαγὴ ἀναριθμήτων
Χριστιανῶν (Κρητικά Σ. Α. Παππαντωνάκη).
Κατ' αὐτὴν ἐφρονεύθησαν δεκαεὶ Ἀγγλοὶ καὶ
ἐτραυματίσθησαν τριάκοντα, ὡς διαλαμβάνει
τὸ 43 φύλλον τῆς ἐν Ἡρακλείῳ ἐκδιδομένης

ἐρημερίας «Ἀληθείας» ἐν τῷ ὁποίῳ κατονομαζονται καὶ ἑκατὸν τριάκοντα τρεῖς χριστιανοὶ ἐκ τῶν θανατωθέντων.

238.—Τῆ 23 Αὐγούστου 1863.—Ἐξήτησαν οἱ Σφακιανοὶ δι' ἀναφορᾶς των πρὸς τὸν Βαλὴν τῆς Κρήτης Χεκίμ Ἰσμαῖλ Πασσᾶν νὰ σταλῆ εἰς Σφακία στρατιωτικὴ δύναμις πρὸς περιορισμὸν τῶν περιφερομένων ταραχοποιῶν. (χειρόγρ.)

239.—Τῆ 27 Αὐγούστου 1866.—Πανωλεθρία τοῦ ὑπὸ τὸν Σαχῆν Πασσᾶν Αἰγυπτιακοῦ Στρατοῦ εἰς Βρύσες τοῦ Ἀποκορώνου. (Ἱστορία τῶν Σφακιῶν.)

240.—Τῆ 28 Αὐγούστου 1878.—Συνήλθεν ἐν Χαλέπῳ εἰς πρώτην συνεδρίαν ἑνδεκα-

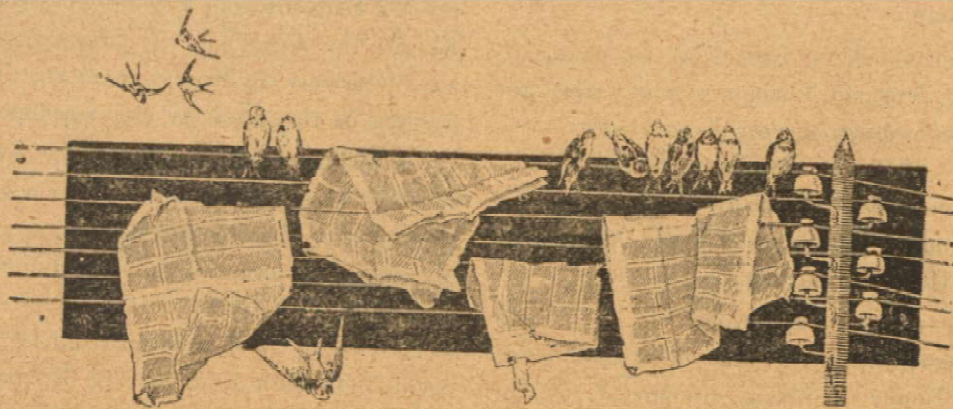
μελὴς Ἐπιτροπεία τῆς Ἐπαναστατικῆς Γενικῆς τῶν Κρητῶν Συνελεύσεως μετὰ τῶν Αὐτοκρατορικῶν Ἀπεσταλμένων Γαζῆ Ἀχμέτ Μουχτάρ Πασσᾶ καὶ Σαλήμ Ἐφέντη.

241.—Τῆ 29 Αὐγούστου 1905.—Προεκηρύχθη ὁ στρατιωτικὸς Νόμος εἰς Καστέλλι Κισσάμου. (Ν. Ἐρευνα.)

242.—Τῆ 30 Αὐγούστου 1896.—Ἦρξιεν ἡ εἰσπραξις τοῦ προσθέτου εἰσαγωγικοῦ φόρου 3 ο)ο πρὸς ἀποζημίωσιν τῶν ἐκ τῶν τελευταίων ἑπαναστάσεων καταστροφῶν. (φ. Κρήτης 1488).

242.—Τῆ 31 Αὐγούστου 1669.—Ἀπῆλθον οἱ διασωθέντες ἐκ τοῦ ἐν Ἡρακλείῳ ἐπικουρικοῦ Γαλλικοῦ σώματος. (Στατιστικὴ Πληθ. Κρήτης).

Γ. ΙΑΚ. ΚΑΛΛΙΪΣΑΚΗΣ.

Η ΑΔΕΛΦΗ ΜΑΡΘΑ

Ἀπὸ τῆς κοιλάδος τῆς Μαρθᾶ ἐν τῇ νήσῳ Μυκόνῳ
3 Ἀπριλίου 18...

Σελίδες προσφιλεῖς τοῦ ἡμερολογίου μου, σὰς ἀνοίγω καὶ πάλιν. Εἰς τοὺς ἐγγεμύθους κόλπους σὰς θέλω νὰ ἐμπιστευθῶ τῆς ψυχῆς μου τὰς ἰδύναις, τῆς καρδίας μου τὰ τραύματα καὶ τοὺς πόνους. Πατρίς μου γλυκεῖα, νῆσος μικρὰ καὶ βραχῶδης, ὅπου βρέφος ἐνητένισα τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ παιδίον ἐπαιξά εἰς τὰς ἀμυδάεις τῶν κόλπων σου παραλίαις καὶ τῶν ξηρῶν βουνῶν σου τοὺς πρόποδας, Μύκονος ἀγαπητῆ, σὲ χαιρετῶ. Μὲ πνίγει ἡ συγκίνησις!

Ἄκται θελκτικαί, σὰς ἀναγνωρίζω μετὰ τοσούτων χρόνων ἀπουσίαν, καὶ ἐὰν αἱ συγκινήσεις δὲν ἀπέπνιγον τὴν φωνήν μου ἤθελον νὰ προσφωνήσω καὶ σὰς, καὶ τοὺς λοφίσκους σου, Μαρθᾶ, καὶ τὴν κορυφὴν σου, Παλαιόκαστρον (1) ἀγαπητὴν τὰς θέσεις πάσας, ὅπου νόσα εὐδαιμονίας καὶ ἀθωότητος ἔζησα ἔτη.

Σὰς ἐπαναβλέπω, ἀντικείμενα ποθητά! Ὑπὸ τοῦ μετώπου μου τὰς πρώτους ρυτίδας καὶ τὰ λευκά τῆς κόμης μου νήματα, ὑπὸ τὴν πελιδὴν σφραγίδά τοῦ ἄλγους, ἦν τῆς μοίρας δυσμένεια ἀπετύπωσεν ἐπὶ τοῦ προσώπου μου, δὲν ἀναγνωρίζετε πλέον τὸ εὐθυμον παιδίον, τὸ φαιδρῶς ἀναρριχώμενον ἄλλοτε ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς κορυφῆς. Καὶ τί δὲν μεταβάλλεται ἐδῶ κάτω!...

Ἄλλ εἰς σὲ, νησάκι μου προσφιλέ, ὄφειλω ἀπροσδόκητον χαρὰν. Ἐκ τῶν πόνων τῆς ψυχῆς κατενόουν ὅτι ζῶ, καὶ τῆς ζωῆς τὴν ἀποστολὴν καὶ τὸν σκοπὸν διεγίνωσκον ἐν τῇ ἀγωνίᾳ τῆς πιεζούσης τὸν κόσμον καὶ τὸν ἄνθρωπον.

Ἡ θεὰ σου ὁμῶς, πατρίς μου ἰδιαιτέρως, πρᾶττει τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, τῶν λογισμῶν μου τὰς πικρίας καὶ τὴν ζοφερότητα. Ἐγὼ λοιπὸν εἰσέτι καρδίαν προσιτὴν εἰς τὴν χαρὰν,..... καὶ τὸ ἄλγος δὲν εἶναι λοιπὸν ὁ μόνος καὶ ὑπέρτατος τῆς ζωῆς καὶ τῶν φροντίδων τῆς σκοπός;.. Τῶν διαικλίσεων τῆς ψυχῆς μου, τῶν σκιρτημάτων τῆς

(1) Κορυφὴ κατὰ τὴν ἀγροσὴν πρὸς τὴν Ἄνωμερᾶν, ἐφ' ἧς καὶ σήμερον εἶτι φαίνονται τὰ ἴχνη ἀρχαίου Ἐνεστικοῦ φρουρίου. Μικρὸν χαμηλότερον ὑψοῦται φερώνυμος γυναικεία μονή.

καρδίας μου ἤθελον νὰ καταστήσω κοινωνοὺς τοὺς φίλους μου. Εἰς τὰ διανοιγέμενα ὑπὸ τοῦ μειδιάματος χεῖλη μου, εἰς τὴν παλινοστήσαν τοῦ προσώπου μου φαιδρότητα θὰ ἔβλεπον τὴν πλήρωσιν τοῦ πόθου των, ὅτε μὲ ἤλεγγον διὰ τί τοσοῦτον νὰ μελαγχολῶ καὶ τόσον ἀπλήστως νὰ πίνω ἀπὸ τῆς θλίψεως τὴν κύλικα..... Ἐδῶ, εἰς τὴν γόησσαν τῶν παιδικῶν μου χρόνων κατοικήσαν, ἀσφαλῆς ἀπὸ τῆς τρικυμίας, βλέπω τὴν θάλασσαν ἀγρίως μαινομένην ἐξω. Εἰς ὄρμον ἀσφαλείας κατέφυγον ἐδῶ, ἀλλά... τίς οἶδεν; ἐνίοτε ὁ κλύδων ἀρχηται ἐκεῖ, ἐνθα νομίζομεν ὅτι κατέπαυσεν... Ἐμὲ φοβοῦμαι καὶ οὐχὶ τὴν θάλασσαν. Περιφρονῶν τὰ κύματα, τρομάζω τὰς θεέλλας τῆς ψυχῆς!..

Πάσας τὰς παιδικὰς ἀναμνήσεις μου ἀνακαλῶ θεωρῶν τοὺς τετειχισμένους τούτους ἀγρούς, τοὺς λευκοὺς καὶ τῆδε κάκεισε ἐσπαρμένους οἰκίσκους, τοὺς μονήρεις ἀνεμομύλους διαρκῶς στρεφομένους πρὸς τὸν ἄνεμον. Χθὲς ἐσπέρας ἔκρουσα τὴν θύραν τοῦ μεμακρυσμένου ἐκεῖνου οἰκίσκου. Οὐδεὶς ἀπήνητησεν ἐσῶθεν. Ἐρημον ἀπέμεινε τὸ φιλόξενον καὶ φαιδρὸν ἐνδιαίτημα, ὅπου ἐν οἰκογενειακῇ χαρᾷ καὶ ἀπλότητι πατριρχικῇ συνηθροίζομεθα ἄλλοτε, ἵνα μελετήσωμεν τὰ παιδία τὰ μαθήματα ἡμῶν καὶ παιζόμεν εἶτα εἰς τὸν κῆπον.

Διὰ τῆς συνήθους ἰλαρᾶς φωνῆς ἡ μάμμη ὑπισχνεῖτο ἡμῖν, ἐὰν μάθωμεν τὰ μαθήματά μας, νὰ μᾶς φιλοδοξήσῃ εὐγευστον διπυρίτην καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ, ὅπως ἀπὸ τῆς γείτονος ἀμπέλου κόψωμεν ἡμεῖς μόνοι ἀπὸ τοῦ κλήματος τὰς σταφυλάς. Ἐνθυμοῦμαι τὴν εὐθυμίαν ἡμῶν, ὅσάκις ἐτελειώνομεν τὴν «ἐξήγησιν», καὶ τὴν ἀμύλλαν τίς πρῶτος νὰ ἐκμάθῃ τὴν «ἀνάγνωσιν». Ὑπὸ τὴν μεμακρυσμένην, τὴν φεύγουσαν ἀνταύγειαν τῶν θελκτικῶν ἀναμνήσεων τῆς τρυφερωτάτης ἡλικίας προσεπέλασα τὸν ἄλλοτε εὐδαίμονα ἐκεῖνον οἶκον, μάτην ποθῶν τὰ πρόσωπα, ἅτινα ἐγνώρισα καὶ μεθ' ὧν διέτριψά ποτε.

Οἱ πρεσβύτεροι κοιμῶνται τῶρα τὸν ὕπνον τοῦ θανάτου, ἐνῶ ἀγῆρως ζῆ τῆς ἀρετῆς των ἡ μνήμη καὶ τῆς εὐποιίας των ἡ ἀνάμνησις. Εἰς ξένας

χώρας πλανώνται οί νεώτεροι, οί όμηλικες, τών παιδικών μαθημάτων και τών παιγνίων οί σύντροφοι και οί φίλοι. Ω χρόνοι, πόσον ταχέως παρήλθετε και ποίας ή πάροδος σας επήνεγκεν αλλοιώσεις,.... του σώματος αλλοιώσεις, του νου και της καρδιάς;... ναι, της καρδιάς, του μεγάλου τούτου και αιωνίου αίνιγματος, ούτινος πάντοτε εξήτασα τάς αντιθέσεις και εξήτησα την λύσιν, και πάντοτε ματαίως. Έκραξα όσα όνόματα φίλων παιδικών εγνώριζον από στήθους, με την ελπίδα, ότι θα με ήκούε τις από τους πόρρω οικίσκους και θα ήρχετο προς τον ξενον, τον εκπαιτρισθέντα ξενον, όστις μετά πολλών ενιαυτών περιπλανήσεις και περιπετειάς ήρχετο να προσπέση εις την γην, ήτις σκεπάζει τους πάππους και τους γονείς του, και να καθίση εις τον έρημον βράχον, άφ' ου, παιδίον, τοςάκις έμελαγγόλησε θεωρών θραυόμενον τό κύμα και τον ήλιον καταδύμενον εν άφάτῳ μεγαλειότητι εις του πόντου τον άπέραντον κόλπον.

Έφώναξα, έφώναξα τους άπόντας φίλους άλλ' ούδεις απεκρίθη εις την φωνήν μου. Η άμφιλύκη επεχύθη μετά μικρόν. Απεσβέσθησαν βραδέως και διαδοχικώς τά ρόδινα χρώματά της και την ώραίαν άνταύγειν του ουρανού ήρξατο διαδεχόμενον άραιόν σκότος βραδύ. Τρικυμία πάθους έμείνετο εντός της καρδιάς μου. Τί είχον, τί έπασχον, τί εξήτουν και τίνος στερούμενος ήγωνίων; Ας μη ζητώ εξηγήσεις πραγμάτων, άτινα άγνοώ καιτοι τά αισθάνομαι. Έως ψυχής τό παράπονον, της καρδιάς ό πόνος εξώρμα τότε από τών εγκάτων του στήθους μου και εις του λυγμού τό κίσθημα και τό πάθος μεταβληόμενος έσφιγγε τον λαιμόν μου μέχρις άποπνιγμού. Να κλαύσω δέν ήδυνάμην. Να όμιλήσω δέν ήδυνάμην επίσης. Ογκωθεΐσαι τών κροτάφων μου αι φλέβες έπαλλον βιαιώς. Άλγος ήθικόν διέσειε τον έσωτερικόν άνθρωπον. Έδλεπον σπινθηρας πρό έμοϋ, τά ότά μου έδόμβουν και, θυμα φρεναπάτης ή όπτασίας, έθεώρησα παρελαύνοντα πρό έμοϋ της παιδικής ήλικίας τά έτη με τάς άθώας αυτών τέρψεις και τον άμεριμνον βίον όστις, οίμοι! δέν έμελλε να είναι αιώνιος. Έτη προσφιλή, που άπήλθετε!... Ασθμαίνων και μετά πόθου παραφόρου τείνω τάς χείρας ζητών να ψάσω τό ειδωλον εκείνο τό θελκτικόν. Ηρέμα και άπροσδιόριστον άνθρωπινη μορφήν λαμβάνοντα φύγουσι πρό έμοϋ, συμπαθώς μειδιώντα, της τρυφεράς νεότητος τά γελούντα έτη. Χρυσή νεφέλη περιβάλλει τάς μυστηριώδεις άλλά γλυκειάς εκείνας μορφάς. «Παρήλθω μεν φίλε», άκούεται φωνή μουσική από τών κόλπων του χρυσοϋ νέφους ήχοϋσα «παρήλθω μεν διά να μη επιστρέψωμεν πλέον. Ταλκιπαρε,

πάσχεις εις την άνάμνησίν μας. Πάσχε αυτός είναι του ανθρώπου ό κληρος. Ποθών τό παρελθόν να στενάξη εις τό παρόν και να τρέμη διά τό μέλλον... Ο,τι έχει εύρίσκει δυστυχές, ό,τι προσδοκώ εύρίσκει φοβερόν και μόνον ό,τι άπώλεσεν έτχει εύρίσκει εύτυχές. Αλλά τό άπώλεσεν...»

Ανεπήδησα όρμητικώς από του λίθου, εις όν είχεν καθεσθή. Έθλιψα ισχυρως τό μέτωπον και κραδαίνων τους βραχιόνιας και τον ποδα κτυπών κατά γής, εξήτουν να άποσεισω την επιρροήν του όνειρου ή της φρεναπάτης, ύφ' ήν έκυπτον πρό μικρόν. Έως νυκτός τά σκότη έλυσε διά του γλυκέος φωτός της ή προβάσα σελήνη και υπό τό φως αυτης τό μελαγχολικόν προσήγγισα τό χθαμαλώτερον μέρος του τοίχου της οικίας, άφ' όπου και εισήληθον. Ξένος ό άλλοτε οικετος και φίλτατος διέτρεξα με λυόμενα υπό της συγκινήσεως τά γόνατα του οικου τά δωμάτια, τον κήπον, την μικράν Έκκλησίαν, όπου τοςάκις ήναψα κηρίον πρό της εικόνας της Παναγίας και, εις δάκρυα άναλελυμένος, έδεθήην θερμώς να ίάνη ή Παναγία τά προσφιλέστατα της ψυχής μου όντα, άτινα, θυμάτα νόσου άδυσωπήτου, εσφάδαζον άλγοϋντα και άυπνοϋντα εις την κλίνην του θανάτου! Αρωμα θεϊον της θρησκείας σε άνέπνευσα έτι, μηπω εξατμισθέν υπό του χρόνου και του έλκους της άπιστίας. Πυρσέ παρήγορε, ευεργετικέ, όστις καθωδήγησες τά πρώτα της πρώτης νεότητός βήματα μου, σε είδον και πάλιν φωτοβολούντα και άσβεστον υπό τους τρικυμιώδεις ύετους της προβάσης ήλικίας και εις τάς ακτινάς σου τάς παραμυθητικάς και έλπιδοφόρους, επειράθη ό άνήρ να βαδίση εις του παιδίου τά βήματα, να ανακαλέση τάς θελκτικωτάτας τών άναμνήσεων και να έλπίση εις τάς γλυκυτέρας και τάς μάλλον παρηγορητικάς τών ελπίδων... Ούδέν είχεν άλλάξει, ούδέν εκτός έμοϋ και του ζώντος κόσμου, όν άλλον συνέτριψεν ό θάνατος, άλλον έσφενδόνησε μακράν της μοίρας ή βουλή, και άλλου την καρδίαν ή τό πρόσωπον ούτως ήλλοίωσεν ό χρόνος, ώστε να καταστῆ άγνώριστος. Είς τους τοίχους, εις τάς θύρας και τά παράθυρα του οικου είδον έτι τά όνόματά μας διά μολυβδίδος γραφέντα ή χαρραχθέντα δι' ήλων κατά τάς ώρας της σχολής. Πανταχοϋ του οικου εύρισκον κατεσπαρμένας τών αρχαίων παιδικών χρόνων τάς ανεπιλήστους άναμνήσεις. Είς την τράπεζαν εκείνην εκαθήμεθα μελετώντες, και ήδη βλέπω έτι τά ίχνη των γραμμών, άς παίζων έχάραζά ποτε διά του μαχαριδίου μου. Είς τον κήπον φόνται αι γογγύλαι και οι τρυφεροί των άλλων φυτών βλαστοί. Αμαλαία θάλλουσι αι δαμασκηναί, και αι ροζαι

του κήπου και του προκυλιού άνεπτύχθησαν πλειότερον και πλειότερον εγήρασαν. Τάς ένθυμοϋμαι τρυφερά δεινύλλια. Ηδη είναι δένδρα χωρουντα προς την παρκαμήν των. Μόνον αυτά; .

Αλλά της Έκκλησίας ή θεα και ή εισόδός μου εντός ενέτεινε πάντα της ψυχής του τά μελαγχολικά αισθήματα και επτέρωσε διά πτερών όργυιαίων τους ρευθασμούς και τους ιδανικούς της καρδιάς μου πόθους. Μελαγχολών μετηρησιούμην και μεταρσιούμενος έμελαγγόλουν. Έγκατελιμπανον την γην και έσπευδον να επανέλθω, όπως αναζητήσω του παρελθόντος τάς ποθητάς εικόνας, τάς σκηνάς και τάς θέσεις ένθα είχόν ποτε, εκτυλιχθῆ. Κανδήλας φως άσθενές διέλυε μόλις τό έντός του κίσκου σκότος. Είς την υποτρέμουσαν λάμψιν του αι εικόνες των Άγίων μοι έφάνιντο κινούμεναι, ένῳ σικαι πολλύσχημοι έσαλεύοντο επί του τοίχου και του έδάφους του εκκλησιδίου. Αίφνιδιον άερος πνεϋμα διήλθε συρίζον χαλαρως διά τινος όπης του φεγγίτου. Ένόμισα ότι ήκουσα οίμωγην και φρικιών έρίφθην δεόμενος επί των πλακών της Έκκλησίας. Μικρόν κατά μικρόν κατηνάσθη ή άκρα του έγκεφάλου μου έντασις. Ηρεμώτερος τότε έψιθύρισα τους ψαλμούς και άπειρημόνευσα τάς προσευχάς, άς παιδίον είχον άποστηθίσει. Είδη τίς ποτε, δεινως μαινόμενον τον άγριον τυφώνα; Ηκουσε μυκωμένην την τρικυμίαν και όργίλον τον άνεμον φεύγοντα γοργως, και συνταράσσοντα τον πόντον, ανατπώντα δένδρα και καταρρίπτοντα στέγας; Λεπτόν νεφύδριον αναφάνεται εις τον νότον. Ηνοιξε τά στέρανα του, και αρχαίως βροχής ψεκάδες πίπτουσιν εις την γην και την άφρισμένην θάλασσαν. Έκόπασεν ή θυέλλα και του βορρα τό άγριον πνεϋμα εις αύραν ήρεμον μετεβλήθη θωπεύουσιν την φύσιν και μόλις πως διά ψύσεως ήπίας ρυτιδοϋσαν του πόντου την έκτασιν. Είμαι ή εικών της τρικυμίας των παθών και των αισθημάτων, ύφ' όν κατειχόμεν, οδυόμενος και ευδαιμονών έναλλάξ, άχρις ου της καρδιάς βροχή από των βλεφάρων εις αρχαίως ρινίδας καταλειθεΐσα άνεκούφισε τό άλγος και ήνοιξε διεξόδον εις την όξύτητα του πάθους, όπερ με κατέπνιγε και με κτεβίβρωσκεν. Ανακούφισις ήν ειχον άπομάθει από τοςούτων χρόνων, σε άνεύρον, φεϋ! στιγμαίως, εις την μικράν έξοχικήν εκκλησίαν υπό την ευλογητήν επιφοίτησιν πίστεως θείας άμβλυθίσης, οίμοι, βραδύτερον, και υπό την γοητείαν τύσων όνειρων και άναμνήσεων σεμνών, εις άς δέν έτόλμων πλέον να έλπίζω, των όποιων θυμω, ό χωρισμός εξέκκιε και εσπάρασσε τά σπλάγγνα μου. Ηείρα του κόσμου, γνώσις κατάρκτος, φερμακτεύουσα των θνητών την ζωήν και τα-

ράσσουσα την γαλήνην, διατί να φωτίσης τον νουν μου, άφ' ου έμελλες να σκοτίσης την καρδίαν μου; Και τί άγαθόν είσαι λοιπόν, πέτρα άνηλεής, άφου ή πνοή σου μαραινει του βίου μας τά άνθη, διαστρέφει την άθωότητα των πρώτων μας ήμερών και μίαν προς μίαν καταρρίπτει οίκτρως όλας τάς φαιδράς όνειροπολήσεις και τάς ποθεινάς χρυσής νεότητος προσδοκίας; Σε όνομάζουσι σοφήν διδάσκαλον και είσαι τέρας συντηρούμενον διά του θανάτου των ώραίων όνειροπολημάτων της νεότητος, και του μαρasmus των ήδυτέρων, των σεμνοτέρων ελπίδων μας. Η πολύπειρος άκμή άφ' ενός, πέραν της όποιας παγερόν προβάλλει τό κατεσκληνός γήρας, και ή άπειρος νεότης άφ' έτέρου ή ροδίνη και άκτινοβόλος, ή εύθυμος και άμεριμνος, ή και των όλισθημάτων αυτης την επιεική συγγνώμην εν αυταίς ταίς έλαφραίς παρεκτροπαίς της έγκλείουσα. Τίς θα έδίσταζε να εκλέξη και διά τί την άδυσώπιτον πέτραν, την φαρμακεύτριαν αυτην, την διά της πνοής της πραγματικότητας διασκεδάζουσαν μακράν τους χρυσοϋς άτμούς της νεότητος και διά γέλωτος σαρωδωνικού και χειρονομίας άμειλίχτου δεικνύουσιν όλην την άθλιότητά μας, διά τί να επιζητώμεν άπλήστως οι άνθρωποι, άφ' ου αυτης ή άπόκτησις θα σημάνη τό τέλος της ανωδύνου ζωής και της χαράς μας; ...

Ο ποϋς μου προσέκοψεν εις ξύλινον βάθρον, έφ' ου μέλαν όλοσηρικόν ήπλοϋτο πλουσίως. Λαμπάδες ήμικαταναλωθεΐσαι σβεσταί, λείψνα και σύμβολα ζωής άποσβενημένης, εκειντο κανονικώς γεταγμένα περιξ του εξέχοντος εκείνου εντός της εκκλησίας τάφου, και στέφανοι, καταθεθέντες εν ώρα υπερτάτης σπαραχθείσης φιλοστοργίας υίχης, έφάνιντο άμυδρως επί των τοίχων και του καλύπτοντος αυτους μέλανος όλοσηρικού. Ανεγνώσα τό όνομα του νεκροϋ. Κείσαι έδῶ, εις την πατρίδα σου, φίλτατε φίλε. Σε έγνώρισα ζώντα, και θανόντα σε έθρήνησα.

Αποθανών έλυσθς τά αίνιγματα, άτινα σε άπησχόλουν εν τη ζωῆ, ικανοποίησας τό άπληστον εκείνο αισθημα της γνώσεως, όπερ σε κατεβίβρωσκε και έτήρει μετέωρον τό πνεϋμά σου μεταξϋ της ιεράς προσδοκίας άλλης ζωής και της λήθης και της γαλήνης της άνυπαρξίας; Μιταίως προσκολλῶ τό ους μου παρά τον σταυρόν του τάφου σου, πειρώμενος να ακούσω την φίλην φωνήν σου έρμηνεύουσάν μοι από του βάθους του μνήματος και της γής τάς άπορίας, τους φόβους και τά αίνιγματα. άτινα όμοϋ συνεζητούμεν άλλοτε και απέλπιδες περι της λύσεως των εγκατελιμπάνομεν τάς σκέψεις και τους λόγους, τηρούντες όμως εν έαυτοίς τό τε-

λικόν πόρισμα τῶν μελετῶν μας χωρὶς νὰ τὸ ἐκφράζωμεν. Ἐὰν ζῆς ἐκεῖ ὅπου ζῶσιν εὐδαιμόνες οἱ χρηστοὶ καὶ οἱ δίκαιοι βεβαίως ἀνγκινώσκεις τὴν στιγμὴν ταύτην εἰς τὴν καρδίαν μου, διότι, παρὰ πάσας τὰς ἀμφιβολίας τὰς σπαρτατούσας κατὰ στιγμὰς τὴν συνείδησιν, ὑπάρχει ἐν ἡμῖν φωνὴ μυστικὴ καὶ ποθεινὴ ἐξαγγέλλουσα τὴν ὑπαρξὴν ἄλλης ζωῆς, ὅπου οἱ ἐνάρετοι ἀνευρίσκουσι τὴν ἀμοιβὴν τῶν γῆινων πόνων καὶ τὴν εἰρήνην, ἣν παραφόρος ἡγάπησεν χωρὶς νὰ τὴν ἔχωσι πάντοτε.... Προηγῆθης ἀπλῶς. Βραδύτερον οἱ οἰκετοὶ καὶ οἱ φίλοι θὰ ἀκολουθήσωμεν. Ποία συμφορὰ, ποία Ἄδου μελανοῦ κατάρρα καὶ φρίκη νὰ μὴ πιστεύη τις, καὶ ποία προσδοκία εὐφρόσυνος, ποία ἐλπίς καὶ ἀνγκούφισις νὰ εἶναι τις πεπεισμένος διὰ τῆς πίστεως, ὅτι θὰ ζῆσῃ, ὅταν ἀποθάνῃ, καὶ ἀνευρίσκων εἰς τοὺς ἄλλους κόσμους τοὺς προσφιλεῖς, οὓς ἐγνώρισεν ἐδῶ, οὓς ἡγάπησεν καὶ μεθ' ὧν ἀλύτως συνεδέθη ὡς γονεὺς, ὡς υἱός, ὡς ἀδελφός ἢ ὡς φίλος, θὰ διέλθῃ ἐν ὑπαρξίᾳ ἀνωδύνῃ καὶ ἐν θείᾳ ἐκστάσει καὶ μνήμῃ ἀκλιδιδώτῃ τὸν ἀτελεύτητον χρόνον, ὃν ἡ θρησκεία ὑπισχνεῖται εἰς τοὺς εὐσεβεῖς καὶ δικαίους.

Τριγυρὸν ἀσθενῆ βαλοῦσα ἡ θρυαλλίς; τῆς καν-
δήλας ἀπεσβέσθη ἐν μέσῳ αἰφνιδίως καὶ στιγ-
μαίως λάμψεως ἰσχυροτέρας. Ἀπέμεινα εἰς
σκότος ψηλαφῆτόν. Ὑστάτην καὶ ταχεῖαν ψι-
θυρίσας προσεσχῆν, εἰς τοῦ σταυροῦ τὸ σημεῖον
ἐνώσας τοὺς δακτύλους καὶ ἀνατείνας πρὸς τὸ
μέτωπον τὴν δεξιάν, ἐξῆλθον τοῦ ναῖσκου. Παχὺ
νέφος καλύπτων ἄχρι τῆς ὄρας ἐκείνης τὸν δι-
σκον τῆς σελήνης διεσκεδάσθη μακρὰν ἀφ' ἐ-
λευθέρως τὰς ἀκτίνας νὰ φωτίσωσι τὰ πέριξ ἀν-
τικείμενα. Τὰ πάντα ἀνεγνώρισαν. Ἐκεῖ που
ὅμως ἐν τῇ αὐτῇ λευκῶν τι ἀντικείμενον προσέ-
βαλεν ἀπὸ τῆς γῆς οἶονεὶ ἐκλιπκροῦν κόσμον,
ἀέρα, στοργὴν, τῆς ζωῆς τὴν σεμνὴν χαρὰν ἣν
τόσων ὀλίγων ἀπήλαυσε. Κλῶνες βασιλικῶν ἐφύ-
οντο πέριξ. Ἐπλησίασαν. Ἀλλοίμονον! ἦτο τὰ
φος κόρης νεαρᾶς, σκεύους ἐκλεκτοῦ, ἐν ᾧ ἐν-
μίλλως ἔθαλλε σεμνότης, χάρις, κλλονή. Ὁ θά-
νατος συνέτριψε τὴν θελκτικὴν ὑπαρξίν. Ἀπε-
σβέσθη ὁ μέλας ὄφθαλμός, εἰς γῆν ἐλύθη τὸ
ἐπιχαρὶ σῶμα, καὶ μόλις ἀνετείλλασα ἔδυσεν ἀ-
ποτόμως ἡ γλυκεῖα τῆς ὠραίας κόρης ζωὴ. Τὴν
ἀνεπόλησα εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δρόσου καὶ τῆς
νεότητός της, τὴν ἐθρήνησα νεκρὰν, καὶ εἰς τοῦ
ἀπερίττου τάφου της τὴν σεμνότητα, τὴν συμβο-
λικὴν τῆς σεμνότητός της, καὶ εἰς τὰς σταγόν-
νας τῆς νυκτερινῆς δρόσου τῆς θρηνούσης οἶονεὶ
τὸν ἄκαιρον καὶ ἄδικον θάνατόν της, ἐσκόρπισα
καὶ τὴν θερμὴν δρόσον τοῦ δακρύου μου κατα-
λειθέντος εἰς τὸ μνήμα τῆς καὶ εἰς τὸν βασι-
λικὸν ὅστις τὸ ἐπλαισίω. Ἦτο πένθιμος ἡ ἐ-

σχάτη ἐντύπωσις, ἣν ἔσχον ἐξερχόμενος τοῦ οἰ-
κίσκου. Ἀνεῦρον τὴν τρίβον. Ἐχώρησα πρὸς τὴν
λατοικίαν μου καὶ ὅτε τῆς Ἡοῦς αἱ πρῶται
ἀπαυγαὶ ἐρρόδισαν τὴν Ἀνατολήν, ἔφθασα εἰς
τὸν ἐρημικὸν οἶκόν μου τῆς Ἀνωμερᾶς (1), ὅπο-
θεν ἀπληστον περιήγαγον εἰς τὴν ἀδενδρον μὲν
ἀλλ' ὠραίαν ἐκείνην λεκάνην τὸ αὐπνον ὄμμα
μου. Ἦδη τῆς Κουκουλοῦς (2) ἡ ὀξυτέρα κί-
ρυφὴ λούεται ὑπὸ τοῦ φωτός τοῦ ἀνατείλλαντος
ἡλίου. Οἱ κώδωνες τῆς μονῆς Τουρλιανῆς κα-
λοῦσιν εἰς εὐσεβῆ προσεσχῆν τοὺς ἀγρότας. Τὸ
γαλήνιον θέαμα εἶναι ἀνεκφραστόν, καὶ ἐὰν ὁ ἐξω-
τερικὸς κόσμος ἡδύνατο νὰ ἰάνῃ τὸ χαῖνον τραῦμα
τῆς καρδίας μου, νομίζω ὅτι ἐδῶ ἤθελον ἐπα-
νευρεῖ τὴν εὐτυχίαν τῶν πρώτων μου ἡμερῶν,
ὅτε ἀγευστος τῶν πικριῶν καὶ τῆς πείρας τοῦ
κόσμου καὶ ἄγνωστος εἰς τὴν κόρην ἐκείνην, ἐν
ᾗ συνεκεντρώθη τοῦ βίου μου παντός ἡ χαρὰ καὶ
ἡ δόνη διήλθον ἡμέρας ἡμέρας, ἐδῶ, εἰς τὸν
αὐτὸν οἶκον, εἰς τὰς αὐτὰς θέσεις, ὑπὸ τὴν αὐ-
τὴν ἀπύσφακτον, τὸν αὐτὸν σπινθηροβόλον ἥλιον
τὴν αὐτὴν γλαυκὴν θάλασσαν, καὶ τ' ἀντι-
κείμενα καθόλου ἄτινα βλέπω καὶ τὴν ὥραν
ταύτην, τὴν κεφαλὴν στηρίζων περιλύπως ἐπὶ
τοῦ παραθύρου καὶ καταρώμενος τὴν πείραν καὶ
τὴν γνῶσιν τοῦ κόσμου, ἀφ' οὗ δι' αὐτῆς ἐφαρ-
μακεύθη ἡ καρδία μου....

Ἀπὸ τοῦ ἐρημητηρίου μου τῆς Ἀνωμερᾶς

θ' Ἀπριλίου

Νὰ πιστεύη τις εἰς τὰ προαισθήματα; Τί εἶναι
ἡ μυστικὴ αὐτῆ φωνή, ἡ περιλύπως κράζουσα
ἀπὸ τοῦ βάθους τῆς καρδίας μου; Πῶς πρέπει
νὰ ἐρμηνεύσω τὸν θόρυβον τῆς ψυχῆς, τὴν αἰ-
φνιδίαν ταραχὴν, τὰ αἰσθήματα τῆς ἀγωνίας,
τοῦ φόβου σχεδὸν, ἄτινα ἀπροσδοκῆτως ἤσθάν-
θημεν σήμερον ἀτενίζων τοὺς τοίχους καὶ τὸ κω-
δωνοστάσιον τῆς γυναικείας μονῆς τοῦ Παλαι-
οκάστρου; Ἀκούσιος τιναγμός διέσεισε τὸ σῶμά
μου· ἐσκοτίσθη τῶν ἀντιλήψεών μου ἡ συνήθης
δικύγεια, καὶ φωτός ἄλλου ἀπάτη διεχύθη ἐπὶ
τοῦ φωτός τῶν ὀμμάτων μου.

Λευχειμονοῦν φάντασμα κόρης θελκτικῆς ἐφ' ἧς
τῆς ἀλγεινῆς πικρίας ὁ βαθὺς πόνος εἶχε σκάψει
τὸ καταφανὲς ἔγχοσ, διήλθε πρὸ ἐμοῦ. Εἶχε
συμπλέξει τὰς χεῖρας εἰς περίλυπον στάσιον καὶ
τοὺς ὄφθαλμούς ἀνατείνουσα πρὸς τὸν οὐρανὸν
ἐφάνη πρὸς στιγμὴν δεομένη ἡ κόρη. Σταυρὸς
κρέμαται ἀπὸ τοῦ λαίμου της, καὶ στέφανος

(1) Ἐξοχὴ ἐν Μυκόνῳ, ἐνθα καὶ ἡ εὐαγγεῖς ἀνδρῶν
μονῆ Παναγίας τῆς Τουρλιανῆς, καὶ μικρὸν ἀπωτέρω
ἡ εὐθύνουσα γυναικεία τοῦ Παλαιοκάστρου μονῆ.

(2) Μικρὸς ἑνὸς βουνός, ὑπερκείμενος τῆς Ἀνωμε-
ρᾶς.

ἀνθῶν λευκῶν περιβάλλει τὴν ἐρασίμην κεφα-
λήν της. Ἡ κόρη παρέρχεται βραδέως. Αἰφνης
κατανυκτικαὶ ἀρμονίαι θρησκευτικαὶ ἀκούονται
ἀοράτως. Ἡ κόρη μεταβάλλεται εἰς ἄγγελον
καὶ πτέρυγας λευκὰς ἀναπτύσσουσα αἶρεται
πρὸς τὰ ὕψη καὶ κλίνει μελαγχολικῶς οἶονεὶ
ἀποχαρετώσα τὸ ὕστατον. Ἐκστατικὸς, παρα-
κολοθῶ εὐλαβῶς τὴν πτῆσιν τῆς παρθένου.
Τὸ σχῆμα αὐτῆς, τῆς μορφῆς της ἡ μεγαλοπρέ-
πεια, τοῦ ἤθους της ἡ αὐστηρότης ἐμαρτύρει ὅτι
ἡ πτῆσις δὲν ἔτρεμε πτώσιν. Πνεῦμα ἀέρος ἀρ-
πάζει αἰφνης ἀπὸ τῆς κεφαλῆς της τὸν ἀνθινὸν
στέφανον.

«Εἶναι γήϊνος», ἀκούεται λέγουσα φωνή τις καὶ
νεῖς τὸ μέτωπόν σου προσήκει ὁ ἀμάραντος τῶν
»Οὐρανῶν στέφανος, ὁ μαρτυρικός εἰς τὴν γῆν
φωτεινὸς ὅμως καὶ γλυκὺς ἐκεῖ.» Προσβλέπω τὴν
κόρην ἀνερχομένην πάντοτε. Ὑπὸ τοῦ ζεφύρου
τὴν πνοὴν κολποῦται ἡ γλαῖνά της καὶ σείον-
ται οἱ δακτύλιοι τῆς πλουσίας κόμης της. Θε-
ωρῶ εἰσέτι ἀλλ' ἡ κόρη ἠφανίσθη. Κύπτω εἰς
τὴν γῆν, ἀναζητῶ τὸν στέφανον, ἀλλ' οὐδ' αὐ-
τὸν ἀνευρίσκω. Καὶ ἐν τούτοις τὸν εἶδον πί-
πτοντα καὶ φυλλορροοῦντα, καθόσον κατήρχετο
πρὸς τὴν γῆν. Ἄς μὴ μοῦ εἴπη τις, ὅτι ἔβλεπον
ὄνειρον. Ὅπτασίαν ἴσως, ποτὲ ὅμως ὄνειρον.
Ἦτένιζον ἀτενῶς τὴν γυναικείαν τοῦ Παλαιου-
κάστρου μονῆν, ὅτε παρέστη πρὸ ἐμοῦ ἡ σκηνὴ
αὐτῆ. Τὸ πνευμά μου οὐδαμῶς ἦτο παρασκευα-
σμένον πρὸς τοιαύτην φρεναπάτην. Ἦμην ἡρε-
μος, ἐφ' ὅσον τὸ βαθύ τραῦμά μου ἐπιτρέπει
τῆς ψυχῆς τὴν γαλήνην. Ἐθεώρουν ἀταράχως
καὶ ἀδιαφόρως τὴν μονῆν τοῦ Παλαιοκάστρου.
Ἀνελογιζόμεν τὰς ἀγίας ἀδελφάς, αἵτινες τοῦ
κόσμου τὰς τρικυμίας λιποῦσαι, κατέφυγον ὑπὸ
τὴν σκέπην τοῦ σταυροῦ, εἰς τὸν λιμέναν ἐκείνον
τοῦ στοχασμοῦ καὶ τῆς ψυχῆς. Καὶ ἐν ᾧ ἀνε-
μέτρουν τὴν ἀντίθεσιν τοῦ βιωτικῶν σάλου πρὸς
τὴν γαλήνην καὶ τὴν σιγὴν τοῦ μοναστηρίου,
ἰδοὺ τὸ φάσμα τῆς κόρης καὶ ἡ μουσικὴ ἐκείνη
καὶ πᾶσα ἐκείνη ἡ παράδοξος σκηνή. Ἄς μὴ με
κατακρίνη τις, ἃς μὴ με εἰρωνευσθῆ ἐὰν εἴπω
ὅτι τὸ δράμα ἐκεῖνο, τὸ ὄνειρον τοῦ ἐρημητοῦ
τοῦ ἐστῶ, με κατέστησε προληπτικόν. Τὸ ἐξέλα-
βον ὡς προαίσθημα τῆς ψυχῆς, ἥτις, θείας κοι-
νωνοῦσα δυνάμειος, δύναται νὰ προαισθάνεται
καὶ νὰ διορᾷ διὰ τοῦ πέπλου τοῦ κλύπτοντος
τὰ μέλλοντα....

Ὅχι γείνω ἄραγε πιστευτός; Ἀνάστατος δια-
τελῶ ἔκτοτε καὶ μάτην τῆς ταραχθείσης καρ-
δίας μου τὴν εἰρήνην ζητῶ εἰς τῆς ψυχρᾶς ἀ-
ληθείας καὶ τῆς λογικῆς τοὺς συλλογισμούς, εἰς
τοῦ ὕπνου τὸ εὐεργετικώτατον βάλσαμον. Θῶμα
τῆς αὐπνίας ἀνκπῆδῶ τὴν νύκτα καὶ παραλη-
ρῶν φαντάζομαι ὅτι εἰς ἔμφυγον κόσμον μετε-

τράπη ἡ πέριξ μου ἀπόλυτος ἡμέρα καὶ ἐρημία.
Ἀκούω ἤχους γοργούς μουσικῆς, βλέπω πλου-
σίας αἰθούσας ἀναπτύσσόμενας πρὸ ἐμοῦ τὴν ἀ-
κοήν μου πλήσσει θόρυβος χοροῦ καὶ θεωρῶ εὐ-
τυχῆ ζεύγη, εἰς ἔρωτος ὄρκους καὶ ἐκφράσεις με-
μεθύνοντα, μειδιῶντα νὰ παρελαύνωσι πρὸ ἐμοῦ.
Αἰσθάνομαι ἐμαυτὸν ἐν διττῇ ὑπυστάσει. Ἦν ᾧ
ἀδιάφορος καὶ ἀσυγκίνητος εἰς τῆς ζωῆς τὸν σά-
λον, καὶ ξένος εἰς εὐδαιμονίαν ἣν δὲν ἐπιζητῶ,
ἀνκίσθητος ἐφεξῆς, ἴσταμαι ἀκίνητος θεωρῶν
παρερχόμενα ἀλληλοδιαδόχως τ' ἀνθρώπινα ἐ-
κείνα κύματα αἰφνης εἰσέρχεται εἰς τὴν αἴθου-
σαν ἡ Στρατονίκη, — ποῖον κόσμον εὐδαιμονίας
ἀνεκφράστου, ποῖον οὐρανὸν καὶ ποῖαν κόλασιν
ἐνέκλειε δι' ἐμὲ ἡ κόρη αὐτῆ. — Ὁχρῶ τότε καὶ
ἀνακτῶ τὸ ἐνδιαφέρον μου διὰ τὸν κόσμον ὅπερ
ἐνόμιζον ὅτι εἶχον ὀριστικῶς ἀπολέσει, σπεύδω
ζητῶν πρὸς χορὸν τὸν βραχίονά της, ὃν κατέρυ-
θρος προσφέρει αὐτῆ μετὰ τῆς θελκτικῆς ἐκεί-
νης χάριτος, ἧς ἡ δύναμις, ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ
συγκεντρωθῆ, θὰ ἤρκει ὅπως σαλεύση καὶ θρυμ-
ματίση τὴν γῆν. Ἀκράτητος ἀφιέμαι εἰς τοῦ
χοροῦ τὴν μεθούσαν ἡδύτητα, ἐν ᾧ ἀκίνητος
καὶ ψυχρὸς ἐγὼ αὐτός, εἰρωνεῖσθε τοῦ ἐμῶν βλέμμα,
θεωρῶ τὸν ἐαυτὸν μου χυρεύοντα. Δειλοὶ λόγοι
τρυφερᾶς ἀφοσιώσεως λανθάνουσι τὸ ἔρκος τῶν
ὀδόντων μου. Ψιθυρίζω, ἐνᾧ χορεύω καὶ ἀ-
θῶας προσφάτους σκηνάς, μεστὰς πάθους φλο-
γεροῦ καὶ εὐδαιμόνος ἀμοιβαιότητος ἀνακλῶν
εἰς τὴν Στρατονίκην, φέρομαι ἀκαθέκτως εἰς τὸν
στρόβιλον τοῦ χοροῦ καὶ εἰς τὸν ἀπὸ τῆς θῆας
τῆς στρόβιλον. Τῆς κόρης τὰ γόνατα λύν-
ται εἰς τὴν ἀνάμνησιν ὠχρῆ, καὶ με τοῦ ἔρω-
τος τὸ γλυκὺ ἀλλ' ὑπουλον καὶ θανάσιμον δη-
λητήριον εἰς τὰς φλέβας, με πλήρη τὴν φαντα-
σίαν ὄνειρων φιδρῶν καὶ εὐτυχίας, συντριβείσκι
ἦδη, κλίνει ἀκουσίως τὴν κεφαλὴν ἐν ᾧ εἰς λι-
γους ἡδέεις, ἀποπνέοντας βεβιασμένην παράκλη-
σιν, ἀποσβέννεται εἰς τὰ χεῖλη της ἡ φωνή. Τὴν
στηρίζω ἐτοιμὴν νὰ κωφθῆ, καὶ ἡ κόρη ἀνέ-
νὰ πέση ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, καταπίπτει ἐπὶ τῷ
στήθους μου με τὴν κεφαλὴν ἡρέμα κεκλιμένην
ἐπὶ τοῦ ὄμου μου. Θεέ μου, ὅποιον εὐδαιμονίας
ἀτίμητον φορτίον. Καὶ διὰ τί ὁ ἀτυχῆς Σθένι-
λος τοσοῦτ' ὀλίγον νὰ καταστῆ ὁ Ἄτλας, ἐρ-
ῶν ἐστηρίχθη ὅλος ὁ μαγικός ἐκείνης κόσμος, ὃν
καρδία καὶ φαντασία ὀνειροπώλησε καὶ πραγ-
ματικότης εὐφρόσυνος ἐπέστεφεν οὕτως εὐδαι-
μόνως ἀλλὰ καὶ ἀκαριαίως τὴν ὥραν ἐκείνην;
Τρέμων ἔστυα ἐλαφρῶς μακρὰν τοῦ θορύβου τοῦ
χοροῦ τὸ θελκτικώτατον πλάσμα· ἀλλὰ τότε
κατενόησα ὅπισσον ἤμην ἀσθενῆς καὶ εἰς ποῖαν
λιποθυμίαν σθένους καὶ ἀποράσεως, εἰς ποῖαν με-
θην ἐπικίνδυνον δύναται, κατὰ σπανιωτάτας
στιγμὰς, νὰ ὀλισθήσῃ καὶ ὁ ψυχρὸς καὶ αὐ-

στηρότερος άνθρωπος. Εἰς τὴν ἡπίαν καὶ εὐλαβῆ ἔλξιν μου, τῆς Στρατονίκης ἡ κεφαλὴ ἀνένευ-
σεν· οἱ ἡμίκλειστοι ὀφθαλοὶ τῆς ἐκλείσθησαν ἐν-
τελῶς, τὰ μικρὸν διεσταλμένα χεῖλη τῆς ἐκινή-
θησαν ἐλαφρῶς περιπαθεῖς ψιθυρίσθησαν λέξεις· ἡ
δὲ ἀφρονωτάτη κόρη τῆς, λυθεῖσα ἀπὸ τῆς με-
ταξίνης ταινίας ἣτις τὴν ἐκράτει δεξιάν, ἐξεχύθη
εὐσμοῦ καὶ ἀκκτάσχετος ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ
τοῦ προσώπου μου. Τί εἶναι ἡ ψυχρὰ φιλοσοφία,
εἰς ὥρας τοιαύτας! Τὴν ἀπεκήρυξα τὴν φιλοσο-
φίαν αὐτὴν τὴν σχολαστικὴν, καὶ ὑπὸ τὴν δύνα-
μιν τῆς ἀνεκφράστου ἐκείνης γοητείας ἀπώλε-
σεν ὁ Σθένης τὴν ἐρεκτικότητά καὶ ἀδια-
φορίαν, ἐφ' ἣ καὶ ὁ ἴδιος ἐξέπλησσετο, τὰ δὲ ἀ-
κίρυστα χεῖλη του τρέμοντα καὶ ἀπληστα ἐπέ-
ψυσαν τοὺς πλοκάμους τῆς Στρατονίκης, ἐνῶ
ἡ ψυχὴ του ἵπτατο εἰς πτέρυγας εὐδαιμονίας.
Αἶφνης παγερός ἀντήχησε γέλως· ἐστράφη
καὶ εἶδον ἐμυτὸν σφραζζόμενον πικρῶς καὶ οἰκ-
τεῖροντα ἐμυτὸν. Ὁ ἀκίνητος καὶ ἀσυγκίνητος
Σθένης, ὁ σύνοφρον ἔχων τὸ βλέμμα καὶ ἀδά-
μαστον τὴν ψυχὴν ὠκτερε τὸν ἄλλον Σθένηλον,
τὸν παρὰ τοὺς πόδας τῆς Στρατονίκης συρό-
μενον τρυφερῶς, καὶ ζητοῦντα ν' ἀποθάνῃ εἰς
τῆς εὐτυχίας του ἐκείνης τὴν οὐρανίαν στιγμὴν,
καὶ τοῦ θανάτου του ὄργανον προσφιλές ἐκλέ-
νοντα τὴν πλούσιαν τῆς Στρατονίκης κόμην,
καὶ προσκολλῶν τὰ χεῖλη του, καὶ ἐλίσσων περὶ
τὸν λαιμὸν του ἤθελε νὰ μεταβάλλῃ εἰς βρόχον
καὶ δι' αὐτοῦ νὰ περτώσῃ μετὰ τῆς εὐδαιμο-
νας καὶ τὴν ζωὴν του... καὶ τῶν ἐρώτων του
τύς γλυκεῖς καὶ ποθητοὺς σπαρχμοὺς.*

Ἴδου ποῦ ἄγει φαντασίαν φλεγμαίνουσα... Ζῆ-
τις ἀπολαύει διὰ τῆς φαντασίας, ἀλλὰ καὶ
πάσχει ἐξ αὐτῆς καὶ δι' αὐτῆς. Καὶ ἐνῶ ἡ ἀ-
πόλαυσις ἐκ τῆς ἐπιφοιτήσεως τερπνῶν εἰκόνων
φανταστικῶν καὶ βραχεῖα εἶνε καὶ σπανία, ὑ-
παρκτὴ τούνηκτιον ἐκτυλίσσεται ἡ ἐκ τοῦ πό-
νου τούτου τοῦ φανταστικοῦ ὀδύνη καὶ ἀγωνία!

Τὴν ἡσυχίαν δὲν ἀνευρίσκει τις ἀπλῶς ἐάν
φύγῃ τὴν κοινωνίαν. Παλιτάραχον διάγει βίον
ὁ ἐξ τὸν ἐσώτατον μυχὸν χαράδρας ἀπροσί-
του ἢ ὄρους κορυφῆς σπεύδων νὰ ἀσφαλισθῇ
ἀπὸ τῆς τύρβης τῆς ζωῆς, ἐν ᾧ ἡσυχος θε-
ωρεῖ διαρροῦσας τὰς ἡμέρας του καὶ ἀδικτά-
ραχτον ἄγει τὸν βίον ὁ ἐν τῷ κέντρῳ τῆς θορυ-
βωδιστάτης καὶ πολυανθρωποτάτης τῶν πό-
λεων ζῶν. Ἡ ἡσυχία εὐρηται εἰς τὴν καρδίαν.

Εἰς τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον μᾶλλον ἢ εἰς τὸν ἐ-
ξωτερικὸν δεῖν νὰ τὴν ἀναζητῶμεν ὅσοι ἔσχο-
μεν τὴν ἀτυχίαν νὰ τὴν ἀπολέσωμεν. Νομίζει
τις ὅτι ἐδῶ, εἰς τὴν θυμῆρη μοναξίαν τῆς Ἄνω-
μερῆς, μικρῶν τοῦ κόσμου καὶ τῶν περισπασ-
μῶν του, φαντάζεται τις ὅτι ἡσυχάσα ἀπὸ τοῦ

ταράσσοντός με σάλου; Εἶδὲ τις ποτε τὸν ὄρ-
νιν τοῦ οὐρανοῦ μὲ τὸ θνακτηφόρον βέλος ἐμπε-
πηγμένον εἰς τὸ πλευρὸν, τανύοντα πτέρυγας
καὶ ἰθύνοντα τὴν πτῆσιν πύρρον τῶν θέσεων,
ἐνθα ἐτραυματίσθη; Καὶ τί, ἐάν ἔφυγε μικρῶν;
Μήπως δὲν φέρει ἐν ἐκυτῷ τὴν αἰτίαν καὶ τὸ
ὄργανον τοῦ θανάτου; Μὲ τὴν ἀπογοήτευσιν εἰς
τὴν ψυχὴν κατέφυγον καὶ ἐγὼ εἰς τοὺς πατρί-
ους τούτους καὶ ὠραίους λοφίσκους, ἐνθα ἤλ-
πισα, ἀν οὐχὶ τὴν λήθην, τοῦλάχιστον μικρῶν
ἀνεσιν. Ἀδύνατον. Εἰς τὸ πλευρὸν μου φέρω
ἰσχυρῶς πεπηγμένον τὸ βέλος τῆς ὀδύνης. Καὶ
ὀρκίζομαι εἰς τὴν ἱερὰν μνήμην τῶν ἀγαπητῶν
προσώπων, ὅσα δὲν ζῶσι πλέον, ὅτι οὐδένα ἐνοχῆς
νυγμὸν αἰσθάνομαι, διότι εἰς οὐδένα ἔπταισα. Ἐάν
ἦτο δυνατὸν νὰ καταστῇ μᾶλλον ἐπώδυνος ἡ
ἠθικὴ μου κατάστασις, βεβαίως θὰ καθίστατο,
ἐάν ἡ ἀδυσώπητος συνειδήσις μοὶ ἔλεγε ὅτι
ἐγενόμην ἄθλιος, ὅτι ἐδείχθη ἀνάξιος τῆς ἐμ-
πιστοσύνης ἢ τῆς τρυφερότητος πλάσματος ἀ-
θώου καὶ ἀπείρου, ὅπερ ἐγὼ αὐτὸς ἠσθανόμην ὅτι
τὸ εἶχον ἐπιτακτικὸν καθῆκον νὰ προφυλάττω.
Ἀσήμαντος ὑπῆρξε τῆς ψυχρότητος ἡ ἀφορμὴ.
Μικρὰ ὅμως αἰτίαι ἄγουσιν ἐνίοτε εἰς με-
γάλα καὶ ὀριστικὰ ἀποτελέσματα. Ἀπώ-
λεσα ἀπροσδοκῆτως τὴν Στρατονίκην καὶ οὐ-
δεμίαν ἔχω πλέον ἐλπίδα νὰ τὴν συναντήσω
που, καὶ ἐπανακτῆσω τὴν καρδίαν τῆς. Ἀπο-
τελεῖ ἀναπόσπαστον τῆς εὐτυχούς ζωῆς μου
μέρος ἡ καρδία καὶ ἡ ἀγάπη τῆς Στρατονίκης.
Μὲ τὴν δύναμιν ἐλείνην τοῦ λόγου, ἣν παρέχει
εἰς τὸν ἀξιοπρεπῆ ἄνθρωπον ἡ συναισθησις τῆς
τιμῆς καὶ τῆς ἀθωότητος του, ἤθελον διασκε-
δάσει τὰς προκαταλήψεις καὶ τὰς ὑπονοίας, ἃς
ἡ ἴδία ἐκυτῆς πλάνη καὶ παρεξήγησις καὶ ἡ
μογηθρία πιθανῶς τῶν ἀνθρώπων, ἡ εὐδαιμο-
νοῦσα ὁσάκις κκορθώσῃ νὰ διαπράξῃ τὸ κακὸν,
ἔσπειρε μετὰ τῆς Στρατονίκης καὶ ἐμοῦ. «Δὲς
μοι καὶ πάλιν τὴν καρδίαν σου, φίλη, καὶ εἰς
τὸ νεκρωθὲν στήθος μου χύσον καὶ πάλιν τὴν
ζωὴν διὰ τοῦ πλούτου τοῦ σεμνοῦ καὶ ἀδρου
σου αἰσθημάτων,» θὰ ἔλεγον πρὸς τὴν κόρην τῶν
ὀνείρων καὶ τῶν στοχασμῶν μου· «ἐάν μοι ἀρ-
νηθῆς ὅ,τι δὲν θέλεις ἢ δὲν δύνασαι πλέον νὰ
δικηθῆς, δὲς μοι τὴν ἐκτίμησίν σου. Χάνων τὴν
ἐρῶσαν καρδίαν σου εἶμαι δυστυχέστατος· τί μοι
μένει πλέον, ἐάν ἐκπέσω καὶ ἀπὸ τῆς ὑπολή-
ψεώς σου;»

Ὁ κῶδων τῆς ἐσπερινῆς προσευχῆς ἤγει ἀπὸ
τοῦ κωδωνοστασίου τῆς μονῆς τοῦ Παλαιοκά-
στρου. Ἀπὸ τῶν ρεμβασμῶν μου οἱ βραδέως
ἀποσθενόμενοι ἤχοι μ' ἐπανάγουσιν εἰς τὴν ἀ-
πηνῆ πραγματικότητά, εἰς τὸ ἀμείλικτον πα-
ρὸν αὐτὸ, οὐτινος τὴν πικρίαν καὶ νὰ ἐντενίσω

καὶ νὰ ἀναμετρήσω φοβοῦμαι. Μετὰ χαλαρῶν
ἀναπάλλεων ἐξέπνευσε καὶ ὁ ὕστατος τοῦ κῶ-
δωνος ἤχος. Ὁ ἥλιος ἔδυσε. Πόσον εἶναι μ-
γευτικὸν τὸ θέαμα τῆς Ἄνωμερῆς θεωρουμένης
ἀπὸ τῶν περὶ τὸ Παλαιόκαστρον λοφίσκων! Εὐ-
τυχεῖς ἐπιστρέφουσιν εἰς τὰς ἐστίαις των οἱ αὐ-
τάρεις χωρικοὶ, δι' ὅλης τῆς ἡμέρας βρέξαντες
διὰ τοῦ ἰδρωτός τὴν γῆν, καὶ πλούσιοι ἐν τῷ
σμικρῷ, ὅπερ ἐλπίζουσι νὰ συναζῶσι κατὰ τὴν
ὄραν τῆς συγκομιδῆς. Βλέπω τὸν βουνὸν σπεύ-
δοντα πρὸς τὸν σταῦλον. Πεφορτισμένον τὸ ὑπο-
ζύγιον ἀκολουθεῖ, καὶ ἀπωτέρω φαίνεται ὁ γω-
ρικὸς ἀνυπόμονος ν' ἀπολαύσῃ τὴν ἀγίαν χαρὰν
τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίαις. Ψιθυρίζω τὸν ψαλ-
μὸν ἐκεῖνον τοῦ Προφητᾶνακτος ὃν ἔμελλε
θεωρῶν καταδύομενον τὸν ἥλιον καὶ τὴν νύκτα
ἐπερχομένην. Πόσον εἶνε ὠραῖον καὶ ποῖαν ἐμ-
πνέει τὴν μελαγχολικὴν γαλήνην ἡ ὥρα αὕτη
καὶ ἡ θεά...

Χωρὶς νὰ τὸ ἐνοήσω, ἀπὸ ἀγροῦ εἰς ἀγρὸν
καὶ ἀπὸ λόφου εἰς λόφον φερόμενος, ἔφθασα εἰς
τὰ τεῖχη τῆς μονῆς τοῦ Παλαιοκάστρου. Διατί
ἡ βραχεῖα αὕτη μελαγχολία, ἣτις ἐσκόπευε τὴν
ψυχὴν μου; Διατί ὁ μυστηριώδης αὐτὸς φόβος
ὁ κατακλύσας αἶφνης τὴν καρδίαν μου;... Ἰ-
σχυρὰ μὲ πιέζουσι προαισθήματα, καὶ εἰς ἀσα-
φεῖς προκαταλήψεις, αἰσθητὰς ὅπως καὶ πνιγη-
ρὰς, σαλεύεται ἡ ἀσύνδετος σχεδία ἐφ' ἧς φέ-
ρεται ἐπὶ τοῦ κλύδωνος τῆς ζωῆς ἡ τεταλαι-
πωρημένη ψυχὴ μου. Μικρὸς οἰκίσκος αἶρεται
πλαγίως παρὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς
μονῆς. Ἐκεῖ ἔστιν ταλαντευόμενος καὶ μὴ
τολμῶν νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς τῆς γυναικείας μο-
νῆς, ἧς αἱ πύλαι δὲν εἶχον ἔτι κλεισθῆ. Ζητῶν
νὰ φινώσω τὸν σκυθρωπὸν ἐνδύμοχον κόσμον
ἀτενίζω τὸν ζῶντα πρὸ ἐμοῦ καὶ φαῖδρον καὶ θε-
ωρῶ τὴν ὑπὸ τοὺς πόδας μου μικρὰν κοιλάδα
τῆς Μαοῦς, καὶ τὸ ἔδαφος ὑπὸ χαμηλῶν λοφο-
σειρῶν διακοπτόμενον ἀλληλοδιχόχως, ποῦ μὲν
καταπράσινον ἐκ τῶν φυτειῶν τῆς ἀμπέλου καὶ
τῶν παντοίων σιτηρῶν καὶ ὀσπρίων, ποῦ δὲ ξη-
ρὸν καὶ κατάστικτον ἀπὸ τῶν ἀγροτικῶν οἰκί-
σκων τῶν ἀτάκτως τῆδε κἀκεισε ἐσπαρμένων
ἐπὶ τῶν λοφίσκων καὶ τῆς κοιλάδος. Ὑψηλῆ,
φαλακρὰ καὶ κυκλικὴ ὄροσειρὰ ἀποφράσσει τὴν
χθαμαλὴν ἔκτασιν, καὶ ἐκεῖθεν τῶν ἀποκρή-
μνων τῆς νήσου βουνῶν εὐρεῖα ἐκτείνεται ἡ θά-
λασσα. Νεφίδρια ἀραιὰ πλανῶνται ὑπερθεν τῆς
κορυφῆς τοῦ Προφήτου Ἡλίου, τῆς ὑψηλοτέρης
καὶ βραχυδεστέρας τῆς νήσου. Τηροῦσιν ἔτι, ἀ-
πμβλυθεῖσαν ὅμως, τὴν ἐσχάτην τοῦ ἡλίου
ἀνταύγειαν, πορφυρᾶ πρὸ μικροῦ, ρόδινα τῶρα,
ὠχρὰ μετὰ βραχὺ, ἀμαυρὰ ὀριστικῶς ἦδη. Ὡς
ἀνάμνησις ἀφεστῶσα, ὡς χαιρετισμὸς ὕστατος

τοῦ λαμπροῦ ἄστρου πρὸς τὴν γῆν, ἦν ἡ σκιά
θὰ καλύψῃ μετὰ μικρὸν, συμβολίζονται εἰς τὴν
περίλυπον ψυχὴν μου αἱ ταχεῖαι ἐκεῖναι ἐναλ-
λαγαί τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, αἱ διατονικῶς χρυ-
σώσασαι καὶ ὑπερύβρωσ χρωματίσασαι τὸν δρό-
μον τοῦ πλανήτου νέφους, ὅπερ, τὴν λύσιν τῆς
ἀμφιλύκης ἀκολουθήσαν, ἐλύθη καὶ αὐτὸ τῶρα.
Καὶ εἰς τὴν ψυχὴν μου, τὴν στιγμὴν αὐτὴν, ἤγει
πύρρωθεν ἐρχομένη, ἀνάμνησις τις φωτεινῆ, ὡς
ἡ τῆς ἀκτίνος ἣτις ἐβάπτισε τὸ λυθὲν νέφος εἰς
πορφύραν χρυσοῦν. Καὶ αὕτη ἐλύθη ὡς ἡ ἀκτίς.
Καὶ τὸ σκότος ἐπέρχεται βαθύ, καὶ ὑπὸ τὰς πτυ-
χὰς τοῦ ζοφοῦται ἡ στιγμιαία φαῖδρότης τῆς
περιλύπου καρδίας μου. Ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ἐγγύς
βράχου καθεσθεις ἐθεώρουν ἀπλήστως τὸ πρὸ
ἐμοῦ σκῆνογράφημα. Θεε, ποῖον νέον βάρος με-
λαγχολίας ἀκαταλήπτου καὶ ἀνερμηνεύτου πιέ-
ζει τὴν ψυχὴν μου. Ἡρέμα ἐσεῖοντο παρὰ τοὺς
πόδας μου οἱ θάμνοι τοῦ ἐδάφους. Οἱ μυλωθροὶ
ἔστρεφον πρὸς τὸν ἐσπερινὸν ἄνεμον τὸν χορτο-
σκεπῆ κῶνον τοῦ ἀνεμομύλου των καὶ ἠδέως
κελαδοῦντα τὰ λάλα πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ἀπε-
σύροντο διὰ ταχεῖας καὶ φαῖδρας πτήσεως πρὸς
τὰς φωλεὰς των. Ὡ! Ποῖον μελαγχολικὸν
θέλγητρον ἐνέχει τοιαύτη σκηνή, κατὰ τοιαύτην
ὄραν ἐξελισσομένη, καὶ πόσον πικρὸν ἀναδεικνυ-
ται ὑπὸ τὰς ἠθικὰς περιστάσεις, ὅφ' ἃς διετέ-
λουν τὰς στιγμὰς ἐκεῖνας...

Αἱ στρόφιγγες τῆς θύρας τῆς γυναικείας μ-
νῆς ἔτριξαν βωβῶς. Τὰ ἀναπεπταμένα φύλλα ἐ-
κλείσθησαν, σκότος δὲ καὶ σιωπὴ ἐπεχύθη ἐπὶ
τῆς κοιλάδος καὶ τοῦ βουνοῦ. Βραδέως χωρῶν
κατέλιπον τὰς πέριξ τῆς μονῆς θέσεις. Αἰσθητὰ
δυσεξήγητον, ἀλλὰ πενθίμου μελαγχολίας, συ-
νεῖχε πάντοτε καὶ ἐβάρυνε τὴν καρδίαν μου.
Καὶ ὅτε διέκρινα εἰς τὴν ἀπόστασιν τὰ τεῖχη
τοῦ μοναστηρίου τῶν κλογογραιῶν αἰρόμενα ὡς
φάσμα πελώριον διὰ μέσου τοῦ σκότους ἠσθάν-
θην φρικίασιν, ὡσεὶ ἂν ἔβλεπον στηθεῖσαν λαι-
μητόμον, ἐφ' ἧς τὴν πρῶτην θὰ ἐτελεύτα ὑπαρ-
ξίς φίλη καὶ προσφιλῆς. Ἐπίεσα ἰσχυρῶς τὸ
στήθος μου, ἀλλὰ δὲν κατέστειλα τὴν ἐσωτερι-
κὴν πίεσιν τῆς καρδίας. Ἐξήτησα νὰ ἀπο-
τρέψω τοὺς πενθίμους λογισμοὺς ἀπαγγέλων
ἡρέμα ἔξοχα τῆς Γραφῆς χωρὶς, μεστὰ ἐμπνεύ-
σεως καὶ μεγαλοπρεπέως. Ἄλλ' ἡ μνήμη ἠρέ-
σκετο προδίδουσά με, καὶ τὰ χεῖλη μου ἐφέλ-
λισαν τὸ ἀνεπίληστον καὶ ἀγαπητὸν ὄνομα τῆς
Στρατονίκης...

Ἐν τῇ πόλει

14 Ἀπριλίου

Χθὲς νύκτα ἐπληθῆθη ἀπὸ τὴν νῆσον
Δῆλον, ἐνθα ἀπῆλθον ζῆτῶν ἀντιπερισπασμῶν
τινα κατὰ τῶν σκέψεών μου... Ἡ σεμνὴ ἀρχαι-
της μ' ἀνεκούφισε καὶ πάλιν. Πόσον ἀνεξάντλη-

τως ευγνώμονες πρέπει να είμεθα εις αυτήν, όσο και απ' αυτής αϊτούμεν παραμυθίαν! Δέν μ'αξ διδάσκει μόνον με τῆς σοφίας της τόν θησαυρόν· μ'αξ καταλύσει και με τῆς τέχνης της τὸ ἀνυπέροβλητον κάλλος και πρότυπον. Μ'αξ παρηγορεῖ εις τῆς βιωτικῆς ἀνίας τὰς ὥρας· παραμυθεῖ τὰς ἀλγεινάς τῶν περισπασμῶν, κρατύνει εις τὰς ἀνάδρους ἀποκαρτερήσεις ἀγώνων ευγενῶν, και τοι ματαίωσιν συνεχῶς και ἀγόνων. Σφυρηλατεῖ τὴν ἀποκαμουσιν καρδίαν μας εις τὸν ἀκμονα τῆς καρτερίας, τονίζει τὸ λιπόθυμον θάρρος, κεντρίζει εις τοῦ ἀληθοῦς και τοῦ ἀγαθοῦ τὸν ἔρωτα, και εις τὸν ζόφον σκοτισθείσης ψυχῆς ἐπανάγει τῆς σωφροσύνης τὸ φῶς, τὴν διαύγειαν τῆς ὑγιούς ἀντιλήψεως, τὴν ὀρθότητα τοῦ ἐκτραπέντος νοῦ.

Αἰσθάνομαι ἐμαυτὸν ἡρεμώτερον πως. Παρηγοροῦ εγένετο ὁ ἀντιπερισπασμὸς και σώτειρα ἡ ἀντίδρασις και ἡ ἀντίθεσις τοῦ ἔξω κόσμου πρὸς τὸν ἔσω. Χωρὶς νὰ σιωπήσῃ ἐπράχθη ἡ αἰσθησις τῆς φλεγμαινώσεως πληγῆς μου και ἠμβλύθη κάπως τὸ δξὸν και δριμύ κέντρον τῆς τυραννικῆς ἀκαμνήσεως και τῆς πικρᾶς μνήμης. Τὸ σεπτὸν ἐκεῖνο, τὸ ἀρμονικὸν και ἡρεμὸν μεγαλεῖον τὸ διακεχυμένον πανταχοῦ τῶν ἔργων τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος· ἐξετάθη μικρὸν ἐπὶ τὴν τεταραγμένην ψυχὴν μου, και ἡ γαλήνη, ἰδιότης ἰδιαιτέρη τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος και τῆς τέχνης, ἠπλώθη εις τὴν καταιγίδα τῶν σκέψεων μου. Εἰς τὴν θέαν τῶν σεπτῶν λειψάνων τοιούτου παρελθόντος παρεῖδον τοῦ θλιβεροῦ παρόντος τὰ λείψανα και συντρίμματα. Ἡ εὐεργέτις ἐπίδρασις πῶσον θὰ διαρκέσῃ ; ..

Πλήρης τοῦ ἀπαρχαίλλου κόσμου, ὃν μοι ἀνεκάλεσαν οἱ σεπτοὶ ἐκεῖνοι μαρμαρίνοι τραυματῆται οἱ βωμοὶ και οἱ κίονες, ἀνέπνευσα πρὸς στιγμὴν ἐλευθέρως διὰ νὰ μεταγγολήσω και πάλιν μετὰ μικρὸν ἐπὶ τῆς θέας τῆς νεκροπόλεως τῆς Δήλου και τῶν μεγάλων καταστροφῶν, αἵτινες ἐνέσκηψαν εις τὸν μαρμαρίνον ἐκεῖνον πλοῦτον, διὰ τοῦ πρίονος τῆς σφύρας και τοῦ πυρός. Στρατονίκη, εὐγενῆς φίλη μου, σὺ ἦτις ἐμερίζεσο ἄλλοτε τῆς καρδίας μου τὸ ἐνδιαφέρον και τοὺς ἐνθουσιώδεις θαυμασμούς μου διὰ τὸν πάτριον ἐθνικὸν κόσμον, σύγγνωθι, ἐὰν με τὴν κεφαλήν κεκλιμένην ἐπὶ τῶν λίθων τοῦ ἀρχαιοτάτου ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐμπεπνευσμένος ἀπὸ θέας τῶν θέσεων, ὅπου τοσοῦτον ἐτράφη ἡ ποίησις και ἡ μυθολογία, ἐκστατικὸς πρὸ τῶν ἀναμνήσεων και τοῦ κάλλους τῶν εἰκόνων και τοῦ κόσμου, ἐν ᾧ διέτριβον τὰς στιγμὰς ἐκεῖνας, περιεσπάσθην στιγμιαίως ἀλλαχοῦ. Ἐὰν ἔχῃς τι ἐφάμιλλον τῆς καλλονῆς σου, τοῦτο εἶναι ἡ μεγαλοφροσύνη σου· και ἐὰν πρὸς αὐτὴν δύναται νὰ

παρὰλληλισθῇ τι, μόνη ἡ μεγαλοψυχία τῆς συγγνώμης σου θὰ παρὰβληθῇ πρὸς τὴν μεγαλοφροσύνην σου. Περιεσπάσθην ἀλλαχοῦ... ἀλλὰ χωρὶς νὰ λησμονήσω. Τὴν εἰκόνα τῆς μορφῆς σου οὐδὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀμβλύνη εις τὴν ψυχὴν μου, και οὐδὲν, οὐδ' ἡ προσφιλέτης και ἱερὰ ἀρχαιότης, θὰ ἠδύνατο ἢ θὰ δυνήθη νὰ φυτεύσῃ εις τοῦ νοῦ μου τὰς ἑλικκας και τῆς καρδίας μου τὰς πτυχὰς τοῦ ἔρωτός σου τὴν λήθη. Ἦθελον ἀπλῶς νὰ ἐκφύγω τὴν πεζότητα ἀλλὰ και τοὺς πόνους τοῦ συγχρόνου κόσμου, και νὰ ἀφωσιθῶ ἀμερίστως εις τοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου και τὴν δίδυμον ἐκείνην θεότητα τοῦ φωτός ἢν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Φοῖβου και τῆς Ἀρτέμιδος ἐλάτρευσε ὁ ποιητικώτερος και θελκτικώτερος κόσμος.

Ποῖται ἰδέαι ἐπιφοιτήσασαι ἐπὶ τὴν κεφαλήν μου, ποῖτα δικόρου γοητείας αἰσθήματα, ποῖται εἰκόνες ἐκτυλιχθεῖσαι πρὸ τῶν ἐκπλήκτων ὀφθαλμῶν τοῦ Σθενέλου, ὅστις ἐγγρηγορῶν ἐβλεπεν ἐν τούτοις τὰς πομπὰς και τὰς τελετὰς τῆς ἀρχαίας Δήλου, ἤκουε τὰς μουσικὰς και τοὺς ἱεροὺς ὕμνους, ἠτένιζε τοὺς δαφνοστεφεῖς ἱερεῖς τῆς ἐφεστίου θεότητος τῆς Δήλου, ἐθεώρει τοὺς θεωροὺς και τὰς θεωρίας, τὰς πομπικὰς πικραλαλαλας και τοὺς κεντροὺς τῶν κατακλωθεισῶν θυσιῶν, και προσέβλεπε τὰς τριήρεις αὐτὰς ἀγκυροβολούσας πρὸς τὴν ἀκτὴν και τὸ κρηπίδωμα τοῦ κοσμοβριθοῦς λιμένος : Διὰ τί νὰ λυθῇ τὸ ὄνειρον ἐκεῖνο : Διὰ τί, ὅταν ἠγέρθη ἀπὸ τοῦ κίονος, ἐνθα ἀγνοῶ πόσας ὥρας ἔμενον καθηλωμένος, και ὠρμησα ν' ἀκολουθήσω και ἐγὼ τὴν συνοδίαν και τὴν πομπήν, διὰ τί νὰ εὐρεθῶ μόνος, εις τὴν σιγὴν ἐκείνην και τὴν ἐρημίαν, με τοὺς λογισμούς μου ὡς μόνον σύντροφον εις τὴν ἀσύλυστον μόνωσιν, και τὸν ἐλαφρὸν ρόχθον τοῦ κύματος ὡς μόνον ἀρμονικὴν περιεσπασθῆσαν ἐκ τῶν θείων ἐκείνων, αἵτινες πρὸ μικροῦ κατακέλησεν τὰ ὄψα μου και ἀνήγαγον τὴν ψυχὴν μου ἔξω τοῦ Ὀλύμπου και τῶν Ἀθηνάτων ; Πῶς παρέρχονται δλαζζωή, ἀκμή, κάλλος, βώμη, πλοῦτος, δόξα, εὐτυχία, ἡδονικῶν και ἰδανικῶν ἐρώτων ὄνειρα, θελκτικῶν ἐλπίδων φάσματα, προσδοκιῶν γλυκειῶν πλάνος ἀντικατοπτρισμός ! Ἀμβλύνεται ὅμως και τῆς ὀδύνης τὸ δξύτατον κέντρον. Παρέρχεται και ἡ θλίψις, μετριάζεται ἡ ἀποσθέννυται και τῶν δυστυχημάτων ἡ ἀνάμνησις και ἰδοὺ τὸ μόνον ἀγαθόν, ὅπερ ἀπεκομίσκαμεν οἱ θνητοὶ ἐκ τῆς ἀδικλείπτου ταύτης πάλιρροίας.

Ἐπάθκαμεν, ἐδυστυχήσαμεν, ἐπενέσκαμεν. Ἐπὶ τοῦ ἐφημέρου ἀνθοῦς εὐδακμονίως στιγμιαίως ἐχύσαμεν πύρινον δάκρυ ἀγωνίας σκληρᾶς και ἐνίοτε μεταμελείας. Τὴν ρίζαν τοῦ φυτοῦ τῆς εὐτυχίας

κατεβρέξαμεν διὰ τοῦ ἀγνοτέρου αἵματος τῆς καρδίας μας· ἐδρέξαμεν πικρίαν ἀντὶ καρποῦ, προσείδομεν ἀπανταχοῦ τὴν πλάνην με τὸ ἀπατηλὸν αὐτῆς περιβλημὰ ψευδοῦς ἀληθείας, και ἀφοῦ ἐθωπεύσαμεν τὸ ψεῦδος ὑπολαμβάνοντες ὅτι τιμῶμεν τὴν ἀλήθειαν, ἐξήλθομεν, φεῦ πόσα φέροντες τραύματα, τῆς πλάνης ἡμῶν, και με τοῦ δισταγμοῦ και τῆς ἀπιστίας. τὸ δηλητήριο ἐφεξῆς διετρέξαμεν, τὸ σῶμα και τὴν ψυχὴν ὑποσκαζόντες, τὸν ὑπόλοιπον βίον μας, μωκλιζόντες τοῦ αἰσθηματος τὴν εὐγένειαν, ἀπιστοῦντες εις τὴν ἀφοσίωσιν και τὸν περὶ ἡμᾶς κόσμον, και λόγω ἐκδικήσεως διασύροντες τὸ ἰδεῶδες και τοὺς αἰθερούς και ἔνθους λατρευτάς του. Ἡ λήθη ἐπιπλέει ἐν τέλει ἐπὶ τὰς τρικυμίας, αἵτινες συνετάραξαν ποτε τὰ ἔγκατα τῶν καρδιῶν μας. Λυποῦμαι τοὺς μὴ καταρθασάντας ἔτι εις τὸ πικρὸν ἀλλ' ἀπολυτρωτικὸν τέμμα ἐκεῖνο, πέραν τοῦ ὁποῦ εὐεργετικὸν ἐκτείνει τὸν πέπλον αὐτῆς ἡ ἐλεήμων λήθη και ἡ πλήρης ἀπάθεια...

Εἶνε μέγα τι νὰ ἔχῃ λαὸς τις ἢ τόπος μέγαν και ἐνδοξὸν ἱστορίαν. Ἄς ἔλθῃ τις εις τὸν βράχον τοῦτον, τὸν ἀγονὸν και ἀκατοίκητον, νὰ ἐκτιμήσῃ τὴν δύναμιν τῆς μεγαλοφυίας και τὴν αἴγλην, ἢν ἡ μεία τῶν προγόνων μας δύναται νὰ περιάσῃ και εις τὰ κοινότερα και τὰ ἀσημότερα τῶν ἀντικειμένων. Θνητοὶ ἐκεῖνοι ἐχάρηζον ἐν τούτοις τὴν ἀθανασίαν. Εἶνε τοῦτο τῆς μεγαλοφυίας ἡ δύναμις και ὁ κληρὸς. Εἶς στίχος τοῦ Ὀμήρου ἀνάγει ἐκ τῆς ἀφαιρίας κόσμου ὀλοκλήρους· και τὸ θνητὸν δημιουργήμα, ὁ ἄνθρωπος, ἀποβάνει δημιουργὸς δωρούμενος δόξαν, φήμην, κλέος αἰδίων εις ἀντικείμενα, πρὸς ἃ ἠξίωσε νὰ ἀποβλέψῃ και νὰ ὑμνήσῃ. Δέν ὑπερβάλλω ἐὰν εἴπω, ὅτι ἡ δύναμις τῆς μεγαλοφυίας ἐν τῇ γῆ εἶνε ὑπερέτερα τῆς ἐν τῇ γῆ δύναμει τῆς φύσεως, ἢτις δημιουργεῖ ἐν ἀγνωστον. Ἡ μεγαλοφυία ὅμως τοῦ ἀνθρώπου, ἡ εὐφημία τῆς ἱστορίας του, ὁ ὕμνος τῆς ποιήσεως του ἀπαθανατίζει τὸ ἀγνωστον και ἀσημον τοῦτο. Ἡ φύσις ἔδωκεν ἀπλῶς τὸ σῶμα, τὴν ὕλην. Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος και ἡ διάνοια του ἔδωκε τὴν ψυχὴν, τὸ πνεῦμα, τὴν αἴγλην εις τὸ ἀξέστον δημιουργήμα τῆς φύσεως. Τί ἦτο ἡ Δήλος εις τὴν ἀρχὴν τῆς συστάσεως της ; Σωρὸς τις λίθων θαλασσοπλήκτων, τῶν λάρων και τῶν ἀλυκίων τὸ καταφύγιον. Τί ἀπέβη ὅμως εὐθύς ὡς προσεμεδίασεν αὐτῇ ἡ χάρις τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας και ἡ δύναμις τοῦ δαιμονίου τῆς μεγαλοφυίας ; Ἀπέβη ἡ Δήλος. Μήπως δέν ἀπήγγειλα τὸ κλέος και τὴν ἱστορίαν κόσμου ὀλοκλήρου ἀπαγγείλας ἀπλῶς τὸ ὄνομα της ; Και τὸν κόσμον τοῦτον τίς κατεσκεύασε ;

Τίς συνέγραψε τὴν ἱστορίαν ; Τίς ἐξωγόνησε τὸν σκόπελον τοῦτον, τίς ἐνεφύσησε πνεῦμα, κάλλος, ζωὴν εις τὴν ἀκτὴν ταύτην και τίς εις τὴν ἀμορφον ὕλην ἐχάρησε μορφήν και ἀθανασίαν ἂν μὴ τοῦ ἀνθρώπου ἡ μεγαλοφυία, ἡ ἐμπνευσις και ἡ φαντασία ;

Ἀπὸ τοῦ πυθμένου τοῦ βαθυτάτου ὠκεανοῦ ἀνεφάνη ἡ Δήλος, ὅπως δεχθῆ και φιλοξενήσῃ τὴν πλάνητα θεῶν, ἢτις, ἀντικείμενον τῆς ζήλοτυπίας τῆς Ἡρας, δέν ἠδύνατο νὰ κατοικήσῃ τὸν Ὀλυμπον, και θῦμα τῆς ὀργῆς και τῆς ἐκδικήσεως ἐρώσης ἀντιζήλου και γυναικός, ... δέν ἠλπίζεν ἄσλον εις τὰς δροσερὰς κοιλάδας και τὰ γλυκερὰ δάση τῆς γῆς. Τοὺς δίδυμους θεοὺς τοῦ φωτός φέρουσα εις τὸν κόλπον ἡ Λητώ, ὠχρὰ, λυσικομος, ὑπὸ τῶν ὠδίνων τοῦ τοκετοῦ σπαρασσόμενη, ζητεῖ γωνίαν σταθερὰν ὅπως ἀναπαύσῃ τὸ καταπεπονημένον σῶμά της. Τίς ὅμως τολμᾷ νὰ προκαλέσῃ τῆς Ἡρας τὴν ὀργὴν και νὰ ἀπειθήσῃ εις τὴν διαταγὴν της ; Ἡ Δήλος ἐτόλμησε. Δίκυγες ῥέει παρὰ τὴν ἄρτι ἀναδυθεῖσαν γλοῦξουσκιν ὄχθην τὸ κρυσταλλῶδες ὕδωρ τοῦ ῥύακος. Ἐνοσίφυλλος φοινῆξ, ἄρτι βλαστήσας και οὗτος ἀπὸ τῆς ἄρτι ἀναφανεῖσης γῆς, στεγαρίζει τὴν μητέρα και τὰ τρυφερὰ πλάσματα τὰ προκύψαντα ἀπὸ τῶν σπλάγγων της. Αἱ Νύμφαι τῆς πηγῆς κυκλοῦσι τὴν Λητώ, και εὐλαδῶς λαμβάνουσαι εις τὰς χεῖράς των τὰ ἀκτινοβόλα βρέφη, βραπτίζουσιν αὐτὰ εις τὰ δροσερὰ ὕδατα τοῦ ῥύακος. Φωτὸς διάδημα στέφει τοῦ ἄρρενος τὴν κεφαλήν· εἶνε ὁ Ἀπόλλων, τῶν Μουσῶν ὁ ἀδελφὸς και ἠγέτης, προστάτης τῶν ἐπιστημῶν, θεὸς τῆς Μουσικῆς, μύστης τῆς θείας τῶν ἱατρῶν τέχνης, τῶν μελλόντων γενέσθαι ὁ ἀψευδῆς μάντις, τοῦ κάλλους τὸ πρότυπον, τοῦ ἠλίου τὸ σύμβολον, τοῦ ὠραίου ὁ ὑπέρτατος ἔφορος και τοῦ καλοῦ ὁ διδάσκαλος. Τῆς κεφαλῆς τῆς κόρης ἐπικαθίεται φῶς μηνουειδές, ἡρέμα σελαγίζον παρὰ τὰς ἰσχυρὰς ἀκτῖνας, ἃς ἐξακοντίζει τοῦ ἀδελφοῦ της τὸ φωτεινὸν διάδημα. Εἶνε ἡ Ἀρτεμις, τοῦ σεμνοῦ κάλλους ἡ θεὰ και ὁ τύπος. Σκιρτᾷ, εις τοὺς θραχίονας τῆς Νύμφης φερομένη, και τὰ θνηκτηφόρα βέλη αὐτῆς ψαύουσα στηρίζει τοὺς ὀφθαλμούς πρὸς τὰς ἐπὶ τῶν βράχων τοῦ Κύνθου σκιρτώσας αἴγας. Θὰ γίνῃ δεξιὰ κυνηγέτις ἅμα ἠθήσασα ἡ θεὰ· και σπαρασσουσα διὰ τῶν ὀστέων της τὰς πλευρὰς τῶν ἐλάφων θὰ σπαρασσῇ διὰ τοῦ κάλλους της τὰς καρδίας τῶν ἀνδρῶν ἢ εις τὸν ἔρωτα ἀσυγκίνητος και ἀνείσθητος κόρη. Ποῦ εἶνε οἱ χρονοὶ ἐκεῖνοι ! Πῶς ἀπέπτησαν και ποῖον αἰσθημα γλυκύπικρον καταλείπει εις ἡμᾶς ἡ μελέτη και ἡ ἀνάμνησις των ! Διὰ τί νὰ μὴ ζῶμεν εις τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ! Διὰ τί νὰ ποθῶμεν ὅ,τι δέν εἶνε

δυνατόν νὰ ἐπανεύρωμεν πλέον καὶ ἡ ἀπώλεια τοῦ ὁποῖου τοσοῦτον ματαίως ἀλλὰ καὶ τόσον δριμύως μὲς θλίβει !

Εἶδον τὸν Ἴνωπον. Μήπως φαντάζεται τις, ὅτι ἐλόυσθη εἰς τὰ ὑγρά κρύσταλλα του, ὅτι ἐξηπλώθη εἰς τῶν ὄχθων του τὴν πόαν ἢ ἀνέπυσα τὴν κεφαλήν ὑπὸ τὰς ἀνθισμένους ροδοδάφνας του καὶ τὰ φυλλώματα τῶν χλοερῶν δένδρων τῶν σκιεζόντων ἀνθοσκεπεῖς ὄχθας ; Νομίζει τις ὅτι ἤκουσα εἰς τὴν ἔγερσιν ἢ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου τὸ ἄσμα τῶν πτηνῶν χαιρετίζόντων τὸν ἡλίον ἀπὸ τῆς πατρῴας του γῆς ἢ ὅτι, ἀνκκεκλιμένος ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν κίωνων τοῦ παρὰ τὴν παραλίαν ἐφεστίου ναοῦ, ὑπὸ τὸ φωτεινὸν σέλας τῆς ἡμέρας καὶ τὸ σέλας τῶν ρεμβασμῶν μου, εἰσέπνευσα τοῦ κύματος τὴν δρύσον καὶ τὴν ἀπόπνοιαν τῶν ἀνθέων καὶ τῶν ἀνθίων στεφάνων, οἵτινες, στέφαντες πρὸ μικροῦ τὰ σφάγια τῆς θυσίας, κατέκειντο χαμαὶ ἐξίτηλοι ἀλλὰ λαμπροὶ ἔτι τὸ χρῶμα, μὲ γλυκεῖαν ἔτι τὴν βκημιαίως ἀπαμβλυνομένην εὐωδίαν ; Ἐκεῖ ὅπου συμβάλλει πρὸς τὴν θάλασσαν ὁ Ἴνωπος ὑποκρινῶν τοῦ ρεύματός του τὴν γλυκύτητα μὲ τῆς θαλάσσης τὴν ἄλμην, φαντάζεται τις ὅτι εἶδον ποταμίους Νύμφας ὀρχουμένης μετὰ τῶν ἐναλίων καὶ τῶν πηγῶν τὰς Νηρηίδας προκυπτούσας δειλῶς ἀπὸ τῶν θάμνων μὲ γυμνοὺς τοὺς καλλισφύρους πόδας, μὲ γυμνὰς τὰς ὠλένας, μὲ ἠμίγυμνα τὰ ἀνδροκτόνα στέρνα, μὲ κόμην ὀφιοδῶς χυνομένην περὶ τὸ στήθος καὶ τὸν ἀχχένα σπυδούσας μὲ εὐθύμους γέλωτας νὰ βυθισθῶσιν εἰς τοῦ Ἴνώπου τὸ ὕδωρ ; Τὸ φαίδρον καὶ θλιβερόν Ἰνδαλμα τῆς Στρατονίκης μὲ συνεῖχε πάντοτε καὶ ἐν μέσῳ ἔτι τῶν ποιητικῶν ἐντυπώσεων καὶ ἀναπολήσεων, τῶν ἀνισχύρων, παρὰ πᾶσαν τὴν ἐπιβολὴν των, νὰ ἀπελάσσωσιν ἀπὸ τὸν νοῦν μου τὴν γύησαν μορφήν τῆς σεμνῆς καὶ ὠραίας παρθένου. Ποῖται ὅμως αἱ σκηναὶ ἐκεῖνοι καὶ πόσον ἐπιτήδειαι νὰ ἐμπνέωσι καὶ νὰ ἐξείρωσι τῆς φαντασίας τὴν πτῆσιν !... Ὅτε, νήφων πλέον τὸν νοῦν, ἐθεώρησα τὰ μόλις διακρινόμενα σημεῖα, ὁπόθεν διήρχετο πάλαι ποτὲ ὁ ἦδη κατὰ-ξῆρος Ἴνωπος, ἀνεκράγυσα ἕξαλλος, καὶ σχεδὸν κατηράσθη τὴν φαντασίαν αὐτὴν, τὸν κλαυσιγέλων ἀτόν τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τὴν παραδείσιον κόλασιν τοῦ πνεύματος, τὴν ἐνδύουσαν τὸσον θελκτικῶς τὰ ἀντικείμενα καὶ προσομοίαν πρὸς Νύμφην δεικνύουσαν πονηρῶς τὸ θεῖον κάλλος τῆς, ὅπως εὐδαιμονῆ ἀκολούθως βλέπουσα ἀφανῶς τοῖς τηχομένους καὶ στεναζόντας εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῆς.

Ἡ Ἑλληνικὴ μυθολογία εἶνε ἡ περικλυεστέρα καὶ ἡ μᾶλλον θελκτικὴ τῶν φανταστι-

κῶν Νυμφῶν καὶ τῶν θεοτήτων. Ἐξοχώτατον πνευματικὸν δημιουργήμα τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου ἢ Ἑλληνικὴ μυθολογία εἶνε καὶ πλουσιωτάτη ἐμπνεύσεων πηγὴ καὶ ἀδροτάτη φλέψ θελκτικῶν ἀλληγοριῶν ἐνοουῶν τὸ βάθος παραστατικῶν εἰκόνων καὶ νοημάτων πρὸς τὸ γόντρον τῆς διατυπώσεως καὶ τὴν ἀνέκφραστον χάριν τῆς οἰκονομίας τοῦ μύθου. Πῶς ὅμως ἐκτίνομεν οἱ ταλαίπωροι τὴν μαγείαν ἢ ἐδρέψαμεν ἀπὸ τῶν εἰκόνων αὐτῆς καὶ τῶν παραδόσεων, ἀπὸ τῶν ἀλληγοριῶν καὶ τῶν ἐπεισοδίων τῆς ! Καὶ τί ἐὰν ἐνέδυσσε χλοερὰν στολὴν τὰς ὄχθας τοῦ Ἴνώπου καὶ παρὰ τὰ ἄλση τῶν ροδοδαφνῶν καὶ τὰς πυκνὰς φυτείας τῶν ρόδων ἔθηκε τὰς διαυγεστέρας τῶν πηγῶν καὶ τὰ δροσερώτερα τῶν ὑδάτων, κελαρύζοντα εἰς ὄχθας ποιητικῆς ; Ποῦ θὰ ἀνεύρω τὸν Ἴνωπόν μου, τὸν Ἴνωπον ἐκεῖνον τὸν ὑπηρετὴν καὶ θεατὴν τῆς γεννήσεως τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς ἀδελφῆς του, καὶ ὃν ἐφανταζόμην εἰς τὴν δαψίλειαν τῶν ὑδάτων του καὶ τὸ σφρίγος τῆς χλοαζούσης γῆς, ἢν διέρρει ; « Ταλαίπωρε » ἀκούω κράζουσαν ἀοράτως φωνὴν τινα, αἰησμονεῖς ὅτι ἀπέπησαν οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ ὅτι ἠφάνισθη πλέον ἢ πλάσις ἐκεῖνη τῶν Χαρίτων. Τὸ ρεῦμα τοῦ ρύακος δὲν στεφνοῦσι πλέον φοίνικες πυκνοὶ καὶ εἰς τὸ μορμύρισμα τοῦ κρυσταλλώδους ὑγροῦ ὄγκου τοῦ ρεύματός του δὲν ἐνοῦται τῶν κλάδων ὁ ψίθυρος καὶ τῆς ποντιάδος αὔρας τὸ γλυκὺ μέλος. Μήπως ἠμπορεῖ πλέον νὰ γεννηθῆ σήμερον εἰς τοῦ Ἴνώπου τὰς ὄχθας ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις ; Μήπως δὴλὴ ἐπιφαίνεται ἡ Δῆλος ὀρμῶσα ἀπὸ τοῦ κόλπου τοῦ ὠκεανοῦ καὶ τῶν κόλπων τῆς τὸ φιλοξενον ἄσυλον ἀνοίγουσα εἰς τὴν ὠραίαν φυγάδα, καὶ μήπως ἀθεμελιώτος φέρεται πάλιν πλέουσα ἀσταθῶς, ἐνῶ ὀργίλος ἐξορμᾷ ὁ κυανοχαίτης τριαινοφόρος, τῶν κυμάτων ὁ δαμαστής, καὶ μὲ τὸ ἀφρόπλαστον σῶμά της, μὲ ἀποστάζουσαν ἀπὸ μαργαρίτας ὑγροὺς τὴν κόμην καὶ μὲ τὴν ἀκόρεστον εἰς φιλήματα πορφύραν τοῦ γείλους τῆς μήπως ἀνέρχεται ἡ Ἀφροδίτη, ἐνῶ ἐξημεροῦται εἰς τὴν θέαν τῆς ἡ φύσις, μειδιᾷ ὁ κόσμος, πνέουσι ζέφυροι ἀβροὶ ὑποσαλεύοντες τοὺς θαυμαστοὺς πλοκάμους τῆς, καὶ αἱ Χάριτες προπέμπουσιν ὕμνοῦσαι τὴν δεσποιναν αὐτῶν καὶ τὴν ἀκαρδὸν ἀλλ' αἰώνιον τῆς καρδίας θεόν ; Ἀπὸ τὰς ἐκτάσεις τῶν ὀνείρων ὁ κόσμος κατῆλθεν εἰς τὴν πραγματικότητα καὶ κάτοπτρον αὐτῆς εἶνε ὁ Ἴνωπος, ὅπως τὸν βλέπετε σήμερον. Ἴδε καὶ οἴκτιρον τὸ γῆρας τοῦ πνεύματος ».

Ἦτο πολὺ σκληρὰ ἀλλὰ καὶ πολὺ ἀλθηθῆς ἢ φωνὴ ἢν εἶχον ἀκούσει. Ἐγήρασαν ὁ κόσμος ὠχρὰ φυλλοροοῦσι τῆς φαντασίας τὰ ἀνθη, καὶ

παρὰ τὰς ὄχθας, ὅπου ἐγεννήθη ἡ δίδυμος τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς φωτεινὴ θεότης, ἀκαρδαι φύνονται τώρα. Τῆς Ἀφροδίτης ὁ ἰχώρ θρηνηύσης τὸν προσφιλεῖ ἠθητόν, δὲν θὰ στίξῃ, ἀπὸ τοὺς λευκοὺς πόδας τῆς ἐκφεύγων, τῆς Δήλου τὰς ἀκάνθας, ὑπερόδα καὶ ὑάκινθοι θὰ βλαστήσωσιν ἐκεῖθεν μελαγχολικὴ περιήγαγε τὸ αἰμάσσον βῆμά της ἢ ἀργυρόπεζα θεὰ, ἀπὸ τοῦ στήθους τῆς ὁποίας τόσον πικροὺς ἀπέσπασε στεναγμοὺς ἀτυχῆς ἔρωτος. Παρακμὴ πεπρωμένη βαρύνει πνυταχοῦ. Ἡλιόβλητος ὁ πλάνης ἐπισκέπτῆς μάτην ζητεῖ τώρα θάμνον χαμηλὸν νὰ στεγάσῃ τὴν κεφαλήν του, καὶ ὁ διψαλέος ὀδοιπόρος ὀδδαμοῦ ἀνευρίσκει ὕδατος σταγόνα, ὅπως, ἄφ' οὗ καταπαύσῃ τὴν δίψαν του, σπείσῃ εἰς τὰς Νύμφας τὰς πυκνῶς ζωογονούσας ἄλλοτε τὰ τερπνὰ τῆς νήσου ἀλύλλια.

Ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Κύνθου, ἐπὶ τῶν ἐρείπιων τοῦ ναοῦ τοῦ Κυνηαίου Διός, εἶδον τὴν ἀνατολήν τοῦ ἡλίου. Γοργῶς ὁ Φοῖβος ἔσπευδε νὰ χρυσώσῃ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους καὶ νὰ κατακλύσῃ δι' ὠκεανοῦ φωτὸς τὴν γῆν, ἐνθα ἐγεννήθη καὶ ὅπου ἐχρησιμοδότει καὶ ἐζῆσε. Ποίας ζωῆς παλμὸν ἔδιδεν εἰς τὰ ἀντικείμενα ἢ μυθολογία τῶν ἀρχαίων ; Πῶς ὑπὸ τοιοῦτον οὐρανὸν καὶ τοιοῦτον θρήσκευμα νὰ μὴ λάμψωσιν ἐν Ἑλλάδι τὰ μεγάλα ἐκεῖνα πνεύματα, ἄτινα, ἡλιοὶ τοῦ καλοῦ καὶ τῆς διανοίης, θὰ φωτίζουσι πάντοτε τὸν κόσμον χωρὶς οὐδέποτε νὰ σκιασθῶσι. Τί θὰ ἠσθάνετο ὁ Ἑλληὴν τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους ὁ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς νεῶς ἀκολουθήσας τὴν πρεσβείαν τῆς Ἀθηναϊκῆς Δημοκρατίας, παρασταθεὶς εἰς τοὺς χοροὺς τῶν παρθένων τῆς Δήλου, θύσας εἰς τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Ἄρτεμιν, καὶ μὲ πλήρη τὴν διάνοιαν θρησκείας καὶ ποιήσεως προσφωνῶν τὸν ἡλίον ἀπὸ τῆς γῆς, ἐνθα ἐγεννήθη ; ... Κύκλω τῆς Δήλου τεταγμέναι ἀνεδύοντο ἐπιχαρίτως ἀπὸ τῆς θαλάσσης αἱ λοιπαὶ τῶν Κυκλάδων πρὸς ἀλλήλας τὰς χεῖρας ὀρέγουσαι. Ἐγγὺς ἐμοῦ βλέπω τὴν Νάξον, ὅπου ἀκαρδῶς καὶ ἀγνωμόνως ἐγκατελείφθη ἡ Ἀριάδνη θρηνηύσα καὶ καταρωμένη τὸν ἄπιστον Θησεῖα καὶ τὸν δόλον του. Ἐκεῖ που πέραν φαίνεται ἡ Σέριφος, ὅπου τοῦ Ἀκριαίου ἢ θυγατῆρ, ἡ περικαλλὴς Δανάη, ἐσώθη μετὰ τοῦ Περσεῶς ἐντὸς ζυλίνου πίθου, ἀφ' οὗ ἡ δύναμις τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς χρυσῆς βροχῆς ἔκτοτε εἶχον ἀκαταμάχητον δύναμιν... Ἡ Μύκονος, τῶν Κενταύρων καὶ τῶν Λαπιθῶν ὁ ὕστατος τάφος, ἠπλοῦτο ἐγγύτατα, καὶ ἡ Γῆνος ἀπωτέρω ἐπεδείκνυε τὸ ἱερὸν τῶν νεωτάτων χρόνων παρὰ τὰς θέσεις ὅπου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὑφῆτο τὸ ἱερὸν τοῦ Προσειδῶνος. Ἀληθῆς στεφάνη νήσων ζωννύουσα τὴν Δῆλον καὶ σφενδόνη μὲ μαρ-

γαρίτας καὶ ἀδάμαντας ἐσφηνωμένη ἐξείρουσα τοῦ δακτυλίου αὐτοῦ τὸν φωταυγέστερον καὶ πολυτιμότερον κεντρικὸν λίθον. Ἡθελέ τις εἶπει, ὅτι αἱ Κυκλάδες ἀντιπροσωπεύουσι τὸ ἡμέτερον ἡλιακὸν σύστημα, ἐνθα, ἀντιστρόφως τοῦ ὄγκου, ἡ Δῆλος, τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ πατρὸς, εἶναι ὁ ἡλιος καὶ περίξ αὐτῆς αἱ λοιπαὶ νῆσοι ἀντιπαριστώσι τοὺς μεγάλους πλανήτας καὶ τοὺς δορυφόρους τὰ νησίδα. Ὀλίγα θεάματα παρουσιάζουσι τὸ κάλλος τῆς νησοστίκτου θαλάσσης τοῦ Αἰγαίου, θεωρουμένης ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Κύνθου, ὅτε οὐδὲν νέφος σκιάζει τὸν ὀρίζοντα, καὶ οὐδεὶς ἀτμός, ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης πλανώμενος, ἀμβλύνει τὴν εὐκρινῆ θέαν τῶν νήσων καὶ τῶν ἀκτῶν των. Ποῖαν ἐνέχει δύναμιν τῶν Ἑλλήνων ἢ ποίησις ! Ὁξεῖται καὶ φλακκραὶ βράχων προβολαὶ ἀποτελοῦσι τὸν μετριώτατον ὄγκον τοῦ Κύνθου. Ἄλλ' εἶνε ὁ Κύνθος. Καὶ ὁ ὀδοιπόρος μαγευόμενος ὑπὸ τοῦ γρανίτου ἐκείνου ἀνέρχεται εἰς τὸν Ὀλυμπον διὰ τῆς φαντασίας. Κατερχόμενος εἶτα ἀσπάζεται τὸ ὄρος, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποῖου ἔτεκεν ἡ Λητώ καὶ ἐζῆσέ ποτε κόσμος λαμπρὸς καὶ ἠνθῆσεν ἀκμαία ἢ ἐμπορία καὶ μαντεῖον διέδωκε τοὺς βαθεῖς αὐτοῦ χρησμοὺς ἀνὰ πᾶσιν τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὁπόθεν κατὰ νύκτα σκοτεινὴν καὶ ἀπαισίαν, ἐν μέσῳ βροντῶν καὶ ἀστραπῶν, ὑπὸ τὸν ραγδαῖον ὑετὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ παράπονον καὶ τὴν ἀπελπισίαν τῆς φύσεως ἀπέπλευσεν ἡ Πάραλος κομίζουσα εἰς τοὺς ἄρχοντας τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Δήμου τὸ μήνυμα καὶ τὴν ἀδειαν νὰ θανατώσωσι τὸν ἐντελέστερον τῶν ἀνθρώπων καὶ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ σώματος νὰ λύσωσι τὰ δεσμὰ τῆς δικαιοτέρας ψυχῆς καὶ τοῦ ἐξοχωτέρου πνεύματος τοῦ ἐνσχωθέντος ποτέ.

ὦ Σώκρατες ! καὶ ἔτι ἡ ποίησις καὶ ἡ μυθολογία δὲν ἀπθηνάτιζε τὸν βράχον τῆς Δήλου θὰ ἤρκει μόνον τὸ ὄνομα σου, ὅπως διασώσῃ ἀνεπίληστον τὸν τόπον, ὁπόθεν ἐξέπλευσεν ἡ θλιβερὰ νεῦς, σημαύουσα κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην, μετὰ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, καὶ τὴν δύσιν τῆς μορφῆς σου, ἀλλ' ἦτις καὶ δύσασα σελαγίζει ἀνέσπερος.

Ἡ σκαπάνη τοῦ ἀρχαιολόγου καὶ τοῦ ἔρευνητοῦ ἀπεκάλυψε μέρος τοῦ ἀψύχου κόσμου τοῦ ὑπὸ τὴν γῆν τῆς Δήλου τεθαμμένου. Τὸν ἐθεώρησα περίλυπος τὸν νεκρὸν κόσμον αὐτόν, τὸν ἀναζήσαντα εἰς τοῦ ἡλίου τὸ φῶς, καὶ τῆς διδασκαλίας τὴν φωνήν, τὸν διὰ μέσου τῶν αἰώνων τηρήσαντα τῆς νεότητος τὴν ἀκμὴν καὶ τοῦ ὠραίου τὸ θέλγητρον. Κηθεσθεὶς ἐπὶ τῶν ἐρείπιων τοῦ ἐποντίσθη εἰς σκέψεις καὶ τὰς τροπὰς τῶν γῆνιων τυχῶν ἀναμνησκόμενος ἐμε-

λέτησα ἐπὶ τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς παρακμῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἔργων τῶν. Προσφορωτάτη ἦτο πρὸς τοῦτο ἀφειρητία. Ἐν τῷ κόσμῳ τῆς ὕλης οὐδὲν εἶνε διδακτικώτερον τῆς θεᾶς κόσμου νεκροῦ ἐκτάδην κειμένου, ἐφ' ὃν, ἐκτὸς τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς, ἐπέπνευσε καὶ τῆς μεγαλοφυΐας τὸ πνεῦμα. Καὶ ἐν τῷ κόσμῳ τῶν ἰδεῶν οὐδὲν εἶνε γονιμώτερον εἰς μελέτας καὶ ὑψηλὰς ἐπιφοιτήσεις, εὐγλώττους δὲ καὶ σοφὰς ὑποθήκας, ἢ ὁ αὐτὸς νεκρὸς κόσμος ὁ τὰς ιδέας ἐκκολάφας καὶ πυργώσας, ὁ ὡς γνώρισμα ἐναργὲς προτάσων τὴν ἀθανασίαν ἐν μέσῳ τοῦ θανάτου ἐνθα κατάκειται καὶ τῶν θλιβερῶν τροπαίων του, ἕτινα τὸν κυκλοῦσιν. Ἄμωρα ἀλλ' ἀγέρωχα ἔτι συμύρονται τὰ μάρμαρα τῶν νεκρῶν περιψύζοντα εἰσέτι τὰς γλυφὰς, δι' ὧν ἐξηγεῖν καὶ ἐξωσοποίησε τὸν ἀργὸν λίθον ὁ Ἕλληνας καλλιτέχνης.

Ἐρείπια μεταγενεστέρου κόσμου ἐσωρεῦθησαν ἐπὶ ἐρείπιων παλαιότερου. Παρὰ τὸ βάθος μικρᾶς λεκάνης ἐγγὺς νεκρῶν καὶ οἴκων ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς φαίνεται ἡ οἰκία πλουσίου Ρωμαίου. Τὸ ψηφιδωτὸν δάπεδον τοῦ προδύμου στολιζοῦσι δελφίνες ψηφιδωτοὶ ἀριστα ἐξειργασμένοι καὶ θαυμασιῶς διατηρούμενοι. Κάτωθεν ἀπλοῦται ὑπόγειος εὐρεῖα δεξαμενὴ τηρούσα ἔτι τὸ ὕδωρ τὸ συλλεγόν, ὅτε ὁ Ρωμαῖος πατρίκιος κηρύκει ἐκεῖ. Βωβὸς ἤχος ὃν ἀπετέλεσε λιθάριον ριθὲν εἰς τὴν δεξαμενὴν διὰ τινος ὀπῆς ἦτο ἡ μόνη ζωὴ ἢ ἠκούσα εἰς τὴν σιγὴν ἐκείνην τοῦ θανάτου. Ἀνκκελιμένος ἐπὶ τοῦ ψηφιδωτοῦ, μόνος εἰς τῶν ἐρείπιων τὴν μόνωσιν καὶ εἰς τῆς Δηλίας ἀκτῆς τὴν ἐρημίαν, θεωρῶν τοὺς περισωθέντας κίονας τοῦ προδύμου ἀνελογιζόμενος ὅποιον θορυβῶδες ἐντευκτήριον ὑπῆρξεν ἡ οἰκία αὕτη τοῦ πλουσίου Ρωμαίου, πόσος καὶ πόσος κόσμος συνήχθη ἐκεῖ, ποῖαι δέσποινα ἔχαλάρωσαν τὰς πόρπας τῆς ἐσθῆτος εἰς τὴν ἐσπερινὴν αὖραν διανοίγουσαι καὶ εἰς τὰ παίγνια τῆς τοῦς τρυφηλοὺς κόλπους, πόσοι δοῦλοι συνωστίσθησαν, ποῖα δεῖπνα καὶ συμπύσια παρετέθησαν, ποῖοι ἀτμοὶ Φαλαρνείου οἴνου καὶ ἀνθοσμίου ἐπορφύρωσαν τὰς παρειὰς καὶ ἐσκότησαν τοὺς ἐγκεφάλους, ποῖαι τελεταί, ποῖαι δεξιώσεις καὶ ἠδυπάθειαι ἐξετυλίχθησαν ἐδῶ. Ἡ σιωπὴ καὶ ἡ ἐρήμωσις βασιλεύει τώρα. Τὸ ἐρείπιον διεδέχθη τὴν ἀριότητα καὶ ἡ μεγαγγολία τὴν φαιδρότητα πολυθρόνου ζωῆς. Ἄξεστος, τραχὺς αἰπόλος, ἀπλοῦται μακαρίως ἐκεῖ. Οὐκ ἀνέκλιε τὸ σῶμα αὐτῆς ἀγέρωχος δέσποινα τῆς Ρώμης καὶ προπετῆς πατρίκιος. Τῶν ἐρείπιων ἡ θεὰ θαμάζει τὴν ἀλαζονείαν τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἐὰν τὰ ἔργα μεγάλων ἐποχῶν, μεγάλων λαῶν καὶ μεγάλων θνητῶν τοιαύτην

ὀφίστανται τύχην ἐπὶ τίνι δύναται νὰ καυχήθῃ ὁ κοινὸς ἀνθρώπος, ὁ οὐδὲ τὴν ἐπαύριον κἄν τοῦ θανάτου του δυνάμενος νὰ μνημονεῦθῃ!

Παρὰ τὰ ἐρείπια τῶν διαφόρων χρονικῶν περιόδων καὶ ἐποχῶν, βλέπει τις καὶ ἐπιγραφὰς καὶ ὀνόματα καὶ χρονολογίας ἀναμνησκούσας ξένα ἤθη καὶ χρόνους κατακτήσεων καὶ ἐπιδρομῶν. Τῶν ἀνθρώπων ἡ ματαιότης ἀναζητεῖ τὴν ἀθανασίαν συνάπτουσα ἄσημα ὀνόματα μετὰ τῶν μνημείων τῆς ἀρχαίου ἀτῆς τέχνης καὶ τῆς κλασσικῆς. Ἐπὶ τοῦ βάρου, ἐνθα ἡγείρετό ποτε ὁ κολοσσικός μονόλιθος ὁ τὸν Ἀπόλλωνα ἀναπαριστῶν εἶδον τὰ ὀνόματα τῶν ἐπισκεφθέντων τὴν νῆσον πρὸ τριῶν καὶ δύο αἰώνων. Ἀνέγνωσα καὶ παρῆ.θον. Ἐκεῖ που παρὰ τὸν νεώτερον ἀλλ' ἐπίσης ἀρχαῖον ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἡγείρετο ἄλλοτε τὸ θαῦμα ἐκεῖνο τοῦ βωμοῦ, τὸ κινεῖν εἰς ἐκπληξίν τοὺς εὐσεβεῖς ἐπισκέπτας τῆς νήσου. Ἦτο ὁ κεράτινος βωμὸς, ὃν τὰ κέρα παντοίων κερασφόρων ζώων μετὰ τέχνης καὶ καλαισθησίας συμπεπλεγμένον εἶχον ὑψωθῆ εἰς βωμόν. Ἡ παράδοσις ἀφηγεῖτο ὅτι τὰ κέρα τῶν ἐπὶ τοῦ Κύνθου βροχουσι αἰγῶν, ἃς ἐφόνευσαν τὰ βέλη τῆς Ἀρτέμιδος, εἶχον ἀποκλειστικῶς χρησιμεύσει καὶ διατεθῆ πρὸς κατασκευὴν τοῦ περιεργίου καὶ θαυμαστοῦ ἐκείνου θυσιαστηρίου.

Πρὸ τῆς ἐπαρκείας καὶ τῆς ἱστορίας τῶν μνημείων, ἕτινα ἔχω πρὸ ἐμοῦ, ἀφήνω τὰς ἀπωτάτας μυθικὰς σφαίρας καὶ μετὰ πλήρη τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν ἀναμνήσεων πραγματικῶν διατρέχω τὸν εὐρὺν χώρον τῶν ἀνασκαφῶν καὶ θαυμάζω τὸ θέατρον, τὸ στάδιον, τοὺς ναοὺς, τὴν ἀπειρίαν τῶν βωμῶν, τῶν κίωνων καὶ τῶν συντετριμμένων ἀναγλύφων. Πόσα μάρμαρα, καὶ ποῖα τέχνη καὶ ζωὴ ἐμφυσηθεῖσα εἰς τὸν λίθον! Ἄφ' οὗ σήμερον τὰ ἐρείπια τῆς Δήλου ἀποσπῶσι κρυφὴν θαυμασμόν διὰ τὴν ἐκτασιν καὶ καὶ τὸν πλοῦτον, καὶ ἄλλως διὰ τὴν καταστροφὴν, ποῖα θὰ ἦτο ἡ φωνὴ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἢ θὰ ἔβαλλεν ὁ ἐπισκέπτης τῶν νέων χρόνων ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ θεωρήσῃ τὴν Δήλον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ αὐτῆς ἀκμῇ, μετὰ ἀκερκίους τοὺς ναοὺς τῆς, καὶ τὰς κόρας τῆς Δήλου ἀγούσας τὰς τελετὰς τῶν θεῶν, ὧν κοιτὶς ἐγένετο ἡ ἐρημος σήμερον νῆσος; Ἄφ' οὗ αἱ Κυκλάδες πᾶσαι ἐσύλησαν τῆς Δήλου τὰ ἱερά, ἀφ' οὗ βάρβαροι ξένοι συνέτριψαν ἄλλοτε καὶ ἀπήγαγον ἐπιγραφὰς καὶ ἀνάγλυφα, ἀφ' οὗ εἰς τοὺς οἴκους τῶν ἐγγὺς νήσων ἀνευρίσκονται καὶ σήμερον ἔτι ὡς μαρτύριον τῆς δηώσεως μάρμαρα καὶ κίονες Δήλιοι, ἐπῆλθε τὸ πῦρ εἰς χρόνους σκοτεινοὺς καὶ ἀμαρθεῖς καὶ συνετέλεσε τὴν καταστροφὴν ἢ ἡμιτελῆ εἶχεν ἀφήσει ἡ ἀσεβὴς χεὶρ τῆς κλοπῆς καὶ τῆς συλήσεως. Πληθὺς καμίνων ἐπὶ τῆς ἱερᾶς

νήσου ἐγερωθεισῶν καὶ νυχθημερῶν ἐργαζομένων μετέβαλεν εἰς ἀσβεστον ἀριστουργήματα τῆς τέχνης, τὴν σοφίαν τῶν ἐπιγραφῶν, τὰς εἰδήσεις τῶν ψηφισμάτων, τοὺς μαρμαρίζοντας λίθους τηροῦντας ἔτι πρόσφατον τὸ ἴχνος τῆς σμίλης καὶ τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ καλλιτέχνου. Καὶ τίς οἶδεν ἐὰν ἡ ἐλεεινὴ ἐκείνη καλύβη, ἐνθα διαιτῶνται κατοικίδια ζῶα, δὲν ἐκτίσθη ἐξ ἀσβέστου, ἥτις πρὶν ἢ κατακαθῆ ἦτο Λητοῦς καὶ Ἀπόλλωνος κεφαλή ἢ Ἄρτεμις ἰδανικοῦ κάλλους καὶ ἐκφράσεως! Κατάρτος δουλεία, ἀμαρτία σκοτεινὴ, ἀνίερος θρησκευτικὴ πρόληψις καὶ πῶρωσις ποῖα ὑπῆρξαν τάποτελεσματά σας...

Ὁ ἥλιος κλίνας τοξεῦει πλαγίως τὰς ἀκτῖνας του ἐπὶ τοῦ σπηλαίου τοῦ Ἀπόλλωνος, παρὰ τὴν ἀτραπὸν τὴν ἀγούσαν πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ Κύνθου. Οἱ γιγαντιαῖοι μονόλιθοι οἱ ἀποτελοῦντες τὴν στέγην, διαγράφονται εὐκρινέστερον διὰ τοῦ κεραμύχρου ὄγκου τοῦ ἀποτελοῦντος τὸ ὄρος. Νὰ ἦτο ἀρὰ γε βωμὸς πανάγχιος, ὀμφαλὸς τις ἀγιαζόμενος ὑπὸ προλήψεως μυστικῆς ἐνθα ἐθρυλλεῖτο ὡς οἰκοῦσα θεότης ἀνευκρινήτος, νὰ ἦτο σκοπιὰ, νὰ ἐμυθολογεῖτο ὅτι ἐκεῖ ἐγεννήθη ὁ Ἀπόλλων καὶ αἴγλη ἱερότητος νὰ ἐλάμπρυνε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ ὄγκωδες καὶ ἄξεστον αὐτὸ κατασκευάσμα καὶ οἰκοδόμημα;

Ἡ παράδοσις περιῆγεν, ὅτι δράκων πελώριος ᾔκει ποτε τὸ σπήλαιον τοῦτο. Τί ἀπέγινεν ἄρα γε; Ἐὰν ἐπέζησε τῶν βελῶν τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τοῦ Δελφικοῦ Πύθωνος, θὰ ἀπεδιώχθη βεβλῶς ὑπὸ τὴν βοήν τῆς νεᾶς θρησκείας, ἥτις διέσεισε τοὺς ἐθνικοὺς ναοὺς καὶ ἐξημίωσε τὰ ἀγάλματα τῆς νήσου καὶ τῆς Ἑλλάδος... Οὕτε τοὺς ἱεροὺς κείοντας εἰς τὴν ἐγγὺς τεχνικὴν λίμνην, οὔτε τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν ἠτύχησα νὰ ἴδω ποῦ. Εἶδον ὅμως τὴν μικρὰν λίμνην, καὶ παρὰ τὸ κρηπίδωμά τῆς ἀνεμνήσθη τῶν τελετῶν, ὧν μάρτυρες ὑπῆρξαν ποτε αἱ ξηραὶ ἔχθαι ἐκεῖναι αἱ μαινώμεναι ἀπὸ τὸν ἐπιπλέοντα τοῦ ἀβαθοῦς καὶ ἀκινήτου ὕδατος εὐρώτα καὶ μιάσματα πυρετῶν ἀναδιδουσαι. Πόσον ταπεινωτικὴ εἶνε ἡ ἀντίθεσις αὕτη τῆς πεζότητος πρὸς τὴν ποίησιν! Καὶ διὰ τί νὰ μὴ ζῶμεν εἰς τὴν ὠραίαν ἐκείνην ἐποχὴν, διὰ τί ὁ ἐρημος καὶ κατηφὴς ἐγὼ ἐπισκέπτης, τῆς Στρατονίκης φίλος εὐτυχῆς, νὰ μὴ οἰκῶ μετ' αὐτῆς τὴν νῆσον κατὰ τοὺς εὐδαίμονας χρόνους, ὧν αἰσθάνομαι ὄλην τὴν γοητείαν καὶ πικρῶς θρηνώ τὴν ἀπώλειαν;

Ὁ δῶν ἥλιος σκορπίζει χειμάρρους ἡπιωτέρου φωτός ἐπὶ τὸν ἐρημον βράχον τῆς Δήλου. Τοῦ Κύνθου ἡ ἐρυθρόχου κορυφὴ ἀποβαίνει βυ-

σινόχρους, ἐφ' ὅσον κλίνει ὁ ἥλιος, καὶ αὖρα ἐσπερινὴ ἡρέμα φερομένη ἐπὶ τοῦ κύματος δροσίζει τὸ φλέγον ἔδραφος καὶ στενάζει διὰ τῶν συντετριμμένων κίωνων. Μικρὸν ἔτι καὶ τὸ ἀκτινοβόλον ἄστρον θὰ κρυβῆ κάτωθεν τοῦ ὠκεανοῦ.

Ἐκεῖ ὅπου ὁ οὐρανὸς ἐφάπτεται τῆς θαλάσσης, ρόδινον χρῶμα γλυκὺ ἀναπτύσσεται ὡς πελωρία πορφύρα, ἢ ὁ ἀπερχόμενος Ἄναξ κατέλιπεν ὄπισθεν του. Ὁ ἥλιος ἐδυσεν. Ἀπὸ τῆς πατρίδος τῶν θεῶν τοῦ φωτός εἶδον τὴν καθόδον τοῦ ἐνός καὶ τῆς ἄλλης τὴν ἀνοδὸν καὶ ἐθεώρησα τὴν ἐσχάτην τοῦ Φοίβου ἀκτῖνα συνκνωμένην μετὰ τὴν πρώτην τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ τῶν διδύμων ἀδελφῶν τὸ φῶς συναπτόμενον καὶ θωπεῖον τὴν γῆν, ἥτις ὑπῆρξε τὸ λίκνον των. Λευκόχρσοι ἀκτῖνες σέλκος αὐλακοῦσι τὴν ροδίνην τῆς δυσσεως ἐπιφάνειαν, Γοργῶς μεταλλάσσοῦσι τὰ χρώματα, καὶ τοῦ οὐρανοῦ ἡ διὰ αὐγία καὶ τῶν ἀκτῖνων ἡ ἀνταύγεια ἀναστέλλει ἔτι τὸ σκότος, ἀγνωστον σχεδὸν εἰς τὴν πατρίδα τῶν θεῶν τοῦ φωτός. Ἐπὶ μονήρους βράχου καθήμενος, ἐν μέσου τῆς ἀρρήτου ἐκείνης μεγαλοπρεπειᾶς καὶ τῆς βαθυτάτης σιγῆς τῆς ἐρημίας, μετὰ γέλοισαν σύντροφον τὴν θεᾶν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ μετὰ τὴν ἀντίθεσιν τοῦ περιλύπου ἐσωτερικοῦ, τὸν θόλον τοῦ οὐρανοῦ ἔχω ὑπὲρ τὴν κεφαλήν, τὰς ἀβύσσους τῶν θαλάσσων ὑπὸ τοὺς πόδας μου καὶ τὴν νεκρὰν πόλιν τῆς Δήλου πρὸ ἐμοῦ ἀπέθην ἀπερισπᾶστως καὶ ἀχαλινώτως εἰς τοὺς ρεμβασμούς μου. Πῶς δὲν ἐσαλεύθη ὁ νοῦς μου τὴν ὥραν ἐκείνην! Πῶς ὁ Σθένελος δὲν ἐρρίφθη εἰς τὸ κύμα ἀναζητῶν τὴν Ἀρέθουσαν ἢ τὴν Ἡρῶ τῶν βιαιῶν λογισμῶν του, καὶ πῶς, διαπόντιος νηχόμενος καὶ τὴν μνήμην τῆς φίλης του ἐπικαλούμενος, ὡς νύμφης προστάτιδος εἰς τῆς θαλάσσης καὶ τῆς ψυχῆς του τὸν ὀρητικὸν κλύδωνα, πῶς δὲν ἐσπευσε νὰ φθάσῃ τοὺς θεωροὺς καὶ τὰς σκηνας, ἃς ἐβλεπεν ἐκτυλισσομένας ἐν τῇ νοσηρήτητι τοῦ νοῦ του, εἶνε αἰνίγμα, ὅπερ οὐδέποτε θὰ κατορθώσω νὰ λύσω;

Δὲν ὠνειρευόμην· εἶδον ἀληθῶς, εἶδον τὰς Ἀθηναϊκὰς τριήρεις μετ' ἐστεμμένην ἐξ ἀνθῶν τὴν πρῶραν νὰ προσομιζῶνται εἰς τὸν λιμένα τῆς Δήλου καὶ τοὺς θεωροὺς ἀποβαίνοντας εἰς τὴν ξηρὰν καὶ θύοντας ἐκατόμβην καὶ ἀναθέτοντας τρίποδας εἰς τὴν Λητώ, τὴν Ἄρτεμιν καὶ τὸν Ἀπόλλωνα. Ἀντηγεῖ ἐκ φωνῶν καὶ ὕμων ἡ πόλις. Ἀστράπτουσι ἐκ χρυσοῦ καὶ μαρμαροῦ οἱ ναοὶ, καὶ νεάνιδες Ἀθίδες, τύποι καλλοῆς καὶ εὐρυθμίας, πλοῦσια ἀγούσαι δῶρα ἀπέρχονται εἰς τὸν ναὸν ἐν μέσῳ πλήθους νέων Δηλίων, ὧν οἱ ὀφθαλμοὶ ἐρηνεύουσι τὸν θαυ-

μασμών και οι στεναγμοί τους φλέγοντας πόθους. Εύτυχῆ ζεύγη νεαρά, ἐρώτων λόγους ἀμείβοντα, πλανῶνται εἰς τοὺς προδόμους τῶν ναῶν καὶ τὸν περίβολον. Ἀγῶνες ἐκτυλίσσονται περαιτέρω, κραυγάζουσιν οἱ νικηταὶ καὶ ὑπὸ τοὺς ἤχους μουσικῆς ὀρχοῦνται ἀπωτέρω Δῆλιοι νέοι. Σιγῶσιν αἴφνης τῆς μουσικῆς οἱ ἤχοι, καὶ μάτην ἀπληστον τείνω ὕμνα ζήτων τὴν ὀπτασίαν. Ἐλύθη ὅπως καὶ τῆς εὐτυχίας ἢ πλάνος ὀπτασία, καὶ μόνος ἐκεῖ, ἔνθα τοιοῦτον κόσμον ἔβλεπον πρὸ μικροῦ, ἀπεμκρύνθη τὸ ἱεροῦ χώρου καὶ κατῆλθον πρὸς τὴν ἀκτὴν, πολυτάραχον ἄλλοτε καὶ βρίθουσαν κύσμου, σιωπηλὴν καὶ ἔρημον σήμερον, ἀπόκληρος ἐγὼ, τὸν κόσμον τὸν ποιητικὸν ποθῶν... πλὴν μὲ πόθους μόνον συντηρῶν τὸ θέλητρον τῆς φαντασίας καὶ τὴν θάλασσαν.

Εἰς τὴν ἀῤραν ἀνεπέτασεν ἡ μικρὰ Μυκονία ὀλάκας τὸ ἴστιον. Ἐπλατάγησεν ἡ κόπη καὶ μετὰ μικρὸν ἔφευγον μακρὰν τῆς ἱερᾶς Δῆλου. Κεκλιμένος ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ ἀκατίου ἔβλεπον ὀλισθαίνουσαν πόρρω ἐμοῦ τὴν θάλασσαν, φεύγουσαν διαδοχικῶς τῆς Δῆλου τὴν ἀκτὴν καὶ ἀμβλυομένην τὴν θέαν, καὶ ἤκουον τὸν τριγμὸν τοῦ ἴστοῦ καὶ τὸ σύριγμα τοῦ λεπτοῦ ἀνεμου περοῦντος τὴν ναῦν. Ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς Ρηνείας φαίνεται αἴφνης πυρά. Ἀνήθη ἄρά γε, ὅπως ἀποτεφρώση τὸ σῶμα Δηλίου ψυχορραγοῦντος, κομισθέντος νεκροῦ ἐκεῖ, ὅπως μὴ μιάνη διὰ τοῦ θανάτου τῆς ἱερᾶς Δῆλου τὴν γῆν ;... Πυρὰ ταῦτο χρόνως σχεδὸν φανεῖσαι ἀπὸ τῶν κορυφῶν τῆς Σύρου, τῆς Μυκόνου, τῆς Τήνου ἔχυσαν ἀσθενεῖς λάμψεις ἐρυθρᾶς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης καὶ ἐφάνησεν ὡς συνθήματα μυστικὰ ἀγγέλλοντα τὴν ἔκβασιν μεγάλων ἐπιχειρήσεων καὶ γεγονότων. Εἰς τοιαύτην ὥραν ἀγρυπνῶν ἐν Ἀργεὶ ὁ φύλαξ ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν ὀρωμάτων τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τὰ πυρὰ τοῦ γείτονος ὄρους θεωρήσας ἀνήγγειλεν εἰς τὴν Κλυταιμνήστραν, ὅτι ἔπεσεν ἡ Τροία... Τὰ φῶτα ἐσβέσθησαν καὶ ἡ ναὺς σκίζει τὸ σκότος καὶ τὸ κύμα. ὩΔῆλος! ποῖον πλοῦτον ἀναμνήσεων, ποῖαν ἀνεξάντλητον συγκινήσεων πηγὴν αἰσθάνομαι ὅτι φέρω μετ' ἐμοῦ, τὸ ἔδαφός σου ἐπισκεφθεῖς καὶ εἰς τῶν συλλογισμῶν μου τὸ ἄλγος συγκαταμίξας τὸ ἄλγος τῶν ἐρείπιων σου...

Τὴν πρώτην μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὥραν ἔφθασα εἰς Μύκονον. Τὸν κόσμον τῶν ὀνειρῶν διεδέχθη τῆς πραγματικότητος ὁ κόσμος, τῶν πόνων καὶ τῆς ὀδύνης. Πατρί; μου, σύγγνωθι. Οὐχὶ σὺ, ἀλλ' ἐγὼ εἶμι τῶν βρασάων μου ἡ αἰτία... Ἀσθενὲς φῶς φέγγει ἀπὸ τῆς ἐκλησίας τῆς Ἀγίας Μονῆς ἐπὶ ὑψόμετος παρὰ τὴν προκυμαίαν ἐφευρομένης. Ἀνῆλθον καὶ εἰ-

σῆλθον ἐντὸς τοῦ ναοῦ. Ὁ πρῶτον ἐθνικὸς ἐγουνπέτησεν εὐλαβῶς πρὸ τῶν εἰκόνων, καὶ τοῦ Θεοκλήρου τὸ ὄνομα ἀνέστη θεῖον καὶ ὑπερπέφελον ἐκεῖ, ἔνθα ὁ Ἀπόλλων ἐδέσποζε καὶ ἐκυριάρχει πρὸ μικροῦ. Ὡχρὰν ἔχυνε λάμψιν ἢ μόνη κανδήλα ἢ πρὸ τῆς εἰκόνος τῆς Παναγίας φέγγουσα, καὶ εἰς τὴν ἀσθενῆ ἀκτῖνα τῆς διέκρινα γράμματτα ἐπὶ τῆς πλακῶς τοῦ ἐδάφους. Ἐκυψά ἀνέγνωσα καὶ ἐφρικίασα. Ἡ ἐκκλησία ἦτο νεκροταφεῖον. Ἴδου τὸ τέλος τῶν πόθων, τῶν ρεμβασμῶν, τῆς ἐμπνεύσεως, τῶν ὀραίων ὀνειρῶν μας. Τὸ νεκροταφεῖον... Ἴδου ἡ ἀλήθεια εἰς τὸ ψεῦδος τῆς ζωῆς καὶ τῶν φρούδων ἐλπίδων της !..

Ἐν τῇ πόλει

15 Ἀπριλίου

Ἀπέσεισα, ἄμα ἐγερθεὶς τοῦ ὕπνου, τὰς ὀραίας ἀναμνήσεις τῆς Δῆλου. Ἀπὸ τὸν ἐξώστην τοῦ οἴκου μου βλέπω τὴν πόλιν πᾶσαν καὶ ἐντροπῶ εἰς τὴν θέαν τῆς συνοικίας ἔνθα ἐγεννήθη. Οὐδεὶς μὲ γνωρίζει ἐδῶ. Ὅτε διῆλθον τὰς ἰδούς μόνος, προσπαθῶν νὰ φαίνωμαι ἀπαθὴς ἀλλὰ μὲ ἐκρήξεις συγκινήσεων εἰς τὴν καρδίαν, οἱ μᾶλλον περίεργοι ἐξήρχοντο τῶν ἐργαστηρίων τῶν, ὅπως ἴδωσιν «ἐνα ξένον» καὶ προσφέρωσιν αὐτῷ γενναίαν φιλοξενίαν. Μ' ἐθεώρουν ξένον. Καὶ ἐγὼ ἀνεγνώριζον ἐν τούτοις πάντας τοὺς δρόμους καὶ πᾶσας τὰς συνοικίας. Ἐβλεπον πολλοὺς, ὅσους εἶχον γνωρίσει ἐφήβους, καὶ γέροντας ὄσους εἰς τοὺς αὐτοὺς δρόμους εἶχον συναντήσει ἀκυμαίους.

Πρὸ μικροῦ ἐπαυήλθον ἐκ τοῦ Κοιμητηρίου τῆς πόλεως. Πρὸ πάσης ἄλλης ἐπισκέψεως, πρὸ πάσης ἀναγνωρίσεως, ἠσθάνομην τὸ καθῆκον νὰ προσευχθῶ παρὰ τοὺς τάφους τῶν συγγενῶν καὶ τῶν οἰκογενειακῶν φίλων. Τὸ καθῆκον ἐπέτελεσα ἀκριβῶς. Ποῖον ρῖγος εὐλαθείας, ποῖοι μελαγχολίας παροξυσμοὶ μὲ κατέσχον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὀνομάτων τῶν τεθνεώτων ὧν ἐκ παραδόσεως εἶχον μάθει τὰς ἀρετάς. Ἡσυχώτερος, μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ εὐσεβοῦς προσκυνηματός, ἀπεσύρθη οἴκοι καὶ τὰς ἀναμνήσεις πάσης τῶν πρώτων μου χρόνων συγκεντρώσας καὶ τὴν σύγχρονον πόλιν θεωρῶν διέτριβον ἐν μέσῳ τῆς κοινωνίας ἐκείνης, ἣν παιδίον ἐγνώρισα ἀλλὰ δὲν ἐπανεῦρον ἀνὴρ. Περὶ τὴν δειλὴν ἔσπευσα πρὸς τὸ Καμινάκι, τὸν ὀρατῖον τῆς πόλεως καὶ ἐγγὺς περίπατον. Θεέ μου! πῶς ὕλα ἦσαν τὰ ἴδια! Πῶς οὐδὲν εἶχεν ἀλλάξει, ἐκτὸς ἡμῶν! ... Πῶς μετὰ τόσα ἔτη οὐδὲ εἰς λίθος εἶχε προστεθῆ, οὐδὲ εἰς ἀφαιρεθῆ ἀπὸ τὰ τελεσίματα τῶν ἀγρῶν καὶ τὰ ἐρείπια τοῦ παρὰ τὴν ἀκτὴν λοιμοκαθαρτήριου! Βλέπω ἐμευτὸν παίζοντα εἰσέτι μετὰ τῶν ὀμηλικῶν ἐπὶ τῶν αὐτῶν βράχων, ἐφ' ὧν ἄγνωστος πλανῶμαι

τῶρα, ἀναρριχόμενος εἰσέτι μὲ τὴν αὐτὴν ἐλαστικότητα, ἥτις μὲ κατέλιπεν ἤδη, πρὸς τὴν κορυφὴν τῆς μικρᾶς ἀπορῶγος, ἥς τὴν θάσιν λειαινὶ τὸ αἰωνίως ἀφρισμένον κύμα τῆς παραλίας αὐτῆς, κυλιόμεν ν ἀκόμη εἰς τὸν ἀμυδρὸν αὐτόναρτοχλόν καὶ σφενδονίζοντα ὀμαλοῦς μικροῦς καὶ στρουγγύλους λίθους πρὸς τῆς θαλάσσης τὴν ἐπιφάνειαν καὶ χαιρόντα εἰς τὸ μικρὸν ἐκεῖνο ὀλισθηματ τοῦ λείου καὶ μικροῦ δίσκου τοῦ παιγνιωδῶς καὶ γοργῶς ἐπιφαιόντος τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος, ἄχρις οὗ βυθισθῆ εἰς τὸν πυθμένα... Ἄλλ' ἐλεῖ που, παρὰ τὴν ὑψηλοτέραν βαθμίδα τῆς ὀδοῦ, διακρίνω λευκὸν οἰκίσκον ἐντελῶς ἄγνωστον μου, σιωπηλὸν καὶ κατὰ κλειστον. Παραίσθημα σκυθρωπὸν μὲ ὀδηγεῖ παρὰ τὴν θύραν. Τὸ μικρὸν κτίριον δὲν ἦτο οἶκος ζώντων ἀλλὰ νεκρῶν. Ἐκεῖ εἶναι τεθαμμένη ἑνάρετος γυνή, τοῦ συζύγου καὶ τῶν τέκνων της τὸ δίκαιον ἐγκαύχημα. Τὴν πατρίδα, ἣν ἐπόθησεν, εἶδε καὶ πάλιν, ἀλλὰ νεκρά....

Ποῖοι εἶναι οἱ ἄλυτοι οὗτοι δεσμοὶ οἱ συνέχοντές με πρὸς ἔδαφος, ἐφ' οὗ ἐλογιζόμην ξένος. Οὐδέποτε ἠγάπησά τόπον μετὰ μείζονος παραφορᾶς. Οὔτε δάση, οὔτε ρύκιας, οὔτε φυτεῖας ἄλλας ἀραιὰς ἢ πυκνὰς ἡμέρους ἢ ἀγρίας, οὔτε ὕδατων πηγᾶς, οὔτε συσκίους τοποθεσίας ἢ ἄλλας θέσεις εὐθέτους πρὸς τέρψεις ἔχει ὁ τόπος. Οὔτε ἐξαιρετικὸν τι τῆς φύσεως ἢ τῆς τέχνης παρουσιάζει ἢ νῆσός μας. Καὶ ὅμως εἶναι ἀξιαγάπητος καὶ μέχρι τῶν ξηρῶν ἐκείνων βράχων, οὗς νυχθημέρον δέρει ὁ ἀνεμος καὶ κατα-

τρώγει τοῦ κύματος ἢ μανία. Διῆλθον τὴν νύκτα ἀγρυπνῶν καὶ ἐνθυμούμενος. Παρὰ τὴν προκυμαίαν, ὑπὸ τῆς νυκτερινῆς ἀναψυχομένου αἴρας, καὶ τὴν θάλασσαν θεωρῶν ροχθοῦσαν καὶ εἰσδύουσαν εἰς τὰ κενὰ τῶν ὀγκολίθων τοῦ λιμένος, ὀνειροπόλησα ἐπὶ ὥρας πολλάς... Ἄν δὲν ἦτο δρόσος νυκτερινῆ ἢ ψεκᾶς θαλασσία, βεβχίως ἦτο δάκρυ, ὅ,τι ἠσθάνθη ἀπροσδοκήτως ὑγραῖνον τὰ βλέφαρά μου. Παρῆλθεν ἡ δευτέρα τοῦ μεσονυκτίου ὥρα. Ἡ πόλις κοιμᾶται καὶ μόνος ἐγὼ πλανῶμαι, ἐνθυμοῦμαι καὶ ἀλγῶ. Αἰματόχρους σκορπίζει ἀκτῖνας ὁ ἐρυθρὸς τοῦ λιμένος φανός. Φώτιζε καὶ σφῆζε τοὺς ναυτιλλομένους ἀπὸ τὴν μανίαν τῶν στοιχείων καὶ τὴν ἀπιστίαν τῆς ὑπούλου θαλάσσης, φκνὲ ἐλπίδος καὶ παρηγορίας. Δεῖξάτέ μοι τὸν φάρον, ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ ὀποίου θὰ δυνηθῶ νὰ πλεύσω ἀσφαλῶς διὰ τῶν κινδυνωδῶν Συμπληγάδων τῶν παθῶν, διὰ τῶν ἀπατηλῶν ὑφάλων ἠθονικῆς εὐπιστίας, διὰ τῶν ὀλισθημάτων τῆς πλάνης καὶ τῆς ἀπειρίας, διὰ τῆς ἠδυπαθοῦς λήθης τῶν αἰσθήσεων, διὰ τῶν σκοπέλων συλλήθδην τῆς ζωῆς. Μετέωρον λαμπρὸν σκίζει αἴφνης τὸν ζόφον τῆς καρδίας μου.... Διατρέχει, φωτεινὴν διαγράφων γραμμὴν. Ἦσαν αἱ ἀναμνήσεις μου λάμψασαι στιγμιαίως... Προσφιλεῖς ἀναμνήσεις! Ἐνθυμήματα ἀγαπητὰ, ἀθῶαι τέρψεις, σεμνὰ ὀνειροπολήματα.... Ἄλλ' εἰσθε τοιαῦτα!... Ποῦ λοιπὸν νὰ σᾶς ἀνεύρω καὶ ποῦ νὰ σᾶς ἀναζητήσω ;...

(Ἐπεταὶ τὸ τέλος)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΙΩ. ΔΡΑΓΟΥΜΗ

ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ ΑΝΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΜΕΡΟΣ Γ'

[ΕΥΒΟΙΑ ΚΥΚΛΑΔΕΣ 1873-1881]

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Ἡ Ἐρέτρια, παρὰ τὸν αἰγικλόν ἐκτισμένη, σύγκειται ἐξ οὐ πολλῶν οἰκῶν μονορόφων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἔχει ρυμοτομίαν καὶ πλατείας καὶ ναὸν φέροντα τὸν Βυζαντινὸν ρυθμὸν. Ζῶσι δ' ἐν αὐτῇ ἔτι ἱκανὰ τῶν «λαμπρῶν παλληκαριῶν», τοῦ ἐνδόξου ἐκείνου βράχου τῆς νήσου Ψαρά, ἣτις κατεστράφη ὑπὸ τοῦ βλαινιώδους δεσπότητος κατὰ τὴν ἔκκληξιν τῆς ὑπὲρ τῆς παλιγγενεσίας τῆς Ἑλλάδος ἐπαναστάσεως. Βλέπων τὴν πολίχνην αὐτὴν ἐνθυμοῦμαι τοὺς στίχους τοῦ Ἐθνικοῦ ποιητοῦ, τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ, οἵτινες ἐπιγράφοντες ἡ «Καταστροφῆτῶν Ψαρῶν». Εἶνε ἀπαράμιλλοι καὶ ὁ κάλαμος μὲ φέρει ἀκάθεκτος, ἵνα τοὺς ἀναγράψω.

«Στῶν Ψαρῶν τὴν ὀλόμανη ράχη
Περραιῶντις ἡ δόξα μονάχη
Μελεῖτ' ἰὰ λαμπρὰ παλληκαρία,
Καὶ ᾗ τὴν κόμη σιεφάνι φορεῖ,
Γυνομένο ἀπὸ λίγα χοσάγια
Ποῦ εἶχαν μείνη ᾗ τὴν ἔρημη γῆ.»

Ἐφθάνον εἰς Χαλκίδα περὶ ὥραν δὴν τῆς ἐσπέρας κεκοπιαικῶς ἐκ πολυῶρου πορείας ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ τοὺς βράχους τῶν ἀποτόμων τύπων οὓς διέτρεχον.

Ἡ εἰς Χαλκίδα διαμονή, ἣτις ἦν εὐάρεστος, ἀνεκόπη εἰς τὴν εὐάρεστον πορείαν τῆς ἐκ τῆς ὄλιγης αἰφνιδίως ἀπωλείας τῆς μητρὸς, τελευταίας αἰφνιδίως ἐν Ἀθήναις κατὰ μῆνα Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1874. Ἐσπευδον νὰ φθάσω εἰς Ἀθήνας, ἵνα καταφιλήσω τῆς μητρὸς τὸν νεκρὸν. Διησχόμεν μέρος τῆς Βοιωτίας καὶ τῆς Ἀττικῆς ἔφιππος νύκτωρ τὸ πλεῖστον καὶ κατέφθονον εἰς Ἀθήνας ἐν τῷ οἴκῳ, ἀλλ' ὁ νεκρὸς ἀποθεθεὶς ἐν τῷ νεκροταφείῳ μὲ ἠνάγκασε νὰ τὸν περι-

πτυχθῶ ἐκεῖ. Οἴμοι! Τὸ τραῦμα, ὃ ὑπέστη ἡ ἐμὴ καρδία ἐκ τῆς καταστροφῆς ἦν κρείον, τὸ αἰσθάνομαι ἀείποτε καὶ ἡ μνήμη αὐτοῦ ἔσται μοι νωπή εἰς ἅπαντα τὸν βίον. Ἐστερήθην μητρὸς φιλοστοργοτάτης, ἀγγελολομορφου γυναικὸς, ἀφοσιωσάσης ὀλοκλήρον τὸν βίον αὐτῆς εἰς ἀνατροφὴν τελευταίαν καὶ μόρφωσιν χριστιανικὴν τῶν τέκνων θναύσαν δὲ κατόπιν πολυετοῦς μαρτυρίου, ἐκ δεινῆς νόσου, τῆς ἀρθρίτιδος, ἣτις τέλος ἐπληξέ τὴν καρδίαν καὶ ἐθανάτωσε τὸ πολύτιμον ἐκεῖνο σῶμα.

Μηνὶ Μαίῳ τοῦ ἔτους 1875 μετετιθέμεν ἐκ Χαλκίδος εἰς Ἀθήνας καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1876 μετετιθέμεν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς τὴν νῆσον Σῦρον καὶ τοῦτο, διότι ἤμην δημότης Πειραιῶς καὶ νόμος, νεαρὸς εἶχεν ἀπαγορεύσει τοῖς Πρωτοδικαῖς, ἵνα ὑπηρετῶσιν ἐν ᾧ τόπῳ καὶ ἀσχοῦσι τὰ πολιτικὰ δικαιώματα. Ὁ ὑπουργὸς Ἰωάννης Παπαζαφειρόπουλος κλέσας με εἰς τὸ ὑπουργεῖον μὲ ἠρώτα ἵνα ἐκλέξω ἕν τῶν κρείων κατὰλληλον ἵνα μὲ μεταθέσῃ. Ἀθρὰ συμπεριφορὰ προσσταμένου, ἡ μόνη καὶ ὑστάτη ἦν εἶδον ὑπὸ ὑπουργοῦ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης, ἀφ' ἧς ἠρξάμην ἕως οὗ ἐπεραίωσα τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν.

Ἦνε λυπηρὰ πολὺ ἡ κατάστασις ἣτις ἐπικρατεῖ εἰς τὰ τῆς ἀνωτάτης διοικήσεως τοῦ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργείου. Τὸ σεμνὸν ἐνδιαιτήμα τῆς Θέμιδος συγὰ διαταράσσεται ὑπὸ ὑπουργῶν μόνην σκέψιν καὶ ἀπόφασιν ἐχόντων, ὅτε καλοῦνται εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὑπουργείου τούτου, τὴν προσωπικὴν ἐπέμβασιν κατ' εὐθεῖαν, ὅχι ποτὲ διὰ τῆς ἱεραρχικῆς ὁδοῦ. Οἱ

ὑπουργοὶ οὗτοι, οἵτινες ἐξωθοῦσι τὰ τῆς Δικαιοσύνης εἰς τὸ ὑπέρτατον τῆς ἀνωμαλίας σημεῖον, εἶνε μὲν εὐτυχῶς εὐάριθμοι, ἀλλὰ καὶ οἱ τῶν ἐπιπολαιῶς ἐνεργούντες συνάδελφοί των, δὲν φαίνονται κατώτεροι τῶν ἀναιρέτων ὑπουργῶν. Παρητηρήθη δὲ μετὰ δυσφορίας πάντοτε ὑπὸ τοῦ δικαστικοῦ σώματος ὅτι οἱ τοιοῦτοι ὑπουργοὶ εἰσιν ἄνδρες νομομαθεῖς, οἵτινες δὲ κατὰ τὸ στάδιον τοῦ δημοσίου βίου αὐτῶν πολλάκις περιπίπτουσιν εἰς σφάλματα, εἰς παρεκτροπὰς, ἅτινα ἔδει νὰ καταδιωθῶσιν, ἂν ὅχι ποινικῶς, τοῦλάχιστον ἐπεικῶς διὰ τῆς πειθαρχικῆς ἐξουσίας. Ἐπειδὴ δὲ γράφων οὕτω ἐπιθυμῶ νὰ μὴ καλύπτωμαι ὑπὸ τῆς ἀναστροφῆς, προβαίνω παρακρήμα εἰς σαφῆ ἐξήγησιν τῶν λεγομένων. Ἐν ἔτει 1899, ὁ Ἀλοῖσιος Γόμυ, δικηγόρος τυγγάνων ἐν Σύρῳ, ἐκλήθη, ἵνα διευθύνῃ τὸ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργεῖον ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Ζαχίμη. Πρῶτον δὲ ἔργον αὐτοῦ, εὐθὺς ὡς ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν, ἐγένετο ἡ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ δικαστικοῦ σώματος. ἀπεκάλεσεν αὐτὸ σακρόν, ἡμιλῶν μετὰ τοῦ Εἰσαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου, ᾧ τινι παρήγγειλε νὰ προβῆ εἰς ἐκκαθάρισιν τῆς Δικαιοσύνης διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τῆς πειθαρχίας ἐναντίον πάντων τῶν δικαστικῶν, οἵτινες εἶχον τιμωρηθῆ ποτε ὑπὸ δύο τοῦλάχιστον πειθαρχικῶν ποινῶν.

Ἠνοίχθησαν κατ' ἀκολουθίαν βίβλοι, ἀνεδιφήθησαν φάκελλοι κορνοιοβριθεῖς τοῦ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Ὑπουργείου, ἀπεσπάθησαν ἐξ αὐτῶν πειθαρχικὰ ἀποφάσεις, ἤχθησαν αὐταὶ ἀθροαὶ ἐνώπιον τῆς σοφῆς ἐδρας τοῦ παρὰ τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ Εἰσαγγελέως καὶ οὕτως μὲ μίαν μονοκονδυλιὰν διετύπωσε κατηγορητήρια ἐναντίον Προέδρου Ἐφετῶν, ἐναντίον Προέδρου Πρωτοδικῶν ἐναντίον Πρωτοδικῶν καὶ εἰσήγαγεν αὐτὰς κατὰ δόσεις ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐν ὀλομελείᾳ συνεργουμένου, ἵνα οὗτος ἀποφανθῆ περὶ τῆς ἀποχωρήσεως ἢ μὴ τῶν καταδικωμένων προσώπων. Καὶ τὸ ἔργον τοῦ παρ' Ἀρείῳ Πάγῳ Εἰσαγγελέως ἦτο καθαρῶς διοικητικόν, ἐπιτεταγμένον παρὰ τοῦ προϊσταμένου Ὑπουργείου, ἀλλὰ ἐρωτητέον; ἄραγε ὁ κ. Εἰσαγγελεὺς ἐμελέτησε καλῶς πρὶν ἢ προβῆ εἰς τοιαύτας καταδιώξεις, ἐμελέτησε

λέγω τὴν ἀφορμὴν καὶ τὴν οὐσίαν τῶν καταδιώξεων καὶ τῶν ἐπιβεβλημένων ποινῶν; Τὸ ἐπ' ἐμοὶ λέγω κατηγορηματικῶς ὅχι καὶ ὑποστηρίζω τοῦτο διὰ τοῦ ἐξῆς ἐπιχειρήματος: ὅτι κατεδιώχθησαν πολλοὶ ὅχι διὰ τὰς ἐπιβεβλημένας αὐτοῖς πειθαρχικὰς ποινὰς, ἀλλὰ δι' ἄλλας αἰτίας, ὅς ὁ Εἰσαγγελεὺς κ. Τζιβανόπουλος, ἐθεώρησεν ἱκανὰς, ἵνα στηρίξωσι τὴν κατηγορίαν Ἀλλὰ ἡ ὀλομέλεια τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἀπαρκαίλλου Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου, τοῦ κ. Σημαντήρα, ἐξηκρίβωσε τὴν ἀξίαν ἐκάστης τῶν κατηγοριῶν καὶ ἀπεφάνθη δικαίως.

Κατόπιν τῆς βραχείας αὐτῆς παρεκβάσεως ἀπὸ τοῦ θέματος ἡμῶν, ἀναγκαίας δὲ κρινόμενης πρὸς ὀρθὴν κατάληψιν τῶν τῆς Δικαιοσύνης πραγμάτων, ἐπανερχόμεθα ἅ nos moutons καὶ δὴ προβαίνομεν εἰς τὴν ἐν Σύρῳ μετάθεσιν, ἣτις ἐγένετο ἐν ἔτει 1876 κατὰ τὸν μῆνα Νοέμβριον. Ὁ τότε Εἰσαγγελεὺς Ἐφετῶν, ὁ μακαρίτης Ἀριστείδης Οἰκονόμου, μὲ ἐρωτᾷ ἂν συναινῶ νὰ μὲ προτείνῃ ὡς ἀναπληρωματικὸν πρόεδρον τοῦ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον συστηθέντος ἐν Σύρῳ Δικαστηρίου Κακουργιοδικῶν. Δέχομαι προφρόνως καὶ ἐργάζομαι ἐν τῷ Κακουργιοδικείῳ ἐπὶ τριάκοντα ὀλοκλήρους συνεδριάσεις.

Ἡ Σῦρος, περὶ ἧς ὀμιλεῖται κατὰ ὁ θεῖος Ὀμηρος ἐν τῷ Ὀδυσσεῶς εἶναι νῆσος ἣτις ἄλλοτε ἐκκαλιέργει τῷ νόστῳ καὶ σίτον ἀμπέλους. Ἡ νῆσος αὕτη κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους κατακλήθη ὑπὸ λατίνων, οἵτινες κατοικοῦσι τὸν βράχον ἐκεῖνον, ὅστις ὑψοῦται εἰς ἀπόστασιν 1000 μέτρων μακρὰν ἀπὸ τῆς πόλεως Ἐρμούπολις, ἣτις φιλοδόμηται κατὰ τὸν αἰγιαλόν. Ἡ Σῦρος ἀποτελεῖ ἴδιον δῆμον καὶ κατοικεῖται ὑπὸ πεντακισχιλίων ψυχῶν, ἐνῶ ἡ Ἐρμούπολις κατοικεῖται ὑπὸ εἰκοσιπεντακισχιλίων, ἀποτελουμένων ἐκ Χίων, Ψαριανῶν, Ὑδρῶν, οἵτινες μετέβησαν πρὸ μιᾶς περιόδου ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐκτίσθη τὴν Ἐρμούπολιν. Οἱ Λατῖνοι κάτοικοι τῆς Σύρου ἔχουσι τρεῖς μονὰς, μίαν τῶν καπουκίνων, μίαν τῶν ἰησοῦϊτῶν καὶ τρίτην τὴν τῶν λαζαριστῶν. Ἐχουσιν οἱ Λατῖνοι καὶ Ἐπίσκοπον, χειροτονούμενον ὑπὸ τοῦ Πάπυ ἐν Ρώμῃ. Ἀνέκαθεν οἱ Σύριοι ἐπροστατεύοντο ὑπὸ τῆς Γαλλίας καὶ κατὰ τὸν ὑπὲρ παλιγγενεσίας

τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνα ὑπεστηρίχθησαν ὑπὸ τοῦ Γαλλικοῦ στόλου. Οἱ κάτοικοι τῆς Σύρου εἰσὶ φανατικοὶ καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν συνάπτουσι συνοικέσια μετ' ὀρθοδόξων. ἂν δὲ ποτε συναφθῆ τοιοῦτον τότε τὰ τέκνα βαπτίζονται εἰς τὸ δυτικὸν δόγμα.

Εἰς Νάξον τὸναντίον αἱ ἐπιγαμίαι μετ' ὀρθοδόξων καὶ Λατίνων, ὅταν πραγματοποιῶνται τὰ τιμώμενα τέκνα βαπτίζονται τὰ μὲν ἄρρενα εἰς τὸ δυτικὸν δόγμα, τὰ δὲ θή-
 λεα εἰς τὸ τῆς μητρὸς. Οἱ Νάξιοι δὲν χαρακτηρίζονται ὡς οἱ Σύριοι ἐπὶ θρησκομανίᾳ. Ἡ ἱστορία τῆς Σύρου εἶναι γνωστὴ καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐν αὐτῇ ἐγεννήθη ὁ φιλόσοφος Φερεκύδης, οὕτινος ὁ θάνατος ποιικιλοτρόπως ἱστορεῖται γενόμενος. Τὴν σήμερον δὲ ἡ Σύρος εἶναι νῆσος πάνυ ἐρατεινὴ, πλουσία εἰς λαχανοπαρ-
 γωγὴν, ἔχουσα εὐρὺ ἐμπόριον βυρσῶν καὶ ντυ-
 πηγεῖον ἀμμάτων. Δὲν ἔχει ὅμως ὡς κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἱστορεῖται τυχρὸν ἀφθονίαν κτηνῶν. Αἱ ἐξοχαὶ τῆς Σύρου εἶναι τερπνόταται τὸ Ἐπισκοπεῖο, τὰ Κροῦσα, ἡ Δελαγρατσία, τὸ Μάνκ. Ἡ Δελαγρατσία ἰδίως εἶναι ἄκρως τερ-
 πνὴ, διότι εὐρίσκεται ἐγγὺς τῆς θαλάσσης. Οἱ κάτοικοι τῆς Σύρου εἶναι φιλόπονοι, εὐγενεῖς τοὺς τρόπους, φιλόξενοι καὶ φίλοι τῶν τέρψεων ἰδίως δὲ τοιοῦτοί εἰσιν οἱ καλοὶ Χῆοι, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὑπερέχει ἐκ πάντων τῶν λοιπῶν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1877 ἐν Σύρῳ ἦσαν τοποθε-
 τημένοι ὡς Πρωτοδικαὶ κατὰ τὸ πλεῖστον δικ-
 κρινόμενοι ἐπὶ ἐπιστημονικῇ μορφώσει καὶ ἐπὶ
 δικαστικῇ ἤθει. Ἀτυχῶς ὅμως ὁ προϊστάμενος
 τοῦ Πρωτοδικείου, τετελευτηκὸς ἤδη, ὑστερεῖ
 πολὺ ἐπὶ χροικτηρί καὶ ἐπιφέρει δυσφορίαν καὶ
 γενεῖς δισταγμοὺς παρὰ ταῖς δικασταῖς. Ἐνῶ ἡ
 πολιτεία πρέπει νὰ ποιῆται ἐκλογὴν καὶ μάλι-
 στα ἑταστικὴν περὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Προέδρου
 Πρωτοδικῶν, φεῦ! μετὰ ψυχικῆς ὀδύνης τὸ ἀνε-
 γράφω, παρορᾷ πᾶσαν φροντίδα καὶ συνήθως
 οἱ παρ' αὐτῆς ὀνομαζόμενοι ὡς Πρόεδροι Πρω-
 τοδικῶν συγκεντροῦσι πᾶσαν ἄλλην ἀγωγὴν ἐκ-
 τὸς τῆς τοῦ δικαστοῦ, ἐξεταζομένου ὡς ἠθικοῦ
 ἀνθρώπου· εἰς θέσιν δὲ ἦτινι, ἐν τῇ δικαστικῇ
 ἱεραρχίᾳ, ὁ νόμος ἀντίθησι τὰ τιμαλφέστερα
 τῶν συμφερόντων τῶν δικαζομένων. Ὁ πρέ-
 δρος τῶν Πρωτοδικῶν κέκτηται ὑπὸ τοῦ νόμου

τηλικαύτην ἐξουσίαν, ἥτις, οὐδενὶ ἄλλῳ τῶν δι-
 κστικῶν λειτουργῶν ἐστι διαπεπιστευμένη.
 Ἦν ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη κατ' ἀκολουθίαν νὰ κα-
 ταβάλληται πᾶσα προσοχὴ μήτοι ἐπ' ἀκροα-
 τηρίῳ, προεδρεύοντος τοῦ προέδρου, ἐπέλθῃ δι-
 καστικὴ τις ἀπόφασις ἐναντίᾳ τῷ νόμῳ ἢ τῇ
 μορφωθείσῃ κρίσει. Ἡ κατάστασις αὕτη εὐτυχῶς
 δὲν διήρκεσεν ἐπὶ μακρὸν καὶ διεδέχθη τὸν τετε-
 λευτηκὸν ἤδη πρόεδρον ἀνὴρ ἐπίσης ἔχων νο-
 μικὴν μόρφωσιν, ἀλλὰ τελείαν ἔλλειψιν δικα-
 στικοῦ χαρακτηῆρος. Ὁ γεννάδας! εἶπετο στερ-
 ρῶς τῷ πολιτικῷ ἀξιωματικῷ τοῦ Μακκιαβέλλη
 «δικαίρει καὶ βασιλευε». Ἐπέτυχε δὲ νὰ διαι-
 ρέσῃ τοὺς δικαστὰς, ἀλλὰ ἡ ἐργασία του δὲν
 ἐπεστέφθη διὰ τῆς κοθητῆς βλέψεως, διότι καὶ
 αὐτὸς μετὰ πολλῶν ἄλλων συναδέλφων μετε-
 τέθη ἐκ Σύρου εἰς ἄλλο Πρωτοδικεῖον. Ἐνῶ δὲ
 ἡ ἀνωτέρα ἐξουσία, ἦτοι ὁ Εἰσαγγελεὺς παρ'
 Ἐφέταις, ὁ αἰίδιμος Γεώργιος Πετμεζᾶς, ὀρ-
 θῶς ἔκρινε καὶ συνέστησε τῷ ὑπουργεῖῳ, ἵνα
 μετατεθῇ μόνος ὁ ὑπαίτιος τῆς διαιρέσεως, τὸ
 ὑπουργεῖον, οὕτινος προϊστάτο ὁ Σ. Σωτηρό-
 πουλος, ἐθεώρησεν ὅτι ἔπρεπε νὰ μεταθέσῃ πάν-
 τας τοὺς δικαστὰς, ὧν εἰς ἤμην ὁ γράφων τάδε,
 ὅστις μετετέθη εἰς τὸ Πρωτοδικεῖον Τριπό-
 λεως. Ἐν Σύρῳ τότε διετέλει ὡς Εἰσαγγελεὺς
 παρὰ Πρωτοδικαῖς ὁ Ἰωάννης Καρύδας, ὁ ἄ-
 τεγκτος ἐκεῖνος δικαστικὸς λειτουργός, οὕτινος ἡ
 ἐπὶ δεκαετηρίδας ὀλοκλήρους Εἰσαγγελικὴ ὑ-
 πηρεσία ἀριθμεῖ πολλάκις δύο ἕως τρεῖς κατ'
 ἕκαστον ἐνιαυτὸν μετχθέσεις. Ὁ Καρύδας, ὅ-
 στις ἀνῆλθεν εἰς τὴν τῷ ὄντι λεπτεπίλεπτον
 θέσιν τοῦ παρὰ Πρωτοδικαῖς Εἰσαγγελέως κατ'
 ἀξίαν, ἐνῶ ὡς ἄνθρωπος κοινωνικὸς ἦν ὁ εὐπρο-
 σηγρωτάτος, ὡς Εἰσαγγελεὺς ἦν ἀδυσώπητος,
 εἶτε σκοπῶν νὰ κατηγορήσῃ, εἶτε προτιθέμε-
 νος νὰ συνηγορήσῃ.

Ἦν δὲ τὰ μάλιστα λογικὸς καὶ ἔντιμος εἰς
 πᾶσαν ἐνεργεσίαν, διότι ἦν εὐφυῆς καὶ κριτικὸς
 ἄμα ἐκέκτητο δὲ καὶ μνήμην μεγάλην καὶ ἡ
 φιλοπονία του ἦν τῶν σπανίων. Ἦν χαλκέντερος
 καὶ πλειστάκις ἐφωράθη ὑπὸ τοῦ γράφοντος
 ταῦτα ἐκπερικλιῶν πρὸς διαφόρους ἀρχὰς ἔγγρα-
 φκ, διότι εἶχε τὸ πλεονέκτημα τοῦ γράφειν τα-
 χέως καὶ τὴν ἀντίληψιν ὀξυτάτην. Καίτοι ἔχων
 ἀπάσας τὰς ἀνωτέρω ἀρετὰς ὁ μακαρίτης Κα-

ρύδας δὲν ἐθεωρήθη οὐχ ἤττον ὡς περιβεβλημέ-
 νος τὰ προσόντα, ἵνα προαχθῆ εἰς τὴν θέσιν τοῦ
 Εἰσαγγελέως παρ' Ἐφέταις. Καὶ ὁ ἀντικαθελὼς
 εἰς τὴν προαγωγὴν ταύτην ἦν ὁ πολὺς Δημή-
 τριος Βάλβης, Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου·
 εἶπεν ὅτι ὁ Εἰσαγγελεὺς παρ' Ἐφέταις ἀνάγκη
 ἀπόλυτος εἶναι νὰ ἦναι ἐγκρατὴς καὶ τοῦ ἀστι-
 κοῦ δικαίου, ὁ δὲ Καρύδας ἐστερεῖτο τῶν προ-
 σόντων τούτων, διότι δὲν εἶχε ἀναγορευθῆ δι-
 δάκτωρ τοῦ δικαίου. Ὁ Δ. Βάλβης, ἐνῶ ἐτίμα
 καὶ ἠγάπα τὸν Καρύδα, προκειμένου νὰ γνω-
 μοδοτήσῃ ἐφρόνει ὅτι προέχει τὸ καθήκον, εἰς
 τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ὁποίου ἦν ἀδυσώπητος εἶ-
 περ τις ἄλλος.

Τὰ εἰσαγόμενα ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου τῶν
 Πλημμελειοδικῶν ἀδικήματα ὀρῶσι τὰ πλεῖ-
 στα εἰς ζυκλοπίας καὶ ζυκοτονίας, εἰς τραύ-
 ματα καὶ εἰς ἐξυβρίσεις. Ἀλλὰ ὁ μείζων ἀριθ-
 μὸς τῶν ἀδικημάτων ἐστὶν ἡ ζυκλοπία καὶ ἡ
 ζυκοπονία, αἵτινες διαπράττονται ἐν ταῖς νῆ-
 σιας Νάξος καὶ Ἀμοργός. Τὰ ἀδικήματα ταῦτα
 τὰ ἐπιπολάζοντα ἀτυχῶς εἰς τὰς δύο αὐτὰς
 νήσους, ἀποδοτέα πρώτιστά εἰς τὴν ἔλλειψιν
 προνοίας, ὅπως ἐπαρκὴς ἀριθμὸς ἀποσπασμά-
 των στρατιωτικῶν διαμένωσιν ἐν ταῖς νήσοις
 καὶ εἰς τὴν γειννάσιν τῶν νήσων αὐτῶν εἰς τὰ
 παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπου οἱ ζυκλοπό-
 διάπλοιαρῶν μετακομίζουσι κατέχουσι τὰ κλο-
 πημὰ. Ἐνῶ ἡ δικαστικὴ ἐξουσία διυλίζει πᾶσαν
 μαρτυρίαν περὶ τῶν ἐν λόγῳ ἀδικημάτων, εὐρίσκε-
 ται συνήθως πρὸ ἀμφιβολιῶν, διότι οἱ τε κατηγο-
 ρούμενοι ὡς καὶ οἱ μάρτυρες χρησιμεύουσιν ὡς μάρ-
 τυρες πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀντὶ νὰ διαφωτίζωσι τὴν
 δικαιοσύνην τὸναντίον σκοτίζουσιν αὐτὴν τόσον
 ὥστε ὀποινικὸς δικαστὴς εὐρίσκεται ἐνώπιον ἀμ-
 φιβολιῶν περὶ τῆς κρίσεως, ἐνώπιον δισταγμοῦ περὶ
 τοῦ πρακτέου. Διενεργοῦσιν οἱ μάρτυρες τοὺς ὄρ-
 κους καὶ ἐπιπορῶν, ἵνα ὅτε μὲν ἀπὸ ἀλλήλων
 αὐτοὶ ὑπὸ τῶν δὲ, οἵτινες τὸ αὐτὸ πράττουσι. Εἰ
 καὶ φωνῶνται δὲ συνήθως ψευδομαρτυροῦντες, ἐν
 τούτοις δὲν συνετίζονται καὶ ἐπικαταλείνουσιν
 ἐκ νέου τὴν αὐτὴν τακτικὴν τοῦ δανεισμοῦ τοῦ
 ὄρκου, ὡς ὀνομάζουσι τὴν δι' ὄρκου ἐπὶ τοῦ Ἱε-
 ροῦ Εὐαγγελίου παρεχομένην ἀλληλοδοθήειαν.
 Ἐκλυσις τελεία ἠθῶν καὶ διαφθορὰ ἀπαισί-
 ᾳ Ἐνεργουμένης κατὰ τὸ ἔαρ του ἔτους 187

ἀναπληρωματικῆς ἐκλογῆς βουλευτικῆς πρὸς
 ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου ἔδει νὰ παραστῶσι κατὰ
 τὴν διεξαγωγὴν αὐτῆς δικασταὶ ὡς ἀνακριταὶ,
 διωρίσθη κατὰ τὸν ἵνα μεταβῶ εἰς τι τῶν ἐκλο-
 γικῶν τμημάτων τῆς νήσου Νάξου μετ' ἄλλων
 δύο Πρωτοδικῶν τοῦ Ε. Α. καὶ τοῦ Α. Π. Κα-
 ταπλέομεν εἰς Νάξον ὄρθρου βαθέως κατόπιν
 θαλασσοπορίας κυματώδους, ἐπιβάνοντες ἀτη-
 λάτου πλοιαρίου. Τὸ μεταξὺ Σύρου καὶ Νάξου
 διάστημα εἶνε μικρὸν, περίπου εἴκοσι ναυτικῶν
 μιλίων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀτμοτελωνὶς εἶνε μεγέ-
 θους μικροῦ καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν δύναται
 νὰ ἔγῃ θαλάμους, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἀνα-
 πνεύμεθα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοια-
 ρίου καὶ νὰ ἐπιψύζωμεν σχεδὸν τῶν κυμάτων
 τῆς κοίτης θαλάσσης.

Ἀποθὰς εἰς τὴν ξηρὰν πρῶτον ἔργον ἔχω νὰ
 μετακλέσω τὸν Εἰρηνοδίκην, ἵνα μὲ πληροφο-
 ρῆσῃ ποῦ εὑρηται ὁ τόπος τοῦ ἐκλογικοῦ τμή-
 ματος, εἰς ὃ θὰ ἐνεργήσω τὰ καθήκοντά μου·
 κατ' ὁδὸν δὲ συναντώμεθα μετὰ τῶν προκρίτων,
 Λατίνων δὲ τὸ δόγμα, κατοίκων τῆς Νάξου,
 τῶν κ. κ. Σωμαρίπα καὶ Δελαρρόκα, οἵτινες
 δεξιῶνται ἡμᾶς καὶ μᾶς φιλοξενούσι. Ἡ κατοικία
 τοῦ κ. Σωμαρίπα εἶνε ἡ ἀρίστη τῶν ἐν τῇ
 ἀνω πόλει, ἥτις κατοικεῖται ὑπὸ καθολικῶν.
 Ἐν τῇ εὐρείᾳ αὐτῆς αἰθούσῃ εἰς τὸ κέντρον εὐ-
 ρηται ἀνηρτημένη ἐπὶ τοῦ τοίχου ἡ εἰκὼν
 τοῦ Ἐσταυρωμένου, κατάντικρυ δὲ τῆς οἰκίας
 κεῖται ὁ κληδονικὸς Ναὸς τῶν Λατίνων, τὸ
 Ἐπισκοπεῖον συνεχόμενον τῷ ναῷ καὶ εἰς τὸ ἄ-
 κρον τῆς πλατείας ἡ Μονὴ τῶν Λαζαριστῶν
 καὶ ἡ Μονὴ τοῦ Τάγματος τῶν γυναικειῶν μο-
 νυχῶν τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωσήφ. Ἐν
 τῇ Μονῇ τῶν Λαζαριστῶν εἶχε διακούσει μαθη-
 ματα Γαλλικῆς γλώσσης καὶ Ἀγγλικῆς ὁ ἐ-
 μὸς πατήρ. κατὰ τὰ πρῶτα τῶν ἐτῶν τῆς ὑπὲρ
 παλιγενεσίας τῆς Ἑλλάδος ἐπαναστάσεως.
 Ἐπισκεπτόμενος ἐν τῇ Μονῇ τῆς κτῆρ ἐν τῷ κελ-
 λῷ αὐτοῦ τὸν μοναχὸν Frau mont, ὀδοι-
 κονοῦσιν τότε, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ διδάσκαλος
 τοῦ πατρὸς καὶ ὅστις, μνηθάνων ὅτι εἶμαι ὁ
 υἱὸς τοῦ μαθητοῦ, μὲ περιπτύσσει περιπαθῶς
 μὲ κατασπάζεταί καὶ διαπυθάνεται περὶ τοῦ
 πατρὸς. Ἡ εἰδήσις ὅτι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἶχε
 ἀποθάνει ἀκούεται ὑπὸ τοῦ πολιοῦ γέροντος μετὰ

συγκινήσεως και παρατηρῶ μετὰ θυμωσμοῦ σάκρυ καταλείθων τὴν παρειάν. «Ὁ πατήρ σου λέγει μοι Γαλλιστί ὑπῆρξε τῶν ἀρίστων κρου μαθητῶν, ἐπιμελής, ἠθικός και ποτὲ δὲν κρὲ ἐλησμένησεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη, μοῦ ἔγραφεν δὲπιστολάς και μοι ἀπέστειλε τακτικῶς κατ' ἔτος ἡμερολόγια». Ἡ Μονὴ τῶν Λαζαριστῶν κεῖται ἐντὸς κήπου πολλῶν στρεμμάτων και ὁ κήπος κοσμεῖται ὑπὸ πολυπληθῶν ἐσπεριδοειδῶν.

Μετὰ τῶν κ. κ. Σωμαρίπα και Δελαρόκα ἐπεσκέφθημεν, ἀναβάνοντες ἡμιόνων πολλὰς θέσεις τῆς τερπνοτάτης Νάξου, Μέλανες, Χαλκί, Τρίποδες, Ἀπίρανθον. Εἰς τὴν Ἀπίρανθον ἐπιον οἶνον ἡδύτατον, λεπτότατον ὅστις δὲν μεταφέρεται. Οἱ χωρικοὶ τῆς Νάξου φέρουν ὡς κάλυμμα τῆς κεφαλῆς κασσίαν (σκοῦφον πλεκτὸν βρυβακερόν.) Εἰς Ἀπίρανθον, παρὰ τῷ Δημάρχῳ Ζευγολῆ δειπνοῦντες, μεταξὺ συνομιλοῦντες, μανθάνομεν ἐπεισόδιον λαβὸν χώραν πρὸ δεκάδων ἐτῶν ἐν τῇ νήσῳ μεταξὺ στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος ἐπὶ τῆς καταδιώξεως και ζυφοκλόπων. Κατεδιώκοντο ὑπὸ τοῦ ἀποσπάσματος ζυφοκλόποι και θεάθη τις αὐτῶν εἰσελθὼν ἐν τινι οἴκῳ τοῦ χωρίου. Τὸ ἀπόσπασμα κατέφθανε μετ' ὀλίγον, εἰσῆρχετο ἐντὸς τοῦ οἴκου και προέβκινεν εἰς ἔρευναν κατ' οἶκον πρὸς ἀνεύρεσιν εἴτε τοῦ ζυφοκλόπου εἴτε τοῦ κλοπιμαίου ζῶου. Εὐρέθησαν οἱ στρατιῶται ἀπέναντι καθεζομένης ἐπὶ σκίμποδος γυναικός, ἣτις διὰ τῶν ποδῶν ἐκίνει λίκνον και ἣτις, εἰς τὴν ἐρώτησιν ποῦ εὐρίσκειται ὁ κλέπτης και τὸ κλοπιμαῖον, ἀπήντη μετὰ ψυχραιμίας «Ἄν ἤφκά σου τὸ κριάρι νὰ φάω τὰ κοκαλάκια τουτουνοῦ ἐδῶ ὁποῦ κουνῶ.» Καὶ ἐκίνει λικνίζουσα τὸ κλαπὲν και σφκγὲν ζῶον, ὃ εἶχε σπαργκνώσει και κκτορθῶσει νὰ παρουσιάζῃ τὴν θεάν βρέφους!

Τῇ ἐσπέρῃ ἀφικόμενοι εἰς χωρίον Χαλκίς και παρατηροῦντες πύργον ἀνεγερθέντα ἐπὶ φραγγοκρατίας ἐπεθυμήσκαμεν νὰ διανυκτερεύσωμεν ἐντὸς αὐτοῦ. Ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ πύργου προφρόνως ὑποδέχετο ἡμᾶς και εὐρισκόμεθα εὐθὺς ἐντὸς τοῦ πύργου, κτιρίου ἐκατονταετηρίδων πολυλῶν ἡλικίας, φέροντος ἐπάλξεις, πύργους γέφυραν περιαιρητὴν και θαλάμους εἰς ἐκτέραν τῶν

πλευρῶν εὐρυτάτου διαδρόμου. Κύριος οἶδε τίς πυργοδεσπότης διεβίωσεν ἐντὸς τοῦ ψυχροῦ ἤδη πύργου! Τίς οἶδε τίνας ἔορται και τίνας διασκεδάσεις ἐτελέσθησαν ἐντὸς τῶν αἰθουσῶν αὐτοῦ! Τίς οἶδε τίνας στεναγμοὶ ἀντήχησαν ἐντὸς τῶν αἰωνοβίων αὐτῶν τοίχων και τίνα δάκρυα ἔρρευσαν ἐξ ὀφθαλμῶν δούλων! Πάντα ἐκεῖνα οἴχεται και ὁ νῦν δεσπότης τοῦ πύργου, Χατζόπουλος τοῦπίκλιν παρημέλησε τόσοσν τὸν πύργον, ὥστε τὸν κατέστησε διὰ τῆς ρυπαρότητος ἐστὶαν κρεῶν, οἵτινες εὐθὺς ὡς κατεκλίθην, ἵνα παραδοθῶ τῷ ὕπνῳ, ἀπὸ διαφόρων σημείων τοῦ θαλάμου! ἄνωθεν ἐκ τῶν ὀροφῶν, κάτωθεν ἐκ τῶν σανίδων, πλαγίως ἐκ τῶν τοίχων ἐξώρμησαν, δίκην ἐπιδρομέων, ἐναντίον τοῦ σαρκίου μου οὕτω σκακῶς, οὕτω ὀρητικῶς, ὥστε δετὴ ἠγέρθη τῆς κλίνης, εὐρέθη κοριάλωτος και ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἠνωχλούμην. Τοῦτ' αὐτὸ δὲ ἔπαθον και οἱ δύο ἐμοὶ συνάδελφοι καιδίκην καταδιωκομένων ἐξετινάχθημεν ἐκτὸς τοῦ πύργου, ἐπικαλούμενοι δαίμονας και ἀνθρώπους πρὸς βοήθειαν, ἵνα σωθῶμεν ἀπὸ τοῦ δυσώδους αὐτοῦ ἐντόμου, τοῦ δικιτωμένου ἀτυχῶς εἰς τὰς πλείστας τῶν κατοικιῶν τῶν ρυπαρῶν ἀνθρώπων.

Ἡ Νάξος ἔχει πληθὺν μεγάλων ζῶων και κυνηγίου, ἀφθονεῖ δὲ εἰς σῦκκα, ἔλαιον, εἶτον οἶνον και μήλων κιτριῶν. Τούτων ἔνεκα ἐπωνομάσθη ὑπὸ τῶν παλαιῶν μικρὰ Σικελία. Ἐχει πολλὰ δάση και κκτασκευάζονται ξυλάνθρακες. Εὐρίσκειται ἐν αὐτῇ μηκῶνιον. τὸ κοινῶς κκλούμενον ὄπιον (ἀφιόνι). Εἰς τὰ παράλια τῆς νήσου ὑπάρχουσι πολλοὶ ἰχθύες. Ἡ κκλλονὴ τῆς Νάξου παρέσχε τὸν λόγον νὰ ὀνομασθῇ Κκλλίπολις. Ἐλάχισται ἀρχαιότητες ἐπὶ τῆς νήσου. Εἰς ἀπόστκσιν μόλις τριακοσίων βημάτων ἀπὸ τῆς πόλεως τῆς Νάξου ἐγεῖρεται σκόπελος, ἐφ' οὗ λέγουσιν ὅτι ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Βάκχου, και διακρίνεται ἐπ' αὐτοῦ ὠραία ἐκ μαρμάρου θύρα, ἐν μέσῳ ὀλίγων χονδρῶν λίθων ὀμοίως φύσεως και τεμκχίου ἐκ γρανίτου. Ἐν μέσῳ δὲ τῆς πόλεως ὑψοῦται πύργος τετράγωνος, μόνον ἀπομένον ἀπόσπασμα τοῦ ἀνακτόρου τῶν παλαιῶν δουκῶν. Οὐχὶ δὲ μακρὰν τούτου δεικνυται τὸ σπήλαιον, οὗ ἐντὸς λέγεται ὅτι αἱ Βκκχίδες ἐώρταζαν τὰ ὄργια των. Κατὰ τοὺς

πρώτους τῆς ὀκτωκαιδεκάτης ἐκατονταετηρίδος ἐναυτοῦσὸ περιηγητῆς Tournefort ἠρίθμει ἐπὶ τῆς νήσου τεσσαράκοντα περίπου χωρία και ὑπελόγισε τὸ ὄλον τῶν κατοικῶν τῆς νήσου εἰς ὀκτακισχιλίους. Ἡ Νάξος πολλάκις μετέβαλε κατοίκους. Πρῶτοι κάτοικοι αὐτῆς ὑπῆρχαν Θρακες, κατόπιν κατόκησαν Ἡλεῖοι· ἀλλὰ ἐκεῖνοι, οἵτινες κατέλιπον ἐπ' αὐτὴν τὰ μείζονα τῶν ἰχθῶν ἐγένοντο οἱ Κκρες μετὰ Κρητῶν. Κατὰ τὴν ἐνδεκάτην τῆς πρὸ τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως ἐκατονταετηρίδα ἡ Νάξος ὡς και αἱ λοιπαὶ Κκκλάδες νῆσοι κατωκῆθησαν ὑπὸ ἐποίκων ἐξ Ἰωνίας ἐλθόντων. Κατὰ τὴν ἔκτην πρὸ Χριστοῦ ἐκατονταετηρίδα οἱ Νάξιοι ἦσαν οἱ πλουσιώτεροι και ἰσχυρότεροι πάντων τῶν νησιωτικῶν κατοικῶν τῶν Κκκλάδων. Μετὰ δὲ τὴν πτῶσιν τοῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν ἡ Νάξος κατεκτῆθη ὑπὸ πάντων οἵτινες ἠβουλήθησαν νὰ κακκκτήσωσιν αὐτὴν. Τέλος δὲ ὑπέκυψεν ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Ρωμαίων. Ἡ Νάξος διετέλεσεν ὡς πρωτεύουσα τοῦ Ἀρχιπελάγους ἐπὶ τριακόσικ ἔτη και κατὰ ταύτην τὴν περίοδον ἐδιοικῆθη ὑπὸ εἰκοσιτριῶν δουκῶν, ὧν τινων οἱ μὲν ἦσαν ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Σκκνούδων, οἱ δὲ ἐκ τῆς τοῦ Κρίσπου.

Και μετὰ τὴν κατάλυσιν δὲ τοῦ δουκάτου τῆς Νάξου, οἱ εὐγενεῖς λατῖνοι τὸ δόγμα ἐξηκολούθησαν νὰ παραμένωσιν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, κατέχοντες τὸ ἄνω μέρος τῆς πόλεως ἦτοι τὸ φρουρίον τὸ κτισθὲν ὑπὸ τοῦ πρώτου δουκός. Οἱ δὲ Ἑλληνες, οἵτινες ἦσαν και οἱ πολυπληθέστεροι τῶν κατοικῶν τῆς νήσου, κατεῖχον τὸ κατώτερον μέρος τῆς πόλεως, ἦτοι ἀπὸ τοῦ φρουρίου μέχρι τῆς θαλάσσης, ὃ και νῦν συμβκίνει. Τὸ μῖσος κατ' ἀλλήλων τῶν εὐγενῶν Ἑλλήνων και λατῖνων ἐπὶ μακρὸν ἐγένετο ἀδιάλλακτον· δὲν συνῆπτον μετ' ἀλλήλων γάμους και ὑπώπτειον ἀλλήλους μετὰ τόσοσν μῖσους και τόσοσν φθόνου, ὥστε οἱ Τοῦρκοι δὲν διενοοῦντο ἐξέγερσιν ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης.

Περὶ τῆς ὠραιότερας τῶν νήσων τῶν Κκκλάδων πραγματευόμενος ὤφειλον νὰ παράσχω τὰς δε τὰς πληροφορίας τῷ ἀναγνώστῃ. Ἐπὶ τινος μικροῦ λόφου ἐπὶ τῆς νήσου Νάξου ἠρίθμησα δέκα περίπου ἐκκλησίδικα, τὰ πλεῖστα δὲ τούτων εἰσιν ἐρείπια και τὰ ὀλίγα σφζόμενα ἤδη

εἶνε κατεστραμμένα και ἐγκκαταλειμμένα τελείως, τόσοσν δὲ ὥστε χρησιμεύουσιν ὡς σταθμοὶ (μάνδρα) και αἱ εἰκόνες κατὰκείνται ρυπαινόμεναι και καταστρεφόμεναι ὑπὸ τῶν προβάτων και τῶν αἰγῶν. Ἡ θεὰ τῆς τοιαύτης καταστροφῆς μετὰ συνετάραξε και ἐποησάμην τὰς δεούσας παραστάσεις περὶ τούτου τῇ διοικητικῇ ἀρχῇ, ἣτις ὕψωσε τοὺς ὤμους σιγῶσα σιγὴν ἀνθρώπου ἀναλγήτου· ὅτε δὲ ἐν Σύρῳ μεταβὰς ἀνεκοίνωσα τὴν κατὰστασιν τῷ Ἐπισκόπῳ, μονοουοῦ ἐκάγχαζεν ὁ θεὸς πατήρ ἐπὶ τῇ προνοίᾳ!

Ἡ εἰς Σύρον ἐκ τῆς Νάξου ἐπάνοδος ἐγένετο κατόπιν διαμονῆς ἐν Νάξῳ ἡμερῶν δέκα, καθ' ἃς ἠδυνήθη νὰ διέλθω τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς νήσου και νὰ ἐξετάσω τὰ πάντα. Ἀλλὰ εὐθὺς ὡς ἐπανῆλθον εἰς Σύρον εὐρον ἔργασίαν συσσωρευμένην ἀφθονον ἐν τῷ ἀνακριτικῷ γραφεῖῳ και συντόνως ἐπελήφθη τῆς ἐνεργείας τῶν κκθηκόντων μου. Κατὰ τὸ ἔτος 1881 ἐνηργῆθησαν καθ' ὄλον τὸ Κράτος ἐκλογαὶ βουλευτικαὶ και μετέβην πρὸς ἐκπλήρωσιν ἀνακριτικῶν κκθηκόντων εἰς Ἀνδρον, κακκῆθεν ἐπανελθὼν εἰς Σύρον εὐρον τὸ Β. Διάταγμα τῆς εἰς Τρίπολιν μεταθέσεως, λόγῳ ὅτι δὲν ἦμην πλέον κατάλληλος, ἵνα γένωμαι εὐάρεστος τῷ Ὑπουργῷ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης. Μετὰ ψυχικῆς ὀδύνης θαθείας ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρισθῶ τῆς προσφιλοῦς Σύρου και νὰ μεταβῶ εἰς Τρίπολιν.

Ἐπιθυμῶν νὰ γνωρίζω τίνας ποτὲ λόγοι ἠνάγκασαν τὸν ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργὸν νὰ μετὰθέσῃ εἰς Τρίπολιν ἀπεφάσισα νὰ ζητήσω συνέντευξιν μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ, ὅστις ἦν ὁ Σ. Σωτηρόπουλος τετελευτηκῶς ἤδη. Παρεκάλεσα τὸν ὑπουργὸν νὰ μοὶ δηλώσῃ, εἰ δυνατὸν τίς ποτε λόγος ὑπῆρξεν κίττια τῆς μεταθέσεως μου και ἂν ἦνε δυνατὸν νὰ τοποθετηθῶ ἐν Ἀθήναις. Στενοχωρηθεὶς ὁ ὑπουργός μοὶ εἶπεν ὅτι λόγοι πολιτικοὶ ἢ μᾶλλον κομματικοῦ συμφέροντος ὑπηγόρευσαν αὐτῷ τὴν μετὰθεσιν, ὅτι δὲ ἀδυνατεῖ νὰ μετὰ τοποθετήσῃ εἰς Ἀθήνας. Εἰς τοιοῦτον δικαιολόγημα τοιοῦτου ὑπουργοῦ ἔμμενον ἀνακδοσ και ἀπεχώρουν παρατηρῶν ὅτι κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν οὔτε δικκκδικαγωγεῖται ἡ δικαιοσύνη, οὔτε ἐμπεδοῦται ἡ ἐπ' αὐτὴν πεποιθῆσιν τῶν πολιτῶν. Καὶ ὁ Λεἰμονῆς ἡ Πικραγκουριά (οὔτως ἐπωνομάζετο ὁ Σ. Σ.) λαβὼν ὕφος σοβαρὸν μετὰ ἐγκατέλιπεν ἀποτόμως, ὅσον ἐγὼ αὐτὸν μετ' οἴκτου και δικκκκκκς περιφρονήσεως.

Ο ΓΡΑΙΚΥΛΟΣ

Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Νέρωνος ἔζηεῖς Ρώμην πατρικίαι τις, τῆς ὁποίας οἱ μακρῖνοι πρόγονοι κατήγοντο ὡς ἐλέγετο, ἀπὸ τὸν Ταρκύνιον τὸν ὑπερήφανον.

Ἡ φήμη τῆς καλλονῆς τῆς καὶ τῶν χαρίτων τῆς εἶχε φθάσει μέχρι τῶν ἀκοῶν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἄλλ' οὐτός ἢ διότι προσεποιεῖτο τότε τὸν κεκορεσμένον ἢ διότι ἔζητει κατάλληλον στιγμὴν πρὸς ἐνέργειαν, εἰς τοὺς ἐπαίνους καὶ τὰ θυμιάματα τῶν αὐλοκολάκων του, ὑμνούντων τὴν θεσπεσίαν καλλονὴν τῆς, ἀντέτασσε τὸ σύνθημα ὑποκριτικῶν μυστηριώδους καὶ χαῖνον μειδιάματά του. Ἦτο γενικῶς τὸ κόσμημα καὶ ἡ λατρεία τῆς πόλεως. Οἱ εὐγενεῖς τὴν ἠτένιζον ἑκστατικοὶ καὶ οἱ πληβεῖοι τὴν ἀνευφήμουν διερχομένην.

Τὸ ὑπερήφανον πρόσωπόν τῆς καὶ τὸ ἀγέρωχον παράστημά τῆς ἐνεῖχον τὸν σεπτὸν τύπον τῆς Ἥρας, τῆς θεᾶς ἐκείνης, τὴν ὁποίαν τόσον ἐξύμνησαν οἱ ποιηταὶ καὶ ἐλάτρευσαν οἱ Ρωμαῖοι καὶ τῆς ὁποίας τὰ ἀγαλμάτινα ἀποτυπώματα ἐστόλιζον πανταχοῦ τὰ ἄλση, τὰς στοὰς καὶ τῶν ναῶν τὰ περιστύλια. Καὶ τόσον θριαμβευτικῶς ἐβημάτιζον οἱ πόδες τῆς, ὥστε βλέπων τις αὐτὴν διερχομένην, ἐνόμιζεν ὅτι μία ἀπὸ τὰς θεότητας τοῦ Καπιτωλίου κατήρχετο τὸν ἱερὸν λόφον. Ἄλλ' ἰδίως οἱ μελανοὶ, οἱ μεγάλοι ὀφθαλμοὶ τῆς ἐξήσκουν περὶ αὐτῆς ἀδιείπτως μίαν ἀκατανίκητον, κυριαρχικὴν γοητείαν. Ἀκόμη δὲ καθ' ἕνρον ἢ κατὰ τὴν συνεχῆ ρέμβην τῆς, ὅτε τὰ πλατέα καὶ διαφανῆ τῆς βλέφαρα ἐκλείον τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκείνους, ἠσθάνετο τις καὶ τότε μετὰ μυστικοῦ ῥίγους τὴν παρουσίαν των, ὅπως αἰσθάνεται ὁ εὐλαβῆς χριστιανὸς ὑπὸ τῶν οὐρανῶν τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ.

✱

Ἠγάπησε πολὺ ἡ δέσποινα τὰ κοσμήματα, τὰ ἀρώματα καὶ τοὺς δακτυλίους καὶ ἦσαν μανία δι' αὐτὴν οἱ πολύτιμοι λίθοι. Διὰ τοῦτο οἱ μακροὶ καὶ κομποὶ δάκτυλοι τῶν χειρῶν τῆς ἦσαν κατάμεστοι ἀπὸ σφραγίδων καὶ πολυτίμων λίθους. Ἐκεῖνο ὅμως ὅπερ ἔτρεφε μετ' ἰδιαιτέρας στοργῆς, ἦτο εἰς ζῶν ὄφεις—συνήθεια τῶν

ὑψηλῶν ρωμαίων δεσποινῶν—τὸν ὁποῖον περιετύλισσε περὶ τοῦ κομποῦ τραχήλου τῆς κατὰ τὰς θερινὰς ὥρας τοῦ ἔτους, ὅπως διὰ τῆς αἰωνίας γλοιώδους ἐπαφῆς του διαχέη δρόσον εἰς τὸ σῶμα τῆς καὶ τὴν ἀνακουφίξῃ ἀπὸ τὰς καυστικὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου.

Ἦ! ἀναντιρρήτως αὐτὴ ἡ διηνεκῆς σχέσις καὶ ἐπαφὴ τῶν ἐρπετῶν μετὰ τοὺς τραχήλους τῶν ρωμαίων ματρονῶν θὰ μετέβαλλε καὶ ἐκείνας εἰς ὄντα ψυχρὰ καὶ ἀνάληγτα, δημιουργοῦσα σὺν τῷ χρόνῳ περιέργα καὶ ὀλέθρια ἀποτελέσματα.

✱

Ἡ ρωμαία δέσποινα διήρχετο τὸν περισσότερον καιρὸν τῆς καλλωπιζομένη πρὸ τοῦ μικροῦ καθρέπτου τῆς. Ἠγάπησεν ὑπερβολικῶς τὰς τέρψεις καὶ τὰς διασκεδάσεις καὶ ἐφοῖτα διαρκῶς εἰς τὰ θέατρα καὶ τὰ ἵπποδρόμια, φέρουσα μεθ' ἑαυτῆς πάντοτε τὸ προσφιλέ της κνῆριον, δεδεμένον διὰ χρυσοῦ ἱμάντος. Καὶ ἄλλοτε πάλιν ἐπορεύετο πρὸς τοὺς ναοὺς τῆς Ἀφροδίτης ἢ τῆς Δήμητρος διὰ θυσίαν τινὰ ἢ ἀφιέρωσιν, κομιζομένη ὑπὸ δούλων διὰ χρυσοῦν φορεῖων.

Ἄλλ' εἰς τὰς διαρκεῖς αὐτὰς ψυχαγωγίας καὶ τὰς διασκεδάσεις δὲν ἐλησμόνει καὶ τῶν τέκνων τῆς τὴν ἀνατροφὴν. Χάριν τούτων, ἀκολουθοῦσα καὶ αὐτὴ τὸν σύρμον τῆς ἐποχῆς, εἶχε προσλάβει ὡς διδάσκαλον Ἕλληνα τινὰ φιλόσοφον, ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἐπλημμύρον τότε τὰς ὁδοὺς τῆς ἐκλύτου Ρώμης. Ὀνομάζετο Ἀριστόβουλος. Κατήγετο ἐξ Ἰλλυρίας καὶ ἦτο ὀπαδὸς τῆς παρακαμαζούσης Στοᾶς. Εἶχεν ἔλθει καὶ εἰς τὴν κοσμοκράτειραν, ὅπως τόσα ἄλλα πλήθη ποιητῶν, φιλοσόφων καὶ μάντεων, διὰ τὴν δόξαν τοῦ καινοφανοῦς καὶ τοῦ κερδαλέου. Ὅταν κατὰ πρῶτον εἰσῆλθῃ εἰς τὸν ρωμαϊκὸν οἶκον πάντες κατεγέλασαν τὸ ἀτημέλητον τοῦ ὕφους του καὶ τὸ πλήθος τῶν παραδόξων γνωμῶν του, ἀλλ' ὀλίγον ὕστερον τὸν ἐσυνείδησαν καὶ μάλιστα τὸν ἠγάπησαν.

Ἡ διδασκαλία εἶχεν ἀρχίσει οὕτω ὑπὸ καλοῦς οἰωνοῦς,

Ὁ διδάσκαλος μένων διαρκῶς εἰς τὸν οἶκον δίδασκεν ἀνελλιπῶς τοὺς μικροὺς υἱοὺς τῆς πατρικίας. Εἶχε πάντοτε τὴν πατρικίαν ἐκεῖ νὰ βλέπῃ τὴν ὄμοιαν δέσποιναν, λάμπουσαν ὄλην ἀπὸ καλλονῆν καὶ χάριν. Οὐδέποτε ὅμως ἐκείνη ἠσθάνθη τὸ ἐλάχιστον ἐνδιαφέρον ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῆς διδασκαλίας. Καὶ οὐδέποτε ἠρώτησε τί ἐστὶ φιλοσοφία. Ὁ δὲ διδάσκαλος βαθυτάτα ἠγνῶσει τὴν περιφρόνησιν αὐτῆν, ἣτις ἐπήγαγεν ἀπὸ τὴν κοσμικὴν καὶ πολυθρόνου ζωὴν τῆς, ἀλλοτριαν πρὸς τὰ γράμματα.

Ἦ! ποσάκις εἰς τοὺς βαθεῖς μυχοὺς τῆς διανοίας του δὲν κατηράσθη τὴν ματαιοδοξίαν τῆς, ἣτις παρέσυρε τὴν ὑπαρξίν τῆς ὄλην εἰς κλύδωνα ἀσῆμων καὶ εὐτελῶν πραγμάτων. Ποσάκις δὲν ἐβλασφήμησε τὴν ελαφρότητα τῆς καρδίας τῆς, διότι τὸν ἐξελάμβανεν αὐτὴ ὡς ἕνα σῶμα νεκρὸν, τοῦ ὁποῖου τὰ ἱερογλυφικὰ οὐδεμίαν δι' ἐκείνην εἶχον σημασίαν,

✱

Ἄλλ' ὦ τοῦ παραδόξου φαινομένου! Ἀφοῦ δὲν ἠδυνήθη οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον νὰ προσελκύσῃ αὐτὴν εἰς τὸ φῶς καὶ τὴν λάμπιν τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, ὥστε μοιραίως ὑπέικων εἰς τῆς Τύχης τ' ἀγχίστροφα βουλεύματα, ἐδέχετο τώρα, τοῖνταντίον, αἰνολάκτινας ἐξ ἐκείνης ἀπὸ τὸ θεῖον τῆς παράστημα, ἀπὸ τὴν ἀιγλήσσαν ἥλιος μορφὴν τῆς, ἀπὸ τὴν γοητεῖαν τῆς τὴν βαθειαν καὶ τὴν ἀπαράμιλλον. Καὶ ἐφ' ὅσον ὁ καιρὸς παρήρχετο ἐπὶ τοσοῦτον καὶ ἠσθάνετο βαθύτερον τὸ συναίσθημα τοῦτο μέχρις ὅτου ἡ αἰφνιδία παρουσία τῆς τὸν ἔρριπεν εἰς τρόμους μυστικῶν καὶ παραδόξων. Καὶ συνέβη πολλάκις πρᾶγμα ἀλλόκοτον, νὰ τοῦ φανῇ, ἐνῶ διήρχετο ἀπὸ πλησίον τοῦ ἡ δέσποινα ὅτι ἐκεῖνος καὶ ἡ ὑπαρξίς του δὲν ἦτο παρὰ εἰς μικρὸς ἀμφορεύς, τυχαίως κατὰ γῆν ἐρριμμένος καὶ τὸν ὁποῖον οἱ κομποὶ καὶ μικροὶ μετὰ τὰ χρυσὰ σανδάλια πόδες τῆς διερχομένης πατρικίας θὰ συνέτριβον εἰς τεμάχια καὶ κόνιν.

Μίαν ἡμέραν τρέμων ὄλος καὶ ριγῶν διὰ τὸ ἐγκλημα, εἶδον ἕν τινος σχισμάδος τὸ σχῆμα καὶ τὴν χάριν τῶν ἐξαισίων ἐκείνων ποδῶν τῆς, καθ' ἣν στιγμὴν τὸ ἔκπαυλον σῶμά τῆς, ἐν τῇ θεῖα του γυμνότητι, παρεδίδοτο εἰς λουτρὸν ἀπὸ γάλα καὶ ἀρώματα. Ἦ! οἱ πόδες ἐκεῖνοι οἱ μικροὶ! Ἐκτοτε ὁσάκις τὴν ἔβλεπε νὰ βηματίζῃ ἐνόμιζεν ὅτι ἐπάτει ἐπὶ τῆς καρδίας του καὶ ἀληθῶς οὐδέποτε ἀβρότερος καὶ μαλακώτερος τᾶτης εὐρέθη ἀπὸ τὴν καρδίαν του.

✱

Φοβούμενος μήπως ποτὲ προδοθῇ διὰ τὸ ὀνόματιον πάντος ὕψ' οὐ ἤδη κατετρώχετο καὶ γίνετο αταγέλαστος, ἀνεχώρησε μίαν ἡμέραν ἐκ τοῦ

οἴκου, διὰ νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ πλέον. Οἱ οἰκεῖοι κατ' ἀρχὰς ἠπόρησαν καὶ ἀνησύχησαν διὰ τὸν αἰφνιδίον ἐξαφανισμόν του. ἀλλ' ὕστερον ἐσκέφθησαν ὅτι πιθανὸν ὁ διδάσκαλος ν' ἀνεχώρησε διὰ τὴν μακρυνὴν πατρίδα του. Κατεῖχτο ἄλλως τε ὑπὸ ἐμμόνων ἰδεῶν καὶ τελευταίως ὑπὸ συγγνῆς μελαγχολίας. Δὲν ἦτο ἐπομένως παράδοξον ἂν προέβη ἐν ἀγνοίᾳ των εἰς τὸ διάβημα τοῦτο. Ἀλλὰ μίαν ἡμέραν κάποιος τοῦ οἴκου σχετικὸς τὸν ἀνεγνώρισε πλανώμενον εἰς τὰς ὁδοὺς, σύνοφρον καὶ μελαγχολικόν. Καὶ ἔτρεξε πρὸς τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ διὰ νὰ τὸ ἀναγγεῖλῃ. Ἐξεπλάγησαν ἐκεῖνοι, διότι τὸν ἐνόμιζον πολὺ μακρὰν. Κατόπιν ἔστειλαν τοὺς δούλους νὰ τὸν εὑρουν καὶ τὸν ἐρωτήσουν περὶ τῆς αἰτίας τῆς φυγῆς του. Ἀπεκρίθη ἐν συντομίᾳ ὅτι εἶχε καταστῆ ἀνάπηρος, πάσχων ἀπὸ χρόνιον νόσημα καὶ ὅτι ὑπὸ τοιοῦτους ὅρους τοῦ ἦτο ἄδύνατος τοῦ λοιποῦ ἢ διδασκαλία. Τὸν ἀφησαν ἤσυχον εἰς τὰς ἀποφάσεις του καὶ ἔπαυσαν νὰ ὀμιλοῦν περὶ αὐτοῦ εἰς τὸ ἔξῃς. Καὶ ἂν ποτὲ τὸν συνήτησαν, περιφερόμενον εἰς τὰς ἀγυῖας δὲν ἐπρόσεξαν εἰς τὴν παρουσίαν του ἢ δὲν τὸν ἀνεγνώρισαν πλέον.

✱

Ἐκεῖ ἔξω εἰς τὰς ὁδοὺς, ἐν μέσῳ τοῦ πολυταράχου κόσμου, ἐνόμισε κατ' ἀρχὰς ὅτι ἀνέκτησε πᾶσαν τὴν ἐλευθερίαν του. Ἄλλ' εἶδε πολὺ ταχέως ὅτι ἡ ἐλευθερία αὐτῆς ἦτο φρούδη καὶ δὲν τοῦ ἐχρησίμευε πλέον εἰς τίποτε. Ἀφοῦ ἔχασε τὸ ἐξαισιον ἰνδαλμα ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς του καὶ ἐξήτησεν ὁ ἴδιος νὰ τὸ χάσῃ, ἠγωνία τώρα διὰ νὰ τὸ ἐπανεύρῃ. Ἦ! πόσον ἡ ζωὴ τοῦ ἐφαίνετο τώρα ματαία, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀνεχώρησε τοῦ οἴκου. Καθ' ἐκάστην καὶ ἐν ὕπνῳ καὶ ἐν ἐργηγορῶσει ἔβλεπε τὴν δέσποιναν, ὡς ὄραμα ὑπέρολμπρον, νὰ τὸν καταδιώκῃ καὶ ἠρέμα νὰ τὸν μέμφηται, μετὰ τὴν γλυκεῖαν φωνὴν τῆς, διὰ τὴν φυγὴν του τὴν ἐπονειδίστον. Ἠσθάνετο τὸν ἑαυτόν του τόσον ἄθλιον, ὥστε τοῦ ἤρχετο νὰ κλαύσῃ. Καὶ ἐκείνη ἐλάμβανε εἰς τὴν φαντασίαν του τὴν πάσχουσαν τὰς πλέον διαχύτους λάμπεις, τὰς στάσεις τὰς πλέον ἀρμονικὰς διὰ νὰ τὸν βασάνισῃ ἐπὶ περισσότερον. Ἦ! ἡ θεῖα δέσποινα! τὴν ὁποίαν εἶδεν ἡμέραν τινὰ ἕν τινος σχισμάδος, καθ' ἣν στιγμὴν τὸ ἔκπαυλον σῶμα τῆς, ἐν τῇ θεῖα του γυμνότητι, παρεδίδοτο εἰς λουτρὸν ἀπὸ γάλα καὶ ἀρώματα! ...

Ἡ ζωὴ του, ἐφαντάζετο, πῶς δὲν ἦτο τίποτε ἄλλο παρὰ μία καταδίκη σκλάβου σύροντος κατὰ γῆς τὰς ἀλύσσους του καὶ ἀνυψούντος τὰ βλέμματά του πρὸς τὸν οὐρανόν.

✱

Μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ πλέον τὸ μαρτύ-

ριον, εἰς δ' μοιραίως ἐβυθίσθη, ἤρχισε νὰ τὴν παρακολουθῆ βῆμα πρὸς βῆμα, ὅπου καὶ ἂν αὐτὴ ἐπήγαινε καὶ διηυθύνετο, ἐνεδρεύων κατὰ πᾶσαν στιγμήν τὴν ἔξοδον ἐκ τοῦ οἴκου τῆς. Παρακολουθῶν αὐτὴν μακρόθεν, ἵνα μὴ διεγείρῃ τὴν προσοχὴν τῆς, τὴν ἔχανε ἐνίοτε ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν του καὶ τοῦ ἤρχετο ἢ ἐπιθυμία τότε, ἢ ἐπιθυμία νὰ θραύσῃ τὴν κεφαλὴν του κατὰ τῶν στηλῶν, τὰς ὁποίας συνήγα. Μίαν ἡμέραν, γνωρίζαν ποίαν ὁδὸν συνεθίζε νὰ λαμβάνῃ εἰς τοὺς περιπάτους τῆς, τὴν ἐπερίμενεν ἐμπροσθεν ἐνὸς ἀγρίου πλουσίας οἰκίας. Ἰστατο ἐκεῖ πρὸ πολλοῦ ἀφηρημένος καὶ ἀπολωλώς. Εἶδεν ἀπὸ τὸ μέρος αὐτὸ νὰ διέρχεται ἅπανα ἢ Ρώμη καὶ ὅλα τὰ πλάσματα τῆς δημιουργίας. Ἀκόμη καὶ αἱ χῆνες τοῦ Καπιτωλίου, θὰ διέβαινον, ἀλλ' ἢ θεῖα ματρὸννα, ὡς ἐφαίνετο, δὲν ἐχοῦσε νὰ διέλθῃ. Μία στιγμὴ ἐβασίλευεν εἰς νὰ χεῖλη του καὶ μία ἀπελπισία μοναδικὴ εἰς τὴν ψυχὴν του. Οἱ ὀφθαλμοὶ του εἶχον ἤδη κουρασθῆ νὰ ἀνιχνεύουν ἐπιμόνως καὶ ἀγωνιωδῶς τὴν ὁδὸν ὁποῦθεν ἠδύνατο νὰ φανῆ τὸ ἔξαισιον Ἰνδαλμα ἢ ἢ σκιά του. Καὶ ἢ ὁδὸς ἐξετείνετο μακρὰ, εὐρεῖα καὶ ἀτελεύτητος, κρασπεδουμένη καθ' ὅλην τὴν ἀχανὴ τῆς ἔκτασιν ἀπὸ πετέλας καὶ μικρὰς ἀνθισμένας ἀκακίας. Εἰς τὸ διάστημα ἄγωθεν τῆς ὁδοῦ, μία λεπτὴ καὶ χρυσῆ βροχὴ κόνεως αἰωρεῖτο ὑπὸ τὸν λάμποντα ἥλιον.

Μακρόθεν, μὲ τοὺς ἄλλους θορούβους συγχομένη, ἐφθάνεν εἰς τὰς ἀκοάς του ἢ φωνὴ ἐνὸς ἰδιωτικοῦ κήρυκος. Προσεκάλει οὗτος τὴν ἰδιαιτέραν πελατεῖαν πατρικίου τινός, ὅπως προσέλθῃ καὶ λάβῃ ἕκαστος τὸ μεριδίον του. Ἀλλ' ἢ φαντασία του ἦτο τόσο πολὺ ἐξημμένη, τὰ ὅσα του τόσο πολὺ ἐβόμβουν, ὥστε τὴν φωνὴν τοῦ κήρυκος ἐξελάμβανεν ὡς ἓνα μυκτηρισμὸν καὶ μίαν ἀπειλὴν κατ' αὐτοῦ. Μερικοὶ συγκλητικοί, σύροντες νοχελῶς τὰς παχείας γαστέρας των, διήρχοντο ὀμιλοῦντες περὶ τίνος ζητήματος τῆς αὐτοκρατορίας, τὸ ὁποῖον θὰ ἐθίγεν ἴσως τὰ συμφοροτάτων ὁδοῦ ἐν μέσῳ τῆς ὀμιλίας των καὶ διὰ ζωηρῶν χειρονομιῶν ἐξεδήλουν τὴν βαθειὰν ἀγανάκτησιν, ἣτις τοὺς κατεῖχε. Ἐν χρυσοῦν φορεῖον κατόπιν, μὲ κλειστὰ παραπετάσματα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ ἐξηπλοῦτο κάποιος νέος Κροίσσος, ἐφέρετο ταχέως ὑπὸ δούλων, οἵτινες ἔχοντες τὰ ὅσα τρυπημένα, ἐπρόδιδον ὅτι κατεῖγοντο ἀπὸ τὸν Εὐφράτην. Τὸ φορεῖον διελθὼν ὡς ἀστραπὴ πρὸ τοῦ διδασκάλου παρ' ὀλίγον νὰ τὸν ἀνατρέψῃ, διότι εἶχε τὰ βλέμματα καὶ τὴν ψυχὴν του ἐστραμμένα πρὸς κόσμον ἄλλον. Ταυτοχρόνως σμήνος κωρωνῶν διήλθε τόσο

πολὺ πλησίον τῆς κεφαλῆς του ἀπαισίως καὶ ἀπειλητικῶς κροῦσον, ὥστε τὸν ἠνάγκασε ν' ἀνυψώσῃ μετὰ φρίκης τοὺς ὀφθαλμούς.

Μεταξὺ ἄλλου πλήθους, μία κυρία φέρουσα περιδέραιον ἀπὸ σμαράγδους καὶ βιρέα ἐνώτια, ἐπροχώρει μειδιῶσα ἐπιχαρίτως καὶ χαίρειῶσα ἐλαφρῶς διὰ τῆς κεφαλῆς. Ἡ κυρία αὐτῆ, ἢ μᾶλλον αὐτὸ τὸ κάθαγμα ἦτο γνωστὴ εἰς ὅλην τὴν Ρώμην διὰ τὴν ἀνοίδειαν καὶ τὴν λαγνεῖαν τῆς. Καθίστατο μ' ὅλον τοῦτο περιζήτητος εἰς τὰς συναναστροφὰς τῶν εὐγενῶν, διότι εἶχε τὸ σπάνιον τάλαν νὰ διηγῆται, μὲ ἀφέλειαν ἀγνοῦ παιδίου, ποίαν χήραν κατέστησε μητέρα ὁ τάδε γκαλάντης καὶ ὁποῖαν ἀκόμη παράστασιν καὶ ὕφος ἐλάμβανεν ἢ τάδε, κατὰ τὰς ὑψίστας στιγμὰς τῶν θυσῶν τοῦ ἔρωτός τῆς. Ἀλλ' ἢ τὴν ἐσέβοντο πάντες, διότι ἔστυρε ἀπὸ τὴν ρίνα πέντε ἢ ἕξ συγκλητικούς καὶ ἐκοινολογεῖτο ὅτι ὑπῆρξεν ἐρωμένη τοῦ αὐτοκράτορος. Δύο ἀθληταί, ἀκολουθοῦντες κατόπιν καὶ γαυριῶντες ὡς ταοί, ἐβάδιζον χειρισμένοι τὸν τράχηλον δι' ἐλαίου, μὲ βραχείας ἐσθῆτας ὑφασμέναις μὲ χρυσόν, μὲ περιδέραια, εἰς ἐνδειξὴν τῶν νικῶν, ἃς ἐκέρδισαν εἰς τὸν στοῖβον. Εἰς νεόπλουτος, ὅστις εἶχε δηλητηριάσει τὸν πατέρα του, διότι ἤρχετο πολὺ ν' ἀποθάνῃ, ἐκληρονόμησε μέγα ποσὸν σεσπεροτούων καὶ διήρχετο ἀλαζῶν καὶ ὑψαύχην, ὡσεὶ νὰ ἐπαίξε τὸ σπουδαιότερον πρόσωπον εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν.

Παιδιά τινὰ διερχόμενα καὶ κρατοῦντα μικρὰς πλαγῶνας ἐξ ἀργίλλου, ἐπήδων ἐκβάλλοντα ζωηρὰς κραυγὰς. Ὁμοῦ σχεδὸν μετ' αὐτῶν εἰς γέρον ὕβος, ἡμιπαράλυτος καὶ ἡμιπαράφρων μ' ἐνδύματα ἀλλόκοτα καὶ μὲ χειρονομίας ἐξἄλλους, περιεστοιχίζετο ὑπὸ σμήνους ἀγυιοπαίδων καγαζόντων καὶ φωνασκούντων πρὸς αὐτόν: «Βάρθακα! Βάρθακα!» Ὁ οὕτως ἀποκαλούμενος γέρον ἐστρεφε τὴν κεφαλὴν του καὶ ἐμόρφασε μειδίαμα ἡλίθιον.

Ἐστερον ἄλλος κόσμος παντοδαπός, παρδαλός, ἀνεξιχνίαστος: δούλοι, ἀπελεύθεροι, ρωμαῖοι πολῖται, ἄλλοδαποὶ, συρρεύσαντες ἀπὸ τὰς ἔσχατιὰς τῆς οἰκουμένης εἰς τὴν κοσμοκράτειραν καὶ περιφέροντες εἰς τὰς ὁδοὺς αὐτῆς ἐνδυμασίας καινοφανεῖς, μορφὰς ξενικὰς, παραστάσεις ἄλλοκότους.

Ὁ διδάσκαλος ἵστατο πάντοτε εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν. Ὁ σύμμικτος ἐκεῖνος θόρουβος καὶ τὸ πλῆθος, τὸ ὁποῖον διήρχετο, δὲν ἐπροξένουν εἰς αὐτόν τὴν ἐλαχίστην αἰσθησιν. Ἡ φωνὴ τοῦ κήρυκος ἐφθάνεν ἀκόμη εἰς τὰς ἀκοάς του, ἀλλὰ διαλείπουσα καὶ ὡσεὶ σβενουμένη. Εἰς πράκτωρ φορῶν τὴν τήβεννον μὲ τραχὺ καὶ αὐ-

στηρὸν πρόσωπον, μὲ πώγωνα ἐπιμελῶς ἐξυρισμένον καὶ τετράγωνον, προέχοντα ὡς συσφιγμένη πυγμὴ καὶ μαρτυροῦντα τὴν θέλησιν του τὴν ὑπέροχον, διήλθε τὴν στιγμὴν ἐκεῖνην τόσο πολὺ πλησίον τοῦ ὡς στήλη ἵσταμένου διδασκάλου, ὥστε ὤθησε τοῦτον σκαιῶς καὶ βιαίως καὶ τὸν ἀπέσπασεν αἰφνιδίως ἀπὸ μίαν ρέμβην θανάσιμον.

Ὅταν τοιοῦτοτρόπως συνῆλθε μία πηγὴ δακρύων ἀνέβλυσεν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του. Ἡ ὁδὸς μὲ τὰς πετέλας καὶ τὰς μικρὰς ἀνθισμένας ἀκακίας ἐξετείνετο ἀχανῆς καὶ ἀτελεύτητος πάντοτε, πολυθόρυβος καὶ πολυάνθρωπος καὶ ὅμως πόσον ἔρημος καὶ γυμνὴ ἐφαίνετο εἰς τὴν καρδίαν του, εἰς τὴν ὁποῖαν ἠνοιχθῆ πρὸ πολλοῦ ἔν ἄπειρον χάος. Ἀλλ' ἢ ὥρα παρήρχετο ὡς ἢ ζωὴ του ἀβεβαία, σκοτεινὴ καὶ ἀμφίβολος καὶ ἐκλινε τὴν κεφαλὴν του πρὸ τοῦ πεπορωμένου.

«Ὀχι! Ὀχι ἢ ὥραία δέσποινα δὲν θὰ διήρχετο ἐξ αὐτοῦ τοῦ μέρους τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην.

Τελείως ἀπελπισθεὶς ἤρχισε νὰ περιπλανᾶται: σύρων ἀνά τὰς ἀγυῖας τὴν ἄπειρον θλίψιν του, ὡς ὁ τελευταῖος τῶν ἀθλίων. Διήλθεν ἀγορὰς, ἵπποδρόμια, θέατρα. Ἐστάθη ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἀφηρημένος πρὸ ἐνὸς ἀπεράντου ἐρμογλυφείου, προσελκυσθεὶς ἀπὸ τὸν ἀδιάκοπον θόρουβον τῆς σμίλης, κατεργαζομένης τὸ μάρμαρον. Τοῦ ἐφάνη ὅτι ὁ ὄξυς καὶ συρικτικὸς ἐκεῖνος θόρουβος ὁμοίαζε μὲ τὸ μονότονον ἄσμα τῶν τετίγων καὶ ἠσθάνθη νὰ θωπεύῃ τὴν καρδίαν του κάποια ἐλαφρὰ εὐχαρίστησις ὅταν ἤκουσε τὸν ὕμνον αὐτὸν τῆς ἐργασίας. Ἀλλ' ὕστερον μία ἀπόλυτος μυστικοπαθὴς ἀνάγκη, τοῦ νὰ βαδίσῃ, τοῦ νὰ πλανᾶται διαρκῶς τὸν κατέλαβεν ἐπιτακτικῶς. Καὶ περιεπλέχθη εἰς λαβυρίνθους, ἐχάθη εἰς στενωποὺς σκοτεινοὺς, ἀγέστρεψε τὰ βήματά του ὀπίσω, διότι εἶχεν ἐμπέσει εἰς τυφλοσόκακα, διήλθε ρύμας χωρὶς ποσῶς νὰ τὰς ἀντιλαμβάνεται, τελείως ἀφαιρεθεὶς καὶ ἐπὶ τέλους κατέληξεν εἰς τὴν ἀριστοκρατικὴν Σιβούρην. Τὸ ἐσπέρας ἤρχισε νὰ ἐπέρχεται καὶ εἰς πρὸς τὴν δύσιν μάγος ἀστὴρ, ὀλίγον κατ' ὀλίγον λαμπρυνόμενος, ἐφ' ὅσον ἢ σκέπη τῆς νυκτός καθίστατο πυκνότερα, ἐλάμβανεν εἰς τὴν πυρέσσουσαν φαντασίαν του τὸ σχῆμα καὶ τὴν μορφὴν κάποιου μυστηριώδους καὶ φωτεινοῦ ἀνθρώπου, προσηλωμένου ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ. Τὰ βλέμματα του, βλέμματα παναθλίου καὶ ἀπολωλότητος, ἐκαρφώθησαν πρὸς τὸν λάμποντα αὐτὸν ἀστέρα, ὡσεὶ νὰ κατελήφθησαν ἀπὸ ἄπειρον πόθον νὰ τὸν ἀσπασθοῦν. Καὶ δύο δάκρυα τότε ἐκυλίσθησαν εἰς τὰς παρειὰς του, δύο δάκρυα

μικρὰ καὶ ταπεινὰ, τὰ ὁποῖα ὅμως ὁμοίαζον κατὰ τὴν διαύγειαν μὲ τὸν ἀστέρα ἐκεῖνον, ὅστις μυστηριωδῶς ἦνθει ἐκεῖ ἐπάνω καὶ ἠκτινοβόλει.

Κύπτων ἐλεεινῶς ὑπὸ τὸ βάρος τοιαύτης ἐιμαρμένης, μίαν ἡμέραν εὐρίσκειτο περιπατῶν εἰς τὴν Ἀππῖαν ὁδόν. Αἰφνιδίως ἐκ τίνος καμπῆς, μέσῳ κόσμου πολυσχιδοῦς καὶ πολυμόρφου, εἶδε κάτι τι τὸ ὑπέρλαμπρον νὰ σελαγίζῃ. Ἦτον ἢ δέσποινα!

Ὡς εἰς τὸ πρῶτον ἀνθίσαν τὴν ἀνοιξιν δένδρον, τὸ ὁποῖον κατέλαβον ψάλλοντα θορυβωδῶς τὰ πτηνὰ, οὕτω καὶ εἰς τὴν ἀνθίσασαν αἰφνιδίως ψυχὴν του ἄσματα μικρῶν πτηνῶν ἤρχισαν παναρμονίως νὰ ψάλλουν.

Ἐκεῖνος, μὴ ἐλπίζων ποτὲ εἰς τοιαύτην ἀπροσδόκητον εὐτυχίαν, τὴν ἐπλησίασε τρέμων, ὡς ἐξυπνήσας ἀπὸ βαρυτάτης βακχείας. Ἡ ἀσύγκριτος πατριεὶα ἐβηματίεζεν ὅπως ἄλλοτε θριαμβευτικὴ καὶ ὑπέροχος φέρουσα τὴν στόλαν μεγαλοπερεῶς κυμματίζουσαν. Τὰ βλέμματά τῆς τυχαίως διωλίσθησαν καὶ ἔπεσον ἐπὶ τοῦ διδασκάλου. Παρευθὺς ἀνεγνώρισε τὸν λειποτακτῆσαντα φιλόσοφον καὶ ἐλαφρῶς τοῦ ἐμειδίασε. Ἐκεῖνος τὸν ἠτένισε βαθῶς, ὡς διὰ νὰ ἐναγκαλισθῆ, διὰ μίαν φορὰν ἔτι, εἰς τὴν αἰωνιότητα, τὸ θεῖόν τῆς πρόσωπον. Καὶ πρὶν ἢ διέλθῃ αὐτὴ ἐντελῶς ἀπ' ἐμπρός του τῆς ἐπιθύρῃσεν, ὡς ἐκπνέον ρυάκιον, μὲ τὴν φλόγα καὶ τὸν πόνον εἰς τὰ χεῖλη του:

«Ὡ δέσποινα σᾶς ἀγαπῶ».

Ἐκεῖνη παρήλθε πρὸ αὐτοῦ ὡς μία γλυκεῖα ὀπτασία, ὡς ἓν ἀσύλληπτον ὄραμα, σοβαρὰ, ἐπιβλητικὴ, ὑπέροχος ὡς νὰ μὴν ἤκουσε καὶ νὰ μὴν ἐπρόσεξεν εἰς τίποτε. Ἐκεῖνος ἐπίστευσεν ὅτι ἢ εὐτυχία του συνετελέσθη καὶ ἐβυθίσθη εἰς χαρὰν ἀνεκλάλητον. Τὴν νύκτα παραπαίων ἐκυλίσθη μέχρι τῶν καταγωγίων. Ἐπιεν οἶνον ἐκλεκτὸν τοῦ Φαλέρονος καὶ συγχρόνως καὶ τὸν πλέον πρόστυχον μὲ τὴν αὐτὴν δίψαν, ὡς Θράξ. Καὶ καθ' ὅλην τὴν νύκτα μέχρι τῆς αὐγῆς καὶ τῆς ἄλλης ἡμέρας καὶ ἀκόμη τὴν ἄλλην ἐξηκολούθει ἀφορήτως νὰ διψᾷ. Ἐννεγκάλισθη ἐταίρας μὲ χεῖλη προπετῆ διὰ τὸ φίλημα, περιέβαλε φλογερῶς βακχίδας, αἵτινες ἐρρόφον τὴν ψυχὴν καὶ τὸν μυελόν. Μία μόνον λέξις ἀντίχει βαθῶς καὶ ἐπιβλητικῶς εἰς τὰ ὅσα του καὶ τὴν καρδίαν, ἢ λέξις τὴν ὁποῖαν αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐξεφώτισε πρὸ ὀλίγου ὡς μίαν ὑπάτην ἁρμονίαν καὶ ἓν αἰώνιον ἄσμα ἔρωτος:

«Ὡ δέσποινα σᾶς ἀγαπῶ».

Καὶ μέχρι τοῦ τάφου καὶ τῆς αἰωνιότητος καὶ μέχρις οὗτοι οἱ κόσμοι καὶ οἱ οὐρανοὶ κα-

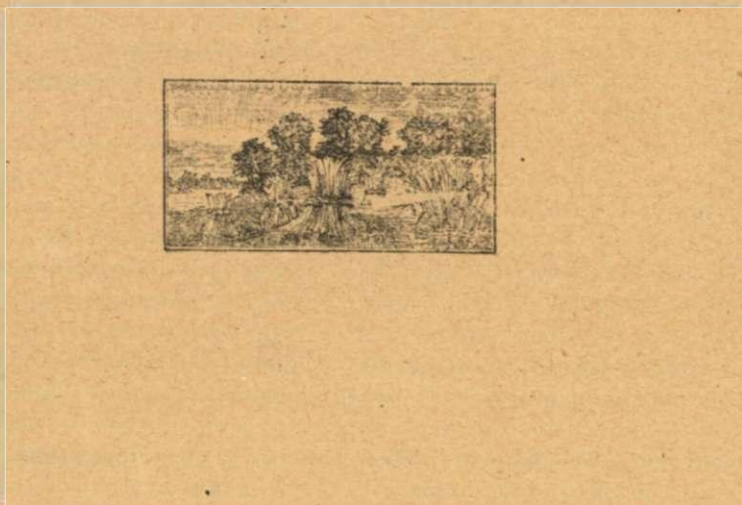
ταστραφούν η λέξις αυτή θα άντηχη εις την ψυχήν του ως σάλπισμα θναστάσεως.

Βελάρια πολύχρωμα έφηπλωμένα. Όχλος θοορύβων και βομβών. Σκιαί παίζουσαι, αγάλματα θεών, φώς. Έπί του πεδίου ό αυτοκράτωρ. Αί κερκίδες άπασαι κατειλημμένοι αποπνικτικώς. Άρώματα πλημμυρούντα τό διάστημα από ειδικάς συσκευάς, Έπτόται, συγκλητικοί, ποντίφηκες, πληβείοι, έστιάδες, άπόμαχοι, στρατιώται, άλλοδαποί. Έταίραι με βραχείας έσθίτης, με χιτώνας παρδαλούς, με χειρίδας και επινώτια μετάξινα, ύφασμένα με χρυσόν, με όφθαλμούς από ήδονήν λάμποντας. Η θύρα του θόλου ήνοιχθη και εισέβαλεν όρμητικώς εις νεαρός λέων της Νουβίας. Άνύψωσε την ττρασίαν κεφαλήν του προκλητικώς προς τας κερκίδας και άφησε βαθύν βρυχηθμόν. Έστερον εύρε τον διδάσκαλον εις τον δρόμον του. Συγκεντρώσας εκείνος όλας τας δυνάμεις του, άλλαξας την φύσιν του και κρατών μόνον γυμνήν μάχαιραν επάλαισεν άπεγνωσμένος. Τοϋ ειχε συντρίψει τον βραχιώνα, από τας σάρκας του έτρεχεν άφθονον αίμα, αλλά μέχρι της στιγμής εκείνης ειχε μείνει νικητής. Το αίμα άμφοτέρων έτρεχεν εις τον στοίβον άναμιγνυόμε-

νον. Φρενητιώδη χειροκροτήματα, πίοι και ριπίδια άνεκινούντο εις τον άέρα, ίαχαί έξεπέμποντο και εκάλυπτον την νίκην του. Ό ίδιος αυτοκράτωρ έγερθεις έχειροκρότει. Ό Άριστόβουλος ρίψας τό βλέμμα του προς τας ένθουσιώδεις κερκίδας άνεκάλυψεν εις μίαν εξ αυτών.— Ό ! του γλυκέος και ύπερφυσικού θεύματος ! — την δέσποιναν της καρδιάς του, χάριν του έρωτος της οποίας ειχε καταδικασθη εις την πάλην μετά των λεόντων. Τώρα έπευφήμει αυτον όνομαστί. Καί όλοι αι κερκίδες έναμίλλως και ένθουσιωδώς άνέπεμψαν τό ίδιον όνομα. Ό φιλόσοφος άνεσκήρτησε μέχρι των άδύτων της καρδιάς του. Έστρεψε τά βλέμματά του πλήρη άφοσιώσεως προς την δέσποιναν και ηύχαρίστησε αυτην μετά δακρύων. Άλλ' ό λέων ώρμησε και πάλιν κατ' αυτου και την φοράν αυτην τον κατέβαλε. Ένω κατέρωγε τας σάρκας του, ένω συνέτριβε τά δσά του, ένω τον εκύλιεν εις τό αίμα του ούρανομήκεις ζητωκραυγαί και χειροκροτήματα διέσειον όλας τας κερκίδας. Καί τότε άνυψώσας ό διδάσκαλος τό βλέμμα προς τό μέρος όπου η δέσποινα της καρδιάς του εκάθητο, παρετήρησε μετά βαθυτάτου άλγους εις την ψυχήν, όπερ αυτοστιγμαί του εκλεισε τους όφθαλμούς, ότι έχειροκρότει αυτη μανιωδώς τό θηρίον.

ΤΕΛΟΣ

ΤΟ ΑΠΟΛΕΣΘΕΝ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ

Μαραμμένα και άτονα ήσαν τά λευκά ρόδα τά όποια άνερωχώντο ύπερπηδώντα τό περιείχισμα του βασιλείου, ένθα μαραμμένα και ήμισυγής ήπλουτο ή χλόη και τά έξανθήσαντα άνθη.

Εις την άτυρόσφαιραν, πυκνούμενοι όλονέν αι άτμει, έσχημάτιζον λεπτά νεφύδρια άτινα εκινίζοντο ύπεράνω των όρέων. Ηνοή πόθου και νοσταλγίας εκάλυπτεν όλόκληρον τό φθινοπωρινόν τοπίον.

Τό άρωμα έρυθρών μαραμμένων ρόδων προσέθετε μεγαλειότεραν έτι την νάρκην και την μελαγχολίαν. Δε, άπέπευον τά κατέρυθρα εκείνα ρόδα τό πλήρες άλγους και πόθου άσθενικόν άρωμα. Ψυχορραγούντα, έν μέσω άπαθών και άκάμπτων κιτρίνων και ύπ' αυτών κλυπτόμενα και σκιαζόμενα έλαμπον ως ακτίνες έρυθρά ! Τά πέταλά των λιπόψυχα κατέκλινον προς την γην.

Άλλ' άίφνης πνιγηρός έγείρεται άνεμος και ως ψεκάδες βροχής διασκορπίζονται τά ροδόχρα φύλλα μέσα εις τό βασιλείον.

Καταστίζουσι τους κλώνας πάντας και πάσας τας χλοεράς εκτάσεις και τά μαρανθέντα φύλλα στροβιλίζονται είτα εις τό κενόν.

Και τάν ώχρών ρόδων, άτινα κλύπτουσι τον τοίχον, γίνεται όλονέν περιπλοέστερον τό άρωμα.

Δύο ρευβώδεις όφθαλμοί περιαλγώς παρακουλουθοϋσι την θλιβεράν είλίνα της παρακμής.

Είνε ώραίοι μεγάλοι όφθαλμοί, εξιδανικευόμενοι ύπό βαθείας μελαγχολίας. Το βλέμμα των περιφέρεται άπλανώς.

Τότε ήτο έαρ.

Τά πάντα ήνθιζον.

Πάρρωθεν, όπισθεν των ύψηλών κυπαρίσσων διέκρινε τό μεγαλοπρεπές παράστημα.

Έπλησίαζεν εύφροσύνας.

Έδω ήτο τό βασιλείον, τό όποιον τον άνέμενε με όλα του τά ρόδα, με όλας τας τρυφεράς ύπάρξεις, με τας χλοεράς εκτάσεις, με τας

ύψηλάς κυπαρίσσους, με τους στεναζόντας ήχους των κωδώνων.

Τά πάντα έφάνιντο προσμειδιώντα.

Τά άνθη, διανοίγοντα τά χαρωπά στιλπνά πέταλά των, έφάνιντο καλύπτοντα την εύγενή εκείνην ύπαρξιν. Εις την φύσιν εύωδώς ύπόθερμος έφέρετο άβρα και των φυλλωμάτων ό θροϋς ισχυρότερος άνεμιγνύετο προς του άνέμου τον άσθενή ψίθυρον.

Φεϋ όμως !

Φεϋ, όταν τό έαρ ζηλοτυπήση ! Όταν εις την άθηνον στολήν του και τας μεθυστικας και έλκυστικας είλίνας του ύποκαταστήση τό τραχύ ένδυμα της άργής !

Είνε τρομακτικόν !

Και μέσα εις τό ρόδα ύφέρπει άπηχοϋσα ή άπεχθής έχθρότης. Άνευ οίχτου φυλλορροϋντες διαρρηγνύονται οι τρυφεροί μάρτυρες του έαρος, και οι βογγισμοί βιαίου άνέμου διαδέχονται κατ' επινίγοντες τας προτέρας μαγευτικας και ήπίας πνοάς.

Θρηνεί ό άνεμος, βοά, κλαυθυμυρίζει !

Οί μεγάλοι περιαλγείς όφθαλμοί διαστέλλονται καθ' όλον αυτών τό μέγεθος και ή εκφρασις του πόνου προδίδεται έντονωτέρα.

Έδω εξετείνετο τό βασιλείον.

Μορφή ώχρά, υπερήφανος, πλήρης εύγενείας μειδιωσα διχ' τελευτήσαν φοράν έστρεψε τό βλέμμα προς αυτην.

Θά λησμονήση ποτέ την μεγαλοπρέπειαν της ώχρότητος εκείνης ή τον στεναγμόν, όστις έφθασεν άχρις αυτης, δια της θυέλλης, και όν εκατοντάκις επανέλαβεν ή ήχώ ;

Άπό τά κίτρινα ρόδα διαγράφονται άίφνης ως όφεις δύο άστραπαί. Βρονται επακολουθοϋσι και διπλοϋς ακούεται πυροβολισμός. Άνυψούνται οι όφθαλμοί, ίνα τό ύστατον άτενίσωσι τό απολεσθέν βασιλείον και μέσα εις τά κατέρυ-

θρα ρόδα άπνους πίπτει ή εύγενής εκείνη ύπαρξις.

Κοπάζει ό άνεμος· τὰ νέφη διαλύονται, σιγή επικάθηται περίξ. Ίκανοποιούμενον τὸ έξρ συμφιλιοῦται.

* *

Πλήν αίμοι, εἰς όσους προσμειδιᾷ ύποσχόμενον εύτυχίαν καί εκπλήρωσιν όνειρων, εάν τὰς χρυσᾶς τρυσδοκίας αύγαζούσης άνατολής σκιάση τῆς άπογοητεύσεως ή πικρία καί λεπτή καί εύγενής φύσις προώρως ύπό τοῦ άπαισίου δηλητηρίου ποτισθῆ.

* *

Τὸ άσθενικόν άρωμα τῶν μακραμένων ρόδων

πληροῖ ίσχυρώτερον τήν φθινοπωρινήν άτμόσφαιραν. Ναρκώνει τὰς αἰσθήσεις, πνίγει τήν άναπνοήν καί άπλούμενον μέχρι τῆς ψυχῆς, λικνίζει αὐτήν εἰς όνειρα καί εἰς ρευθασμούς.

Ή απωλέσθη. δέν μοι άνήκει, ψιθυρίζουσι τὰ περιπαθῆ χείλη.

Τὰ λευκά ρόδα κλίνουσι βαθύτερον πρὸς τήν γῆν τὰς ώχρὰς καί άθώας αὐτῶν κάλυκας καί αἰφνίδιος φρικίαισι άναταράσσει τὰ ύπερήφανα πέταλα τῶν ακάμπτων λιτρίνων ρόδων.

Εἰς τήν σιγήν άσθενής άκούεται ή άπήχησις «δέν μοι άνήκει».

Καί τὰ κίτρινα ρόδα φρικιῶσιν εκ νέου.

ΜΑΡΙΑ ΜΑΡΘΑ

ΟΛΙΓΑΙ ΩΡΑΙ

ΠΑΡΑ ΤΩ ΤΟΛΣΤΟΪ

(Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ-Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ)

‘Ο έν Μόσχα άνταποκριτής τῆς ‘Ημερησίαις τοῦ Βερολίνου δημοσιεύει τήν έξῆς περιεργον άνιαπόκρισιν περί επισκέψεως ήν έκαμε πρὸς τὸν Τολστόϊ εἰς τὸ κτήμα του.

‘Εν Μόσχα δέν ήθελον ν’ ακούσωσι περί τοῦ ταξειδίου μου τούτου με συννεβούλευον νά μή τὸ κάμω, διότι θά άπετύγχανον. ‘Ο Τολστόϊ τώρα ζῆ έντελῶς άπομονωμένος ή δέν δέχεται επισκέπτας. ‘Η κόμησσα δυσαρεστεῖται ύταν έρχονται επισκέπται πρὸς τὸν σύζυγόν της καί άποφεύγει νά τὸς δέχηται. Δέν άπεδειλίασά όμως. ‘Ελαβα μαζί μου τινας μεταφράσεις καί εἶχον πεποιθήσιν εἰς μίαν προγενεστέρην τοῦ Τολστόϊ επιστολήν. ‘Η κόμησσα έλειπε καί αὐτή εἰς Μόσχαν, καί ήλθεν όλίγας ώρας μετὰ τήν άφιξίν μου, ώς κατόπιν έλληροφορήθην.

Σιδηροδρομικῶς μετέβην εἰς Τούλον· ένόμιζα ύτι θά εἶρω εκεί όλην τήν έλευσιότητα μικρᾶς έπαρχιακῆς πόλεως, με μετρίαν τροφήν, ακαθαρσίαν, με οικίας πλήρεις οικιακῶν ζωϋφίων καί άλλα χειρότερα καί εὔρον αξιόλογον, καθαρὸν, έφθηνόν τόπον, άρίστην περιποίησιν, πλετείας ήλεκτροφωτιστους οδοὺς, έν άρχαῖοτατον Κρεμλίνον, ύψηλά τέλχη, σταυροειδεῖς εκκλησιᾶς ύψηλά κωδωνοστάσια καί θόλους εκκλησιῶν χρυσοποικίλους, εκτεταμένα βιομηχανικά καταστήματα, θέατρα, συναυλίαις, εργοστάσια...

Μία άμαξα μ’ έφερον εἰς τήν παρὰ τὰ 15 χιλόμετρα άπέχουσαν Πολίμναν. Εἰς τὸ τέλος τῆς πόλεως εγείρονται ώς καζέραι τὰ οικοδομήματα ένδὸς μεγάλου οἰνοπνευματοποιείου. ‘Η έπαυλις τοῦ Τολστόϊ, ήτις πολλάκις περιεγράφη, κείται επί ώραίου λόφου με θαυμασίαν άποψιν εκεἰ αὐτὸς άποχωρισμένος τοῦ κόσμου διάγει τὰς ήμέρας του. Ποιητικώτατον δάσος καί κήπος περιβάλλει τήν οικίαν. Παρέκει συνέχεια άγρὸς λαχάνων διαφόρων καί δσπρίων. Πλησίον αὐτοῦ τὸ περιφημον σχολεῖον τὸ όποῖον ίδρυσεν αὐτὸς ό Τολστόϊ εἰς άπόστασιν δέ τινα κείται τὸ χωρίον με χαμηλὰς άσράτους σχεδόν οικίικους, οἷτινες τὸν χειμῶνα μόλις φαίνονται

διότι ή χιών τὸς περιβάλλει. Ἀριθμεῖ μόνον 400 κατοίκους.

Εἰς τήν εἴσοδον τῆς οικίας τὸ βλέμμα μου έπασεν επί αναριθμητῶν έπανωφορίων, σκούφων, ένδυμάτων, καλῶσαι, γοῦτες κλ. συνεπλήρουν τὸ θέαμα. Ἐδῶ έπρεπε νά κατοική πολυάριθμος οικογένεια! Βιβλιοθήκη θαλόφρακτος παροουιάσθη έλειτα· τὰ βιβλία δέν ήσαν εἰς πολλήν τάξιν.

Καθάριος νέος ύπηρέτης με άνήγγειλεν ώς ξένον, καί μετ’ όλίγον εἰσηλθεν ό οικοδοσότης φέρων παιάν, καλῶς προσηροσομένην, ένδυμασίαν καί έλαφρὰν ύπόδησιν. ‘Ο πάγων πρὸ όλίγου περικοπεῖς, τὰ μακρὰ βλέφαρα, οἱ όφθαλμοὶ μικροὶ, καί βαθεῖς οἱ ρώθωνες πλατεῖς ή κεφαλή μεγάλη. ‘Ο Τολστόϊ ήτο όποῖον πολλάκις τοῦ εἶδομεν εἰκονιζόμενον.

Με εξέπληξεν ή ζωηρότης του κατ’ άρχάς. Κανείς δέν θά τοῦ εἶδιδε 80 έτη, αλλά μόλις 60. Ἐβράδιζεν έλαστικῶς, ίσοτατο εύθυτην καί εκάθητο επίσης ζωηρός. Ἐσκέφθην τήν πολυειή του πνευματικῆν δρασιν καί εργασίαν, καί με κατέλαβε τότε αἰσθημά τι, μετέχον θαυμασμοῦ, περιεργείας, σεβασμοῦ, χαρᾶς.

Καί τότε διαμιᾶς ήκουσα προσφερόμενον τὸ όνομά μου, καί φιλικούς λόγους χαιρετισμοῦ, καί ήσθάνθην θεομήν χειραψίαν καί ίσχυράν καί ήρεμίαν ψυχικήν, σοβαρότητα, αγαθότητα.

Εἰσερχόμεθα, ώς έν όνειρῶ εἰς τὸ έστιατόριον καί έγχειρίζω εἰς τὸν Τολστόϊ τὰ βιβλία, τὰ θεῖα έφερα. Ἐν τῷ μεταξὺ κάμνω τήν γνωριμίαν τῆς κυρίας τῆς Αὐλῆς κομήσσης Σ. καί τὸν γραμματέα τοῦ Τολστόϊ Β. οἷτινες μετ’ όλίγον άποχωροῦσι, καί οὕτω μένομεν μόνον οἱ δύο.

Εἰς τὸν τοῖχον κρέμαντι αἱ εἰκόνες τῶν προγόνων του, εἰς οὗς δέν εὑρίσκω καμμίαν όμοιότητα με τὸν άπόγονον. Με εἰσάγει εἰς τὸ σπουδαστήριόν του· προτομαί, εἰκόνες έργα τῶν χειρῶν τῆς κομήσσης, άγγλικαί εφίμερίδες κείται εκεἰ περίξ.

Ἀρχίζομεν τὸν διάλογον, όμιλοῦντες περί τοῦ συγγράμματος. ‘Ενδὸς έστὶ χρεία». Περιέ-

χει τούτο εἰς τὸ ρωσικὸν χειρόγραφον μίαν προσβολὴν ἡγεμονικὴν τοῦ γερμανοῦ Κάιζερ. Ὁ Τολστόι μᾶς εἶπεν.

«Δὲν ἠθέλησα ποτὲ νὰ προσβάλω τοῦ Κάιζερ. Δυποῦμαι ὅτι ἔγραφα τὰς λέξεις αὐτὰς, καὶ καλῶς ἔπραξα νὰ τὰς ἐξαλείψω».

Ἐπειτα ὠμιλῆσωμεν, περὶ τοῦ φιλοσόφου Καντίου. Μετὰ τέταρτον ὥρας ἐπανῆλθεν ὁ Τολστόι εἰς τὸ αὐτὸ θέμα. Ἐγνώριζα εἶπεν ὅτι τὸ ἔργον μου θὰ μὲ ἔφερεν εἰς τὴν φυλακὴν. Τοῦτο ὁμως δὲν ἔγινε· δὲν ἔλαβεν τὸ θάρος νὰ τὸ κάμωσι καὶ γὰρ μὲ ρίψωσιν εἰς τὰ δεσμά».

Ἐνεθυμήθην τὸν τρομερὸν διώκτην τοῦ Αὐτοκρατορικῶν Ἐπιτρόπον, Ποβγκεδονόσεφ. Αὐτὸς δις συνεβούλευσε, μοῦ εἶπε, τὸν Τσάρον Ἀλέξανδρον νὰ μὲ φυλακίσῃ, διότι τὰ ἄρθρα μου εἰς τὰ βιβλία ἄτινα ἐδημοσίευσεν ἐν Ἀγγλίᾳ ἦσαν ἐπικίνδυνα εἰς τὴν ἡσυχίαν τῆς χώρας, νὰ μὲ περιορίσῃ τοῦλάχιστον εἰς ἓν μοναστήριον, καὶ νὰ μοῦ ἀφαιρέσῃ πᾶν τὸ ὕλικόν τὸ ἀπαιτούμενον εἰς γραφὴν καὶ συγγράφην, καὶ οὕτω νὰ ἡσυχάσῃ ὁ τόπος. Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος δὲν συγκρατήθη. Ἐπιθυμῶ εἶπεν, νὰ μὴ ἐγγιχθῇ ὁ Τολστόι· ἐὰν ἡμάρτησε, τόσον τὸ χειρότερον δι' αὐτόν. Ἄλλὰ δὲν θέλω νὰ τὸν κάμω μάρτυρα καὶ νὰ διεγείρω γενικὴν δυσἀρέσκειαν».

ὠμιλῆσωμεν περὶ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως, πείνης, τύφου καὶ ἐδολογίας, τὰ ὅποια ἦσαν διαδεδομένα εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ ἰδίως εἰς τὰ περίχωρα ἐκεῖνα καὶ τὸν ἠρώτησα. Νομίζετε ὅτι ἀκόμη θὰ ἐξακολουθήσουν οἱ ἀγῶνες, ἀκόμη καὶ ἄλλο αἷμα θὰ χυθῇ;

Τολστόι. — Περὶ αὐτοῦ δὲν ἠμπορῶ νὰ γνωρίζω τίποτε. Ἐχύθη ἤδη τόσον αἷμα! Ποῖος θὰ ἠδύνατο πρὸ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ποῖαν ἔκτασιν θὰ ἐλίμβανε τὸ κίνημα; Τίς ἐγνώριζε κατὰ τὴν κατεδάφισιν τῆς Βασιλῆας περὶ ἐλευθερίας, ἰσότητος καὶ ἀδελφότητος;

— Θεωρεῖται τὴν ρωσικὴν ἐπανάστασιν ὡς μίαν πρόοδον;

Τολστόι. — Φρονῶ ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἠμποροῦν πλέον νὰ ζῶσι ὑπὸ ἐξουσίαν θεμελιωμένην ἐπὶ τῆς βίας. Ἡ ἀνθρωπότης, ἕνεκα τῆς

ἀπύξεως καὶ τῆς κοινωνίας τῶν νέων ἰδεῶν, προώδευσεν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε δὲν ἔχει ἀνάγκη οὐδὲ κυβερνήσεως καθόλου. Οἱ ἀντίθετοι πάντοτε προσβάλλουσιν ὅτι, ἡ κυβερνησις, τὸ κράτος εἶνε εἰς μηχανισμὸς, τὸν ὅποιον δὲν δύναται τις νὰ ἐγγίσῃ χωρὶς νὰ φέρῃ ἀταξίαν, χωρὶς τὸ ὅλον οικοδόμημα νὰ μὴ κρημνίσῃ καὶ φέρῃ ἄλλα δεινά». Ἄλλὰ ἐὰν ἡ ἐπανόστασις περιορισθῇ ἐν Ρωσίᾳ εἰς τινα ὅρια, πῶς εἴμπορεῖ νὰ ἐπιφέρῃ γενικὴν καταστροφὴν; Ὁ τύπος ἄλλως τε τῆς κυβερνήσεως δὲν ἔχει καμμίαν σημασίαν.

Ἠρώτησα τὸν Τολστόι, εἰς τί τὴν καταγίνεται καὶ μοι ἀπήντησε, μὲ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Καντίου. Ἐθαύμασα, καὶ τὸν ἠρώτησα πάλιν ἂν ἡ προχωροῦσα γνώσις καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον εὐτυχέστερον». Ἐἶσα ἀκόμη νέος, μοι ἀπήντησε βραδύτερον θὰ ἐννοήσῃς ὅτι τὸ πλεῖστον τῆς χαρᾶς, τὴν ὁποῖαν αἰσθανόμεθα ἐν τῷ κόσμῳ εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς πνευματικῆς ἐργασίας. Ὅσῳκις ἀναγινώσκω τὸν Κάντιον αἰσθάνομαι μίαν πνευματικὴν κάθαρσιν. Καὶ ἐντεῦθεν λαβὼν ἀφορμὴν πολλὰ ἄλλα ὁ γρηραιὸς ἐφιλοσόφησε.

Ἐν τούτοις ἔφθασε καὶ ἐκ Μόσχας ἡ σύζυγός του· ἄμα εἰσῆλθεν εἰς τὸ σπουδαστήριόν του τὸν ἐφίλησε. Εἰς τὸ πρόγευμα παρεκάθησαν καὶ ἡ θυγάτηρ του, ἀξία κόρη ἐκείνου τοῦ πατρὸς καὶ μία δεσποινίς, ἣτις διὰ γραφομηχανῆς καταταστροῦναι τὰ ἀπομνημονεύματα τῆς κομῆσεως. Αὐτὸς εἶνε φυτοφάγος ὁ ἴδιος μάλιστα μαγειρεύει τὴν λεπτὴν τροφήν του. Μετὰ τὸ πρόγευμα πάλιν ἠγέρθη ὁ Τολστόι καὶ ἄνω κάτω βηματίζων ἐν τῷ ἐστιατορίῳ ὠμίλει καὶ πάντες ἐτήρουν θρησκευτικὴν σιγὴν διὰ ὠμίλει. Βραδύτερον ὁ ἰατρός Του μοι διηγήθη πολλὰ περὶ τῶν τέκνων του. Μία θυγάτηρ του, Μαρία, ἀπέθανε, σύζυγός του πρίγκηπος Ὀβολένσκου· εἰς τῶν υἱῶν του εἶνε συγγραφεύς· δύο ἄλλοι κτηματῆται· ὁ εἰς αὐτῶν μετέσχε τοῦ ρωσσοῦσιαπικτικοῦ πολέμου. Ὁ Τολστόι ἀφίνει πάντες νὰ κάμωσιν ὅτι θέλουσι.

Ὅταν τὸν ἀπεχαιρέτιστα μοῦ ἔσφιγγε δυνατὰ τὴν χεῖρα καὶ μοῦ ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μὲ ἐπανίδῃ. Τίς οἶδε ;!

ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΗΣ ΣΤΑΥΡΩΣΕΩΣ

ΠΟΙΑ Η ΑΛΘΕΗΣ ΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΑΣ

Εἰς τὸ κατὰ τὸν Ἰούνιον ἐκδοθὲν παραρτήμα τῶν Ἀθηνῶν ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Ἰησοῦ Σαμουηλίδου, δικηγόρου, πραγματεία, ἐν τῇ ἁποῖμ ἐπιζητεῖται νὰ διασαφαισθῇ ἡ ἱστορία τῆς δίκης καὶ τῆς καταδίκης τοῦ Χριστοῦ. Ὁ συγγραφεὺς μὴ ἀνήκων, καθὼς φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομά του, εἰς τὴν τάξιν τῶν Χριστιανῶν δὲν ἀποδίδει τὸν προσήζοντα σεβασμὸν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ μίηπως ἀποδίδει αὐτὸν εἰς τὴν Π. Διαθήκην; Ἀπορρίπτων καὶ μὴ δεχόμενος τὸν θεῖον χαρακτήρα τοῦ Ἐσταυρωμένου φθάνει μέχρι τοῦ νὰ ἀρνήται καὶ αὐτὴν ἀκόμη τῶν προφητῶν τὴν θεοπνευστίαν.

Σκοπὸς τῆς παρουσίας πραγματείας δὲν εἶνε βεβαίως τὸ νὰ ἀποδειχθῇ ἡ θεία προέλευσις καὶ ἀποστολὴ τοῦ Χριστοῦ. Θὰ καταβληθῇ μόνον πᾶσα φροντίς ἐν αὐτῇ, ὥσως δειχθῇ ἡ ἀληθὴς καὶ ἱστορικὴ θέσις τῶν πραγμάτων ἐν σχέσει πρὸς τὴν δίκην καὶ καταδίκην τοῦ Σωτῆρος τῆς ἀνθρωπότητος.

*

Ὁ κ. Σαμουηλίδης ἰσχυρίζεται, ὅτι δὲν ἔλαβε χώραν δίκη παρὰ τῷ Συνεδρίῳ. Τὸ ὅτι ὁ Χριστὸς ἐδικάσθη ἀπὸ τὸ Ἰουδαϊκὸν συνέδριον, θεωρεῖ παράδοσιν στηριζομένην μόνον εἰς τοὺς ἕμνους τῆς Χριστ. Ἐκκλησίας. ὅχι ὁμως καὶ εἰς τὰ Εὐαγγέλια.

Ἄλλὰ πῶς; Τὰ Εὐαγγέλια δὲν μαρτυροῦσιν ὅτι ὁ Χριστὸς κατεδικάσθη πρωτίστως ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, οἵτινες μάλιστα καὶ ἐξεβίασαν τὸν Πιλάτον εἰς τὸ νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ἐν πᾶσι παράνομον καὶ ἄδικον ἐντελῶς ἀπόφασίν των; Ὁ Ματθαῖος μᾶς γνωστοποιεῖ, ὅτι ὁ Χριστὸς συλληφθεὶς ἀπὸ τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων ὠδηγήθη εἰς τὸν Καϊάφαν «ὅπου οἱ Γραμματεῖς καὶ πρεσβύτεροι συνήθησαν» Καὶ μᾶς πληροφορεῖ μετὰ τὸν πλέον κατηγορηματικὸν τρόπον, ὅτι «οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ συνέδριον ὡς ἐξήρουν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ὅπως αὐτὸν θανατώσωσι.» (Ματθ. ΚΣ 59). Ὅταν δὲ μετ' ὀλίγον ὁ Χριστὸς ὠμολόγησε τὴν θεῖαν προέλευσίν Του, ἀποταθείς

ὁ ἀρχιερεὺς πρὸς τὸ συνέδριον τὸν ἐρωτᾷ. «Τί ἡμῖν δοκεῖ; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον. «Ἐνοχὸς θανάτου ἐστίν.» (Ματθ. ΚΣ, 66) Περὶ τῶν αὐτῶν ἀκριβῶς, μὲ τὰς αὐτὰς σχεδὸν ἐμφράσεις καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν κατηγορηματικὸν, σαφῆ καὶ ἀνεπίδεκτον πάσης παρεξηγήσεως τρόπον μᾶς βεβαιώνει καὶ ὁ Μάρκος. (Μάρκ. ΙΔ. 43,55, 63,64.)

Ἄλλ' ὁ κ. Σαμουηλίδης δὲν θεωρεῖ τὰς μαρτυρίας πάντων τῶν Εὐαγγελιστῶν ὡς ἐν πᾶσιν ἀξιόπιστους. Ὁ Ματθαῖος, λέγει, καταπτοηθεὶς ἐπὶ τῇ συλλήψει τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐγκαταλιπὼν τὸν διδάσκαλόν του δὲν ἐξημέτισεν αὐτόπτης μάρτυς τῶν κατὰ τὴν δίκην συμβάντων. Δὲν δύναται διὰ τοῦτο νὰ εἶνε κατὰ πάντα ἀξιόπιστος. Καὶ ὁ Μάρκος δὲ ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς διηγήσεως αὐτοῦ, ἣτις συμπίπτει μὲ τὴν τοῦ Ματθαίου, εἶχε τὰς αὐτὰς μὲ τὸν πρῶτον Εὐαγγελιστὴν πηγᾶς. Συνεπῶς καὶ αὐτὸς δὲν δύναται νὰ μᾶς χρησιμεύσῃ ὡς ἀσφαλῆς καὶ ἀξιόπιστος μάρτυς.

Ἄλλ' εἰς τοιοῦτος ἰσχυρισμὸς εἶνε ἐντελῶς αὐθαίρετος. Ἐὰν τὸ ὅτι δὲν ὑπῆρξα αὐτόπτης μάρτυς ἰσοδυναμῆι πρὸς τὸ ὅτι ἡ μαρτυρία μου δὲν εἶνε ἐν πᾶσιν ἀκριβής, τότε πλέον ὀλόκληρος ἡ ἱστορία κινδυνεύει νὰ χαρακτηρησθῇ ὡς φανταστικὸν τι μυθιστόρημα. Ὑπῆρξεν ἁοά γε ὁ Θουκιδίδης αὐτόπτης μάρτυς πάντων, ὅσα ἱστορεῖ; Ὑπῆρξεν ὁ Ἡρόδοτος; Καὶ ὁ Μουσῆς δὲ συγγραφεὺς τῶν ἀθάντων ἔργων τοῦ ὑπῆρξεν αὐτόπτης μάρτυς τῶν ἱστορουμένων ἐν τῇ Γενέσει;

Ὅχι· δὲν λέγεται ἀξιόπιστος ἐκεῖνος ὁ ἱστορικὸς, ὅστις ὑπῆρξεν αὐτόπτης. Διότι δύναται τις νὰ εἶνε αὐτόπτης, χωρὶς νὰ εἶνε ἀξιόπιστος, ὅστις καὶ αὐτόπτης ἀκόμη ἂν δὲν ὑπῆρξε, διακριβοῖ τὰς διαφόρους πληροφορίας τὰς ὁποίας τοῦ δίδουν, ἐξελέγχει αὐτὰς καὶ μακρὰν τοῦ νὰ εἶνε εὐπιστος διασώζει μόνον ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἀληθείας.

Εἶχε δὲ ὁ Ματθαῖος καὶ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὸ μέσον νὰ διακριβώσῃ τὰ κατὰ τὴν δίκην τοῦ Χριστοῦ. Ἠγάπησε τὸν Χριστὸν τοσοῦτον, ὥστε εἰς τὴν πρώτην πρόσκλησίν του καταλείπει τὸ τελόνειον διὰ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Καὶ δὲν θὰ εἶχε

λοιπόν τὸ ἐνδιαφέρον νὰ μάθῃ ἐπακριβῶς, μέχρι καὶ τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν, τὰ κατὰ τὸ μαρτυρικὸν τέλος του! Ἐχρημάτισεν ἀκολούθως ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ καὶ κήρυξ τῶν παθημάτων καὶ τοῦ Σταυρικοῦ Του θανάτου. Καὶ δὲν θὰ ἐπεζῆται λοιπὸν μανθάνων τὴν ἀλήθειαν νὰ καταστήσῃ τὸ κήρυγμά του βέβαιον, ἰσχυρὸν καὶ ἀδιαφιλονεικῆτον; Ἀφοῦ ἄλλως τε εἶχε πρὸς τοῦτο καὶ τὸ μέσον ὅχι μόνον ἀσφαλές, ἀλλὰ καὶ πρόχειρον καὶ λίαν εὐκόλον. Διότι ὑπῆρχον δύο ἐκ τῶν συμμαθητῶν του αὐτόπται μάρτυρες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἠδύνατο ἀσφαλῶς καὶ βεβαίως νὰ πληροφορηθῇ τὰ κατὰ τὴν δίκην τοῦ προσφιλοῦς διδασκάλου.

Ταῦτα πάντα ὁ κ. Σαμουηλίδης τὰ παραβλέπει. Τί ἐπιζητεῖ; Νὰ θέσῃ τοὺς δύο Εὐαγγελιστὰς ἐκτὸς μάχης. Καὶ μεταχειρίζεται πρὸς τοῦτο ἀπλοῦν μὲν, ἀλλὰ καὶ πολὺ παράτολμον καὶ παρακεκινδυνευμένον τρόπον.

Ἄλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸν Λουκᾶν δὲν δεικνύεται ὀλιγώτερον ἄδικος ὁ κ. διατριβογράφος. Δὲν τὸν θεωρεῖ πολὺ ἀξιόπιστον. Διατί νομίζετε; Διότι ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιόν του πολὺ μεταγενεστέρως.

Παράδοξος ὁμολογουμένως ἰσχυρισμός. Γράφει τις μεταγενεστέρως τὴν ἱστορίαν; Ἀποδείξτε αὐτὸ, ὅτι ἡ ἱστορία του δὲν εἶνε ἀκριβής. Οὐδεὶς ἄρα ἐκ τῶν νεωτέρων ἐπιστημόνων, οἵτινες περὶ τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν ἀσχολοῦνται δύναται νὰ ἔχῃ, σύμφωνα μὲ τὸν ἰσχυρισμὸν τούτου, τὰ προσόντα ἐνὸς ἱστορικοῦ ἀξιόπιστου. Διατί; ἀπλούστατα διότι γράφει μεταγενεστέρως!!

Καὶ τὸ πρᾶγμα ἀποβαίνει ἐπὶ μᾶλλον παράδοξον, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ὅτι ὁ Ἰωάννης συνέγραψε τὸ Εὐαγγέλιόν του πολὺ μεταγενεστέρων τοῦ Λουκᾶ. Καὶ ὅμως ὁ κ. Σαμουηλίδης λησιμονεῖ προκειμένου περὶ τοῦ Λουκᾶ Εὐαγγελίου τὸ «πολὺ μεταγενεστέρως» τὸ ὁποῖον τόσον ἐχρησιμοποίησε προκειμένου περὶ τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου. Τὸ λησιμονεῖ καὶ δὲν εὐρίσκει ἐδῶ λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον ν' ἀπορρίψῃ καὶ τὸ τέταρτον Εὐαγγέλιον. Τοῦναντίον μάλιστα τὸ θεωρεῖ ὡς τὴν μόνην ἀξιόπιστον πηγὴν!

Παρ' ὅλα ταῦτα δὲν κρίνει ἀσκοπον ὁ κ. Σαμουηλίδης νὰ ἐνδιατρίψῃ περὶ μίαν διαφωνίαν ἢ ὁποῖα κατὰ τὸ λέγειν του παρατηρεῖται μεταξὺ τοῦ Λουκᾶ καὶ τῶν δύο ἄλλων Εὐαγγελιστῶν. Κατὰ τοὺς δύο πρώτους Εὐαγγελιστὰς, λέγει ὁ κ. Σαμουηλίδης, ἡ δίκη καὶ καταδίκη ἐγένετο κατὰ τὴν νύκτα, τοῦ Ἰησοῦ ὁδηγηθέντος παρὰ τῷ ἀρχιερεῖ καὶ συγκληθέντος παρευθὺς τοῦ Συνεδρίου κατὰ τὸν Λουκᾶ ἀμόλις τὴν προίαν συνήλθε τὸ πρεσβυτέριον, τὸ ὁποῖον ἀνέκρινε

τὸν Ἰησοῦν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἐκδώσῃ ἀπόφασίν τινα οἰανδήποτε προσήγαγον εἰς τὸν Πιλάτον. ἐνώπιον τοῦ ὁποῖου ὑπέβαλον μήνυσιν ἐπὶ στάσει.»

Εἶνε ἄραγε ταῦτα ἀληθῆ; Εἶνε πιθανὰ; Βεβαίως ὄχι. Καὶ ἰδοὺ πῶς. Κατὰ τοὺς δύο πρώτους εὐαγγελιστὰς ὁ Ἰησοῦς ἐγερθεὶς τὴν νύκτα παρὰ τῷ Καϊάφα κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ συνεδρίου. Προσθέτουν ὅμως ἀμφοτέρω, ὅτι «Πρωί τις γενομένης συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι αὐτόν. (Ματθ. ΚΖ' ἴδε καὶ Μάρκ. ΙΕ'). Ἐξάγεται λοιπὸν, ὅτι ἐγένοντο δύο δίκαι ἐνώπιον τοῦ συνεδρίου. Ἡ πρώτη ἔλαβε χώραν περὶ τὴν 2—3 μετὰ τὸ μετονύκτιον. Ἡ ἄλλη πρωίας γενομένης. Εἰς τὴν πρώτην, γενομένην ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἀρχιερέως, δὲν παρίστατο ἡ ὀλομέλεια τοῦ Συνεδρίου, ἀλλ' ἡ πλειοψηφία αὐτοῦ. Εἰς τὴν δευτέραν γενομένην εἰς τὴν τακτικὴν τῶν συνεδριάσεων αἰθουσαν, ἣτις ἔκειτο πλησίον τοῦ ναοῦ (ὀνομαζομένης Lischkath Haggazith), παρίστατο πάντα τὰ μέλη τοῦ συνεδρίου. Τὴν δευτέραν ταύτην δίκην καθίστων ἀναγκαίαν τὰ ἐξῆς 1ον) Κατὰ ραββινικὸν τινα κανόνα οὐδεμία θανατικὴ ἀπόφασις ἦτις ἐλήφθη ἐν καιρῷ νυκτός, ἦτο ἔγκυρος (Sanhedring,) 2ον Ἡ πρώτη συνεδρία δὲν ἐγένετο εἰς τὸν ἐπίσημον τόπον καὶ 3ον) Ἐπρεπε τὰ μέλη του συνεδρίου συνερχόμενα ἐκ νέου νὰ συζητήσωσι περὶ τῶν μέσων διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἠδύναντο νὰ ἐπιτύχουν παρὰ τοῦ Πιλάτου τὴν ἐπικύρωσιν καὶ ἐπέλεσιν τῆς ἀποφάσεως ὑπερ δὲν ἦτό τι εὐκόλον.

Ὅταν λάβωμεν ταῦτα ὑπ' ὄψει πειθόμεθα τελείως ὅτι οὐδεμία διαφωνία ὑπάρχει μεταξὺ τῶν Εὐαγγελιστῶν. Τοῦναντίον μάλιστα παρατηρεῖται ἀπόλυτος συμφωνία. Ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Μάρκος ἐξιστοροῦσι τὴν πρώτην δίκην καὶ καταδίκην τοῦ Χριστοῦ μνημονεύουσι δ' ἀπλῶς καὶ τῆς δευτέρας. Ὁ Λουκᾶς γράφας ὀλίγον μεταγενεστέρων, θεωρεῖ περιττὸν νὰ ἐξιστορήσῃ τὴν δίκην, περὶ τὴν ὁποῖαν οἱ ἄλλοι δύο Εὐαγγελιστὰς ἐνησχολήθησαν, καὶ θεωρεῖ σκοπιμώτερον νὰ πραγματευθῇ περὶ τῆς δευτέρας, ἢ ὁποῖα εἶνε καὶ ἡ ἐπισημοτέρα καὶ ὁποῖα προϋποθέτει τὴν νυκτερινήν. Κατὰ τὴν πρώτην δίκην εἶχον τὰ πάντα πικρασκευασθῆ. Δὲν ἀπέμενε κατὰ τὴν δευτέραν δίκην παρὰ νὰ ἐπικυρωθῇ ἡ ἀπόφασις ἢ ληφθεῖσα τὴν νύκτα. Διὰ τοῦτο οὔτε συζητήσις τις μακρὰ διαφαίνεται ἐν τῇ διηγήσει τοῦ Λουκᾶ, οὔτε συζητήσις τις μακρὰ διαφαίνεται ἐν τῇ διηγήσει τοῦ Λουκᾶ, οὔτε μάρτυρες παρουσιάζονται. Ἄλλ' εὐθὺς ἀμέσως ζητεῖται ἢ μαρτυρία τοῦ

κατηγορουμένου. μετὰ τὴν ὁποῖαν ἐπάγεται μετ' ἀξιοσημειώτου συντομίας τὸ ἀποτελεσμα.

Ὁ κ. Σαμουηλίδης δὲν ἠθέλησε νὰ προσέξῃ, οὐδὲ κἂν νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει πάντα ταῦτα, διὰ τοῦτο δὲ καὶ διαβλέπει διαφωνίαν μεταξὺ τῶν Εὐαγγελιστῶν ἢ ὁποῖα πράγματι δὲν ὑφίσταται.

Ἄλλ' ἄς ἔλθωμεν καὶ εἰς τὸν τέταρτον Εὐαγγελιστὴν

Αὐτὸς εἶνε ὁ μόνος ἀξιόπιστος μάρτυς κατὰ τὸν κ. διατριβογράφον Παρακολουθήσας τὸν Χριστὸν καὶ μέχρι τοῦ ἰκρίωματος εἶνε εἰς θέσιν ἐξ αὐτοψίας νὰ μᾶς πληροφορήσῃ. Ἄγνοεὶ ὅμως ἐντελῶς ὁ κ. Σαμουηλίδης τὴν ἀναφισβήτητον ἀλήθειαν, ὅτι μεταξὺ τῶν σκοπῶν, οὓς προέθετο ὁ Ἰωάννης συγγράφων τὸ Εὐαγγέλιόν του, ὑπῆρχε καὶ τὸ νὰ συμπληρώσῃ τὰ ἄλλα Εὐαγγέλια, ἐὰν που ὑπῆρχε παράλειψις τις μεταξὺ αὐτῶν. Τὴν ἀγνοεῖ, καὶ διὰ τοῦτο γεγονότα, τὰ ὁποῖα μνημονεύουσι μὲν οἱ ἄλλοι Εὐαγγελιστὰς δὲν μνημονεύει ὅμως ὁ Ἰωάννης, τὰ ἀπορρίπτει ἐντελῶς. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν ἐνισχύει μόνον πλάνη, ἀλλὰ καὶ αὐθαιρέσια. Ἐὰν ἐκ τεσσάρων συγχρόνων ἱστορικῶν ὁ εἰς παραλείπη νὰ ἀναφέρῃ δι' ἰδίους λόγους γεγονός τι τὸ ὁποῖον οἱ ἄλλοι τρεῖς ἀπὸ συμφώνου βεβαιώσωσιν εἶνε λόγος αὐτὸ μαρτυρῶν κατὰ τῆς αὐθεντίας τοῦ γεγονότος αὐτοῦ; Βεβαίως ὄχι. Ὁ Ἰωάννης δὲν ἀναφέρει σχεδὸν διόλου τὴν δρᾶσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν Γαλιλαίᾳ. Ἐπειτα λοιπὸν ἐκ τούτου ὅτι δὲν ἔλαβε χώραν αὕτη; Αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐπὶ τέλους μᾶς βεβαιώνει ἐν τέλει τοῦ Εὐαγγελίου Του, ὅτι ὁ Ἰησοῦς πολλὰ καὶ ἄλλα ἐποίησε, τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε γεγαμμένα εἰς τὸ Εὐαγγέλιόν Του. (Ἰωαν. ΚΑ' 25).

Καὶ ἐρωτᾷ ὁ Σαμουηλίδης πῶς ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ἀναφέρῃ ὁ Ἰωάννης τὴν ἐν καιρῷ νυκτός πρόσκλησιν καὶ συναγωγὴν τοῦ Συνεδρίου ἐὰν ὄντως αὕτη ἔλαβε χώραν, ὁ συγγραφεὺς, ὁ ὁποῖος ἀνέγραψεν ἄλλας λεπτομερείας; Καὶ ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα. Ἀκριβῶς, διότι ὁ Ἰωάννης ἀναγράφει λεπτομερείας, παραλείπει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ν' ἀναφέρῃ τὰ μ' γάλα γεγονότα. Ταῦτα ἦσαν γνωστὰ ἀπὸ τὴν ἀφήγησιν τῶν ἄλλων Εὐαγγελιστῶν. Ἐκεῖναι μὴ ἀναγραφόμεναι εἴτε διόλου, εἴτε κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκινδύνευον νὰ λησμονηθῶσι καὶ ν' ἐκπέσωσιν. Ἀφοῦ δὲ σκοπὸς τοῦ Ἰωάννου συγγραφικὸς ἦτο καὶ τὸ νὰ συμπληρώσῃ τοὺς τρεῖς Εὐαγγελιστὰς, παράδοξον θὰ ἦτο βεβαίως, ἐὰν κατετρίβετο καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ἀφήγησιν τῶν γνωστῶν καὶ ἄλλοθεν γεγονότων, δὲν ἐσπούδαζε δὲ νὰ πλουτίσῃ καὶ συμπληρώσῃ τὴν Εὐαγ-

γελικὴν ἱστορίαν διὰ τῆς περισσώσεως τῶν λεπτομερειῶν.

Ἄλλὰ καὶ ἐὰν ἀκόμη δὲν ἀποδεχόμεθα ὡς ἀκριβεῖς τὰς πληροφορίας τῶν τριῶν Εὐαγγελιστῶν, μόνον δὲ τὸν Ἰωάννην ἐθεωροῦμεν ὡς πηγὴν ἀξιόπιστον, καὶ πάλιν τότε δὲν εἶνε δυνατόν, εἶνε ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ καταλήξωμεν εἰς τὰ συμπεράσματα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δὲν γνωρίζω πως, ἐξήγαγεν ὁ κ. Σαμουηλίδης ἀπὸ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Ἰωάννου. Ἄς παρακολουθήσωμεν τὴν ἀφήγησιν ταύτην, ἀντιβάλλοντες συγχρόνως πρὸς αὐτὴν καὶ τὰ συμπεράσματα τοῦ κ. Σαμουηλίδου.

Σπεῖρα Ρωμαϊκὴ ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς τὸν χιλιάρχον, ὁδηγουμένη δὲ ἀπὸ τὸν Ἰουδαῖον καὶ ἀκολουθουμένη ἀπὸ ὑπηρέτας τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν Φαρισαίων καταφθάνει εἰς τὴν Γεθσημανὴν διὰ νὰ συλλάβῃ τὸν Ἰησοῦν. Πόθεν ἄραγε προέρχεται ἡ ὀπλισμένη ἐκεῖνη συνοδία; Προέρχεται ἀπὸ τὸν Πιλάτον ἢ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους; Ἀπὸ ὅλην τὴν ἀφήγησιν τοῦ Ἰωάννου ἐξάγεται, ὅτι ἡ συνοδία προήρχετο ἀπὸ τὴν ἀρχιερατικὴν αὐλήν. Τί θέλουν εἰς τὸ μέσον οἱ ὑπηρέται τῶν ἀρχιερέων καὶ οἱ δοῦλοι τῶν Φαρισαίων; Ἐὰν ὁ Πιλάτος ἐπεζῆται νὰ συλλάβῃ τὸν Ἰησοῦν, κατὰ τί τοῦ ἦσαν χρήσιμοι οἱ Ἰουδαῖοι ὑπηρέται; Ἀφοῦ εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του ὀλόκληρον τὴν ἀστυνομίαν, καθὼς θὰ ἐλέγγομεν σήμερον, πρὸς τί νὰ προσέφευγεν εἰς τὸν ἀρχιερέα προκειμένου νὰ συλλάβῃ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος δὲ μ ο σ ι ε εὐργάζετο καὶ ἐνήργει καὶ ἐδίδασκε καὶ ὁ ὁποῖος, χωρὶς νὰ ἐπιδιώκῃ ν' ἀποκρυβῇ, διέτριβε τότε εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα.

Ὁ κ. Σαμουηλίδης ἰσχυρίζεται, ὅτι ἡ θριαμβευτικὴ εἴσοδος τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν ἀνησύχησε προφανῶς τὸν Πιλάτον ὁ ὁποῖος καὶ προέβη εἰς παραστάσεις παρὰ τῷ ἀρχιερεῖ. Ὁ ἀρχιερεὺς κατόπιν τῶν παραστάσεων τούτων συσκέπτεται μετὰ τοῦ συνεδρίου καὶ ὑποδεικνύει εἰς τὸν πραιτορα, ὅτι δύναται νὰ συλλάβῃ τὸν Ἰησοῦν. Ὁ χιλιάρχος λοιπὸν ἐξετέλει διαταγὰς τοῦ Πιλάτου καὶ ὄχι τοῦ ἀρχιερέως.

Οἱ ἰσχυρισμοὶ ο἗τοι ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶνε ἀσθητικοὶ ἐνέχουσι καὶ πολὺ τὸ παράδοξον. Ἐνῶ ὁ πραιτωρ ἦτο ἡ ὑπερτάτη πολιτικὴ ἀρχὴ καὶ ἐξουσία, παρουσιάζεται κατ' αὐτοὺς ὡς ὑποτελής εἰς τὸ συνέδριον τῶν Ἰουδαίων. Ἦτο ἀντιπρόσωπος τῆς Ρωμαϊκῆς ἀρχῆς. Ἐὰν ἔβλεπεν ὅτι αὕτη προσεβάλλετο καὶ ὅτι ἡ κυριαρχία αὐτῆς ἐκινδύνευε, τὸ φυσικὸν ἦτο κατ' εὐθείαν καὶ ἀμέσως νὰ διενεργήσῃ πᾶν ὅτι θὰ συνετέλει εἰς στερέωσιν τοῦ κύρους της καὶ τῆς ἐπιβολῆς της. Ἐπρόκειτο περὶ στάσεως; Δὲν ἔσχε παρὰ κατ'

εὐθεῖαν αὐτὸς νὰ πατάξῃ τὸν στασιαστήν. Τί θέ-
 τιν ἔχει ἐδῶ τὸ συνέδριον καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ; Τίνα
 δὲ λόγον αἱ παραστάσεις τοῦ πραιτορος πρὸς
 αὐτό ; Εἶχε βεβαίως τοῦτο αὐτοτέλειαν τινα.
 Ἦτο ὅμως πάντοτε ὑποτέλεις εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν
 ἐξουσίαν ἡ ὁποία, διότι ἀκριβῶς ἦτο ἡ μόνη κυ-
 ρίαρχος, αὐθαιρέτως ἐκαστοτε ἀνεβίβαζε τοὺς
 ἀρχιερεῖς.

« Ὑπέδειξεν (ὁ ἀρχιερεὺς) εἰς τὸν πραιτορα
 ὅτι δύναται νὰ συλλάβῃ τὸν Ἰησοῦν », Τί προϋ-
 ποθέτει ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτὸς τοῦ κ. Σαμουηλί-
 δου ; Ἐξάρτησιν τοῦ Πιλάτου ἀπὸ τὸ συνέ-
 δριον, ὑποτέλειαν αὐτοῦ εἰς αὐτὸ, ἡ ὁποία οὔτε
 ὑπὸ τῆς ἱστορίας μαρτυρεῖται, ἀλλ' οὔτε ὑπὸ τῆς
 λογικῆς.

Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο· κατὰ τὸν Ἰωάννην ὅτε
 οἱ Ἰουδαῖοι ὠδήγησαν τὸν Χριστὸν πρὸς τὸν
 Πιλάτον· αὐτὸς προβάλλει τὴν ἐρώτησιν. « Τίνα
 κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τού-
 του ; » (Ἰωαν. Ἡ. 29). Ὁ Πιλάτος ἀ-
 γνοεῖ τὸν Ἰησοῦν ἀλλ' ἀγνοεῖ καὶ τὸ ἔγ-
 κλημα, διὰ τὸ ὁποῖον κατηγορεῖται. Πῶς
 λοιπὸν συμβιβάζεται ἡ ἀγνοία αὕτη πρὸς τὸν
 ἰσχυρισμὸν, ὅτι ὁ Πιλάτος εἶχεν ἤδη προβῆ
 εἰς παραστάσεις πρὸς τὸν ἀρχιερέα διὰ τὸν Ἰησοῦν ;

Ὅχι· ἡ σπείρα καὶ ὁ χιλιάρχος ἐνήργουν κατ'
 ἐντολὴν τοῦ ἀρχιερέως καὶ τοῦ συνεδρίου. Ἐ-
 πρόκειτο νὰ πανηγυρισθῇ τὸ Πάσχα. Ὁ ἀρχιε-
 ρεὺς δὲ, ἀρχὴ θρησκευτικῆ ὑπερτάτη, τὴν ὁποίαν
 εἶχεν ἀναγνωρίσει ὁ Ρωμαῖος κατακτητὴς καὶ ἡ
 ὁποία θὰ ἐπετῆρει εἰς τὴν ὁμαλὴν διεξαγωγὴν
 τῆς ἑορτῆς, εἶχεν ὑπὸ τὴν διάθεσίν του πλεῖ-
 στον τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις στρατιωτικῆς δυνά-
 μεως. Τὸ ἀποδεικνύει καὶ ἡ ἀπάντησις, ἣν ὁ-
 ποίαν κατὰ τὸν Ματθαῖον ἔδωκεν ὁ Πιλάτος εἰς
 τοὺς ἀρχιερεῖς ζητοῦντας νὰ ασφαλισθῇ ὁ τάφος
 τοῦ Ἐσταυρωμένου. « Ἐχετε κουστωδίας· ἐπά-
 γετε ἀσφαλίσασθε, ὡς οἴδατε » (Ματθ. ΚΖ,
 94). Τὴν δυνάμιν λοιπὸν ταύτην ἔθεσαν ὁ ἀρχιε-
 ρεὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἰούδα καὶ τῶν ὑπη-
 ρετῶν του διὰ νὰ συλυφθῇ ὁ Ἰησοῦς.

✱

Συλληφθεὶς ἀπὸ τὴν σπείραν καὶ τοὺς Ἰου-
 δαῖους ὑπερέτας ὠδηγήθη ὁ Ἰησοῦς κατ' ἀρ-
 χὰς πρὸς τὸν Ἄνναν. Πενθερὸς τοῦ Καϊάφα ὁ
 Ἄννας, χρηματίσας προγενεστέρως καὶ ἐπαγε-
 λημένως ἀρχιερεὺς, φίλος δὲ τῆς Ρωμαϊκῆς ἀρ-
 χῆς εἶχε μέγα κῦρος καὶ ἦσκει σπουδαίαν ἐπιρ-
 ροὴν ἐπὶ τῶν Ἰουδαϊκῶν πραγμάτων. Ἦτο αὐ-
 τὸς ἐπισημότερος ἢ ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Καϊάφας.
 Ὁ Καϊάφας δὲν ἦτο ἔμπροσθέν του ἡ ἀπλοῦς
 τις τύπος, ἀσθενῆς τις σκιά. Δι' αὐτὸ δὲ ἀκρι-
 βῶς καὶ ὠδηγήθη ἐκεῖ τὸ κατ' ἀρχὰς ὁ Ἰησοῦς.

Ὁ Ἄννας ἀρχίζει τὸ ἔργον του. Ἀνακρίνει

τὸν Ἰησοῦν. Ζητεῖ νὰ τοῦ ἀποσπάσῃ ὁμολογίαν
 τινὰ, τὴν ὁποίαν ἔπειτα κατὰ τὴν ἐπίσημον δί-
 κην νὰ χρησιμοποιοῖ. Τὸ ὄνομα τοῦ χιλιάρ-
 χου δὲν μνημονεύεται πλέον διόλου. Δὲν ἦτο
 αὐτὸς εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν ἢ ἐν ἀπλοῦν
 ὄργανον τῶν ἀρχιερέων.

Ἐτελείωσεν ἡ προανάκρισις καὶ ὁ Ἄννας
 ἀποστέλλει τὸν Χριστὸν εἰς τὸν Καϊάφαν. « Ἄ-
 πέστειλεν αὐτὸν ὁ Ἄννας δεδεμένον πρὸς Κα-
 ῖάφαν τὸν ἀρχιερέα » λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς. Ὁ
 χιλιάρχος δὲν φαίνεται οὐδαμοῦ. Καὶ διέρχεται
 ὁ Χριστὸς ὀλόκληρον τὸ ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου
 χρονικὸν διάστημα εἰς τὴν ἀρχιερατικὴν αἴλην,
 μόλις δὲ τὴν πρῶταν ὀδηγεῖται εἰς τὸ πραιτώ-
 ριον. Καὶ ὀδηγεῖται ἐκεῖ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους,
 ἀπὸ τὰ ὄργανα τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρε-
 σβυτέρων. « Ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ
 Καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον· ἦν δὲ πρῶτα καὶ
 αὐτοὶ οὐκ εἰσηλθόντες εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ
 μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ Πάσχα » λέγει
 ὁ Ἰωάννης (171, 28) Ποῖοι ὠδήγησαν τὸν Χρι-
 στὸν εἰς τὸ πραιτώριον ; Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν
 εἰσηλθόντες εἰς αὐτὸ διὰ τὴν μίανθωσιν, ἐπειδὴ
 ἐπρόκειτο νὰ φάγωσι τὸ Πάσχα. Οἱ Ἰουδαῖοι
 δηλαδή. Τὰ ἔργη τοῦ Ρωμαίου χιλιάρχου
 δὲν διακρίνονται.

Ὁ Ρωμαῖος πραιτωρ, ἀγνοῶν τὴν αἰτίαν,
 διὰ τὴν ὁποίαν κατηγορεῖται ὁ Ἰησοῦς ἀποτεί-
 νεται πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ ζητεῖ ἀπ' αὐ-
 τοὺς πληροφορίας. Ὁ χιλιάρχος δὲν ἐμφα-
 νίζεται, οὔτε ἐρωτᾶται ἀπὸ τὸν Πιλάτον,
 οὔτε ἴδεται πληροφορίας. Καὶ ὅμως ὁ κ. Σαμου-
 ηλίδης τὸν θέλει ἀνακριτὴν. Τοῦ ἀνέθεσε, λέγει,
 ὁ Πιλάτος νὰ διενεργήσῃ προανάκρισιν καὶ
 πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ὠδήγησε τὸν Χριστὸν
 εἰς τὸν Ἄνναν καὶ τὸν Καϊάφαν. Ἦθελε νὰ
 συγκεντρώσῃ ἐκεῖ πληροφορίας σαφεστέρως περὶ
 τῆς δράσεως τοῦ συλληφθέντος, Ἄλλὰ πῶς τότε
 ὁ Πιλάτος δὲν τὸν καλεῖ ; Πῶς δὲν ζητεῖ ἀπὸ
 αὐτὸν πληροφορίας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προανα-
 κρίσεως, τὴν ὁποίαν εἶχε διενεργήσῃ ; Πῶς ὁ
 Ἄννας καὶ ὁ Καϊάφας, μόνον αὐτοὶ ἀνακρί-
 νουσι τὸν Χριστὸν καὶ αὐτοὶ τὸν ὀγγουοῦσιν εἰς
 τὸ πραιτώριον, ὃ δὲ ἀνακριτὴς τῆς Ρωμαϊκῆς
 ἀρχῆς δὲν ἀναμινύεται διόλου ; Ὁ ἰσχυρισμὸς
 λοιπὸν οὗτος τοῦ κ. Σαμουηλίδου εἶνε ἴσως εὐ-
 φρηῆς, δὲν δύναται ὅμως οὐδαμοῦ νὰ στηριχθῇ.

✱

Ἄλλ' ὡς παρακολουθήσωμεν τὸν Χριστὸν
 καὶ ἐν τῷ πραιτωρίῳ. Ὄγηθήθη ἐκεῖ, κατάδι-
 κος τοῦ Συνεδρίου, διὰ τὴν ἐπιτελεσθῆναι ἢ ἐπικύ-
 ρωσις τῆς ἀποφάσεως τῆς καταδικαστικῆς.

Γνωρίζομεν ἐκ τῆς ἱστορίας, ὅτι οἱ Ρωμαῖοι,
 προσθέτοντες διὰ νέων κατακτήσεων νέας ἐπαρ-

χίας, ἐπεφύλαττον εἰς ἑαυτοὺς τὸ λεγόμενον
 jus gladii. Θανατικὴ ἀπόφασις ληφθεῖσα ἀπὸ
 τὰς ἐν ταῖς διαφόροις ἐπαρχίαις ἐντοπίους ἀρ-
 χὰς, τὰς ὁποίας οἱ Ρωμαῖοι ἐκ πολιτικοῦ ὑπολο-
 γισμοῦ ἀνεγνώριζον, δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ
 ἐκτελεσθῇ, ἐὰν δὲν ἐπεκυροῦτο ὑπὸ τοῦ ἀντι-
 προσώπου τῆς Ρωμαϊκῆς ἀρχῆς. Ὁ κανὼν οὗτος
 ἐφηροδόθη καὶ ἐν Ἰουδαίᾳ. Φαίνεται μάλιστα
 ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, κατ' ἣν συμπίπτει
 ἡ καταδίκη τοῦ Χριστοῦ, ἤρχιζε νὰ ἐφαρμόζε-
 ται ἐν Ἰουδαίᾳ μὲ κάποιαν αὐστηρότητα. Ἐξ-
 ἀγεται τοῦτο καὶ ἀπὸ τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγ-
 γέλιον (IH 30, 31.) ἀλλὰ καὶ ἀπὸ παράδοσιν
 τινα ἀναφερομένην ἐν τῷ Ταλμοῦδ, κατὰ τὴν
 ὁποίαν « τεσσαράκοντα ἔτη πρὸ τῆς καταστρο-
 φῆς τοῦ Ναοῦ (δηλαδὴ τῷ 32 μ. χ.) τὸ δικαί-
 ωμα τοῦ δημοσιεύειν ἀποφάσεις θανατικὰς ἀ-
 φηρέθη ἀπὸ τοῦ Ἰσραὴλ ».

Ἐχοντες ταῦτα ὑπ' ὄψει, ἐὰν παροκκοιουθή-
 σωμεν τὸν Ἰωάννην ἀφηγοῦμενον τὰ κατὰ τὴν
 ἐμφάνισιν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ πραιτώριον, πει-
 θόμεθα καὶ ἐκ μόνης τῆς ἀφηγήσεως ταύτης,
 ὅτι ὠδηγήθη ἐκεῖ, ἀφοῦ προηγουμένως κατε-
 δικάσθη ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου. Ὁ Ἰωάννης δὲν
 ἀναφέρει μὲν, προϋποθέτει ὅμως, τὴν καταδίκη-
 ν τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἀρχόντων. Καὶ
 ἰδοῦ :

Ἐρωτᾷ ὁ Πιλάτος· « Τίνα κατηγορίαν φέ-
 ρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου ; » Καὶ οἱ Ἰ-
 ουδαῖοι ἀπαντοῦν. « Εἰμὴ ἦν κακοποιὸς, οὐκ ἂν
 σοι παρεδώκαμεν αὐτόν ». Εἶνε κακοποιὸς καὶ
 δι' αὐτὸ σοῦ τὸν παραδίδομεν. Τὸν εἶχον εὔρει
 λοιπὸν ὡς κακοποιόν. Τί δὲ εἶδους κακοποιόν ;
 Ἡ κατηγορία του ἦτο ἐλαφρὰ ἢ ἦτο βαρεῖα ;
 Ὁ Πιλάτος συντελεῖ, ἵνα λυθῇ ἡ ἀπορία μας,
 δι' ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀποκρίνεται εἰς τοὺς Ἰ-
 ουδαίους. Ἀφοῦ εἶνε κακοποιὸς, τοὺς λέγει, λά-
 βετε αὐτὸν σεις καὶ σύμφωνα μὲ τὸν νόμον σας
 καταδικάσατέ τον. Τί ἀποκρίνονται αὐτοὶ εἰς
 ταῦτα ; « Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα ».
 (Ἰωαν. IH, 31.) Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς ἡμᾶς νὰ
 φονεύσωμεν οὐδένα. Θὰ τὸν ἐφονεύσωμεν, ἐν
 ἄλλαις λέξεσιν, ἀλλὰ δὲν εἶνε τοῦτο ἐπιτετρα-
 μμένον εἰς ἡμᾶς. Τί προϋποθέτει, ὅτι οἱ Ἰου-
 δαῖοι εἶχον κρίνει τὸν Χριστὸν ἄξιον θανάτου.
 Προϋποθέτει ἀκόμη, ὅτι πᾶν ὅ,τι κατὰ τὸν ν.

μον αὐτῶν ἐξηγεῖται ἀπὸ αὐτοὺς, τὸ εἶχον πρά-
 ξει.

« Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον
 ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. » Τοὺς τὸν παραδίδει ὁ Πι-
 λάτος διὰ τὸν τὸν δικάσονν σύμφωνοι μὲ τὸν νό-
 μον των. Καὶ αὐτοὶ δὲν τὸν παραλαμβάνουν,
 ἀλλὰ τί ἀπαντοῦν ;

Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα. » Εἶνε
 ὡς νὰ τοῦ ἔλεγον· τὸν ἔχομεν κρίνει καὶ κατα-
 δικάσει. Τὸν εὔρομεν δὲ ἄξιον θανάτου. Δὲν
 ἐπιτρέπεται ὅμως εἰς ἡμᾶς νὰ τὸν φονεύσωμεν.
 Τοῦτο εἶνε ἀκριβῶς δικαίωμα τοῦ ἀντιπροσώ-
 που τῆς Ρωμαϊκῆς ἀρχῆς.

✱

Ἄλλ' ὁ κ. Σαμουηλίδης ἐνίσταται προβάλ-
 λων τὸ παράδειγμα τοῦ Στεφάνου, ὁ ὁποῖος ἐ-
 δικάσθη ἀπὸ τὸ συνέδριον καὶ ἐλιθοβολήθη εὐ-
 θύς, χωρὶς νὰ ἀναμικθῇ ἢ Ρωμαϊκῆ ἐξουσία.
 Ἐὰν λέγει τὸ συνέδριον κατεδίκασεν τὸν Χρι-
 στὸν οὔτε ἀνάμικτος τῆς Ρωμαϊκῆς ἐξουσίας θὰ
 παρετηρεῖτο οὔτε ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ θ' ἀπέθνη-
 σκεν ὁ Χριστός. Θὰ ἐθανατοῦτο διὰ λιθοβολισ-
 μοῦ, ὅπως ὁ Στέφανος. Ὁ Σταυρὸς ἦτο ὄργανον
 τιμωρίας συνήθους παρὰ Ρωμαίους.

Δὲν λαμβάνει ὅμως διόλου ὑπ' ὄψει του ὁ κ.
 Σαμουηλίδης οὔτε τὴν βεβαίωσιν τοῦ Ἰωάννου
 οὔτε τὴν παρὰ τῷ Ταλμοῦδ παράδοσιν, περὶ ὧν
 ὁμιλήσαμεν ἀνωτέρω. Δὲν προσέχει διόλου εἰς
 τὸ ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Στεφάνου συνετελέσθη ἐν
 ἐξᾶλλῳ πικραφορᾷ, καὶ ὅτι ὁ λιθοβολισμὸς
 γενόμενος κατὰ τὸν καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις
 ἐπικρατοῦντα νόμον τοῦ Λύντς, δὲν δύναται νὰ
 χρησιμεύσῃ διόλου ὡς ἐπιχείρημα ὑπὲρ τοῦ ἀ-
 στηρέκτου ἰσχυρισμοῦ του. Λησμονεῖ, ὅτι τὸ
 πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ἦτο τὰ μάλιστα σεβα-
 στὸν παρὰ πλείστοις τῶν Ἰουδαίων καὶ ὅτι συ-
 νεπῶς διὰ τὴν πραγματοποιηθῆναι ὁ θάνατός του
 ἔπρεπεν ἢ περὶ αὐτοῦ ἀπόφασις ὄχι ἀπλῶς νὰ
 ἐπικυρωθῇ ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκτελεσθῇ ὑπὸ τῶν ὄρ-
 γάνων τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας μόνης ἱκανῆς νὰ
 καταστήσῃ σεβαστὴν καὶ αὐτὴν τὴν παρανομίαν
 καὶ νὰ νομιμοποιήσῃ καὶ τὸ ἔσχατον ἀδίκημα.
 Ἐπὶ τέλους παρατρέχει καὶ τὸ γεγονός, ὅτι κατὰ
 τὰς ἡμέρας τοῦ θανάτου τοῦ Στεφάνου ὁ Ρω-
 μαῖος πραιτωρ ἦτο μακρὰν τῶν Ἱεροσολύμων,
 ἐνκόλως δὲ διὰ τοῦτο ἦτο δυνατὸν τὸ πλῆθος ἐν

παράφρονι και ἀλογίστω δρυῖ νὰ σφετερισθῇ ἀνεγνωρισμένον δικαίωμα του. Τοῦναντίον δὲ, ὅταν ἐπρόκειτο ὁ Χριστὸς νὰ σταυρωθῇ, ὁ πρῶτος εὐρίσκειτο ἐκεῖ, εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἡ παρουσία του καθίστα εἰπὸ ποτε σεβαστὰ τὰ κυριαρχικὰ δικαίωματα τῆς ἀρχῆς, τὴν ὁποίαν ἐξέπροσώπει.

Ταῦτα πάντα λησμονεῖ ἢ μᾶλλον δὲν τὰ κρίνει ἄξια τῆς προσοχῆς του ὁ κ. Σαμουηλίδης. Ἐνα σκοπὸν καὶ μίαν πρόθεσιν ἔχει καὶ ὑπὸ ἐνὸς διαφλέγεται πόθου, νὰ ἀποδείξῃ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι καὶ τὸ συνέδριον αὐτῶν δὲν κατεδίκασαν τὸν Χριστόν. Ἀλλὰ τὰ πράγματα εἶνε τόσῳ φανερά, ὥστε μόνον τυφλοὶ ἀπὸ προαιρέσεως δὲν δύνανται νὰ τὰ ἴδουν. Καὶ ἡ φωνὴ τῆς ἱστορίας εἶνε τόσῳ διαυγῆς καὶ ἰσχυρὰ, ὥστε μόνον κωφοὶ δὲν δύνανται νὰ τὴν ἀκούσουν. Ὁ Χριστὸς κατεδικάσθη ἀπὸ τὸ συνέδριον, τοῦ ὁποίου ἡ ἀδικία ἀπόφασις ἐπεκυρώθη ἀπὸ τὸν Πιλάτον κατόπιν τῆς βίας, τὴν ὁποίαν ἤσκησαν ἐπ' αὐτοῦ οἱ Ἰουδαῖοι ἀρχόντες μὲ τὰ ὄργανά των. Τὸ νὰ εἰρίσκωνται δὲ ἄνθρωποι καὶ μάλιστα πεπαιδευμένοι, νὰ ἰσχυρίζωνται τὸ ἐναν-

νίον, τοῦτο δὲν δικαιολογεῖται παρὰ μόνον ἀπὸ τὸν πόθον τοῦ νὰ ἐλαφρυνθῇ ἢ θέσις ἐκείνων οἱ ὁποῖοι διενέργησαν τὸ μέγα τοῦτο κακούρημα. Ἡ πραγματεία τοῦ κ. Σαμουηλίδου, Ἰουδαίου δικηγόρου, πιστοποιεῖ, ὅτι οἱ νεώτεροι Ἑβραῖοι ἤρξαντο κατανοοῦντες καὶ αἰσθανόμενοι τὸ μέγεθος τοῦ κακουργήματος τούτου, ἀπὸ τὴν εὐθύνην καὶ τὸ βάρος τοῦ ὁποίου θέλουν ὅπως δήποτε νὰ ἀπαλλάξουν τοὺς προγόνους των. Τὸ πρᾶγμα εἶνε εὐχάριστον, καθ' ὅσον ἀποδεικνύει, ὅτι ἤρξατο νὰ συντελεῖται τὸ πρῶτον ἀναγκαῖον βῆμα τῆς εἰς Χριστὸν ἐπιστροφῆς τοῦ Ἰσραὴλ. Διὰ νὰ πιστεῦσῃ οὗτος εἰς τὴν θείαν ἀποστολὴν καὶ εἰς τὸν θεῖον χαρακτήρα τοῦ Ἐσταυρωμένου, πρέπει πρωτίστως νὰ παραδεχθῇ, ὅτι ὁ κατάδικος τοῦ Γολγοθᾶ δὲν ἦτο ἐγκληματίας τις ἢ κακούργος, ἢ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ δὲ ἀνάρτησις του ὑπῆρξεν ἀδίκημα, ὅμοιον τοῦ ὁποίου οὔτε εἶδον, ἀλλ' οὔτε εἶνε δυνατὸν νὰ ἴδουν τῶν ἀνθρώπων αἱ γενεαί.

Ἀθήναι Αὐγουστὸς 1910.

Π. Ν. ΤΡΙΜΠΕΛΑΣ

Διδάκτωρ τῆς Θεολογίας

ΔΟΥΛΟΙ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΜΕΝΟΙ

ΠΑΛΑΙΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΙ.—ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΤΗΣ ΦΙΛΑΡΧΑΙΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

«ΘΟΥΡΟΣ» ΑΛΜΥΡΟΥ

Εἰς τὴν σωρεῖαν τῶν παλαιῶν ἐγγράφων καὶ βιβλίων τὰ ὅποια ὡς ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἐν Ἀλμυρῷ Φιλαρχαίου ἑταιρείας «Ὀρθρος» παρέλαθον ἀνεῦρον καὶ δύο σπουδαῖα ἐγγράφα χρονολογούμενα τὸ μὲν ἀπὸ πλέον τῆς τῆς ἐκκτονταετηρίδος, τὸ δὲ νεώτερον ἀπὸ ἐλαττον τοῦ ἡμίσεως αὐτῆς, ἕνα αἰῶνα περίπου κατόπιν ἐκείνου, δύο δικόρου καταστάσεως, ἐποχῶν, κατὰ μὲν τὴν μίαν τῶν ὁποίων ἡ μὲν μόνη διαμαρτυρία ἦν ἡδύνατο οἱ δούλοι, νὰ κάμουν συνίστατο εἰς τὸ νὰ ἐκσπῶσι τὸν πόνον των διὰ τῶν ἀπαρμιλλῶν ἐκείνων δημοτικῶν ἔσμάτων, πρὸς τ' ἄγρια θηρία τῶν ὀρέων, ὅπου τὰ ἔψαλλον, ἀπευθυνόμενοι, κατὰ δὲ τὴν ἐτέραν ὄχι μόνον τοῦτο ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς πολιτισμένους λαοὺς ἡδύνατο πλέον ν' ἀπευθύνωνται. Τὸ πρῶτον παρατ' ἕμενον τραγοῦδι ἀντιπροσωπεύει τὴν ἀπὸ ἐκκτονταετηρίδος περίστασιν, τὸ δεύτερον, διαμαρτυρία πρὸς πρόξενον χριστιανικῆς δυνάμεως, τὴν ἀπὸ ἡμισείας ἐκκτονταετηρίδος καὶ ἐντεῦθεν.

Παραθέτομεν ταῦτα κατωτέρω.

Α'.

Διαμαρτυρία τῆς δημόδου μούσης τῆς Ὀθρουσ (:) Διὰ τὴν τῶν Χριστιανῶν ἐγκατάλειψιν ὑπὸ ὄθρουσ συμμάχων ὁμοδοξῶν.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΟΡΛΩΦ (*)
1770

«Αὐτὸν τὸν χρόνον τὸν κακὸν, αὐτὸ τὸ καλοκαίρι μᾶς ἦρθε καὶ ὁ Μόσκοβος καὶ ἔφερε σφέρι, καὶ ἔταξε πῶς τάχατε τὴν λευτεριά θά φέρη.

(*) Δεπτομερῶς τὸ κατ' αὐτὸ ἴδε ἐν Δελτίῳ τῆς Φιλαρχαίου ἑταιρείας «Ὀρθρος» Ἀλμυροῦ, τεύχ. τ' 1906, σελ. 32—34 ἔνθα δημοσιεύω τοῦτο, τὸ πρῶτον ἤδη—ἔν καλῶς εἶμαι πληροφρημένος—μὲ ὄλας τὰς τε θρηγογραφικὰς καὶ τὰς στιχογραφικὰς κλπ. ἀτελίαις τοῦ πρωτοτύπου, σχολιάζων αὐτὸ φιλολογικῶς κλπ.

x

Μὰ ποῦν' ἡ μαύρη λευτεριά;
— ἀλλοίμονο 'ς ἐμὰς παιδιὰ,
κι' ἀλλοίμονο 'στὴν κλεφτουριά.—
Ποτὲς δὲ θά τὸ ἰδοῦμε,
γιατὶ δὲν πάσκισε πίστὰ γιὰ νὰ λευθερωθῶμε.

Μᾶς ἦρθε καὶ μᾶς ἀναψε φωτιά ἀπ' ἄκρη 'ς ἄκρη
καὶ ἄψε νὰ τὴν σβύσωμε' μὲ γαίμα καὶ μὲ δάκρυα.

Ὁ ξένος ποτὲς τὰ καλὰ τοῦ ἀλλοινοῦ δὲν θέλει
κι' ἄλλοι ποῦ καρτερεῖ νὰ φάη ἀπὸ ξένο καρβέλι.
κι' ἄλλοι ποῦ καρτερεῖ νὰ πιῇ ἀπὸ ξένου βουτσέλι.

Πῆδσε 'στὴν ἔρημ μὲς φωλιὰ
— ἄλλοι 'στὰ μαῦρα μὲς πουλιά
κι' ἀλλοίμονο 'στὴν ὄρφανιά—
ὡ σὰν ἀπὸ κακούργα
καὶ σήκωσε τ' ἀδέρφια μὲς 'ς τὸ πόδι ἡ κνουῦργα

Ὁ σὸ ποῦ χύθηκε ὁ γέρακος καὶ τᾶρπαξε 'στὸ στόμα
κι' αὐτὴν ἐχώθηκε μὲς 'ς τὴ γῆ κ' ἐκρύφκε μὲς 'ς τὸ χῶμα

Καὶ ἀπὸ τότε ἀλύπητα χειμὸνα καλοκαίρι
τὸ τί τραβᾶμ' ἀπ' τὸν ὄχτρο ἕνας θεὸς τὸ ξέρι
ἀνάθεμα καὶ τρεῖς ἀνά 'ς τὸ ἄπιστο σεφέρι.»

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγομεν τὸ γενικὸν συμπέρασμα ὅτι πολὺ θραύως ἔφεραν οἱ ἀτυχεῖς Ἕλληνες τοῦ καιροῦ ἐκείνου τὴν οἰκτρὰν ἐγκατάλειψιν ἢν ὑπὸ τῶν Ρώσων ὑπέστησαν μετὰ τὴν χάριν ἐξυπηρετήσεως ἰδίων πολιτικῶν συμφερόντων ὑποκίνησιν πρὸς ἐπανάστασιν. Τόσῳ δὲ διεδόθησαν οἱ κατὰ τῶν ἀπατησάντων ὁμοδόξων γογγισμοὶ τοῦ δούλου ἔθνου, μεθ' ὄλας τὰς ὑπὲρ αὐτῶν ἀρίστα, πάντοτε διχθεσίαις καὶ κρυφὰς ἐλπίδας, ὥστε ἀπὸ τῶν Πελοποννησιακῶν πεδίων ὅπου ἦτο τὸ κύριον κέντρον τῆς ἐπαναστάσεως ἐφθασαν οὔτοι ἐπὶ τῶν πτερυγῶν τοῦ τραγικοῦ Πηγάσου πετόμενοι, μὲχρι καὶ τῶν Θεσσαλικῶν ὀρέων, ὅπου τοὺς βλέπομεν ἀποκρυσταλλωμένους εἰς θυμασίους, στίχους τῆς δημοτικῆς ποιήσεως. (*)

(*) Θυμασίως ὡς παρετηρήσαμεν καὶ εἰς τὸ «Δελτίον» (ὡς προσημειώσαμεν) καὶ διὰ τὴν πρωτοφανῆ κατασκευὴν τῶν στίχων, ὅχι μόνον δημοκαταληκτοῦνται, ποῦ μὲν ἀνά δύο, ποῦ δὲ ἀνά τρεῖς, ἀλλὰ καὶ ἐπιχαρίτως ἐγκλιεῖνται χαρακτηριστικὰ ὠραία ἐμβόλιμα, συνήθως τοῦτο εἰς τὸ δημοτικὸν τραγούδιμα.

B'

**Διαμνηστεία τῶν Χριστιανῶν Ἀλ-
μυροῦ—Πρὸς τὸν Γάλλον πρό-
ξενον Βόλου—Διὰ τ' ἀπὸ τῶν Τούρ-
κων δεινοπαθήματα 1867 (1)**

Ἐκλαμπρότατε,

Οἱ εὐσεβῶς ὑποφαινόμενοι ἀφ' οὗ ἐκ προ-
γῶν διετελέσαμεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῆς Ὀ-
θωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ ὅσα ὑπέστημεν
μόνον 2) ὁ ὕψιστος γινώσκει, ἐν τούτοις δὲν ἐ-
λείψαμεν νὰ ὑπηρετήσωμεν 3) πολυειδῶς καὶ
4) πολυτρόπως τὴν Αὐτοκρατορίαν μας, καὶ
πάντοτε ἐφάνημεν πιστοὶ ὑπήκοοι μ' ὄβριον τὰς
καταπιέσεις καὶ τὰς δισπαστάτους φορολογίας.
Ἀφ' οὗτου δὲ ἐφηρμόσθη τὸ κανὼν τὸ ὅποσον
ἐμπεριεῖχε τὴν σκιώδη ἰσότητά, δὲν ἔπαυσαν
ἐκτοτε τὰ ἀντιβίασκα καὶ αἱ καταπιέσεις συ-
νοδευόμενα μετὰ τὸν ἐγώισμὸν καὶ τὴν ὑπεροφίαν
τῶν συμπολιτῶν μας Ὀθωμανῶν. οἵτινες πάν-
τοτε μᾶς ὑπέβλεπον, καὶ μετεχειρίζοντο ὡς
Ἐλλῶτας. Ἐγκαταλείποντες τὰ δυστυχήματα
5) ὑπεφέραμεν ἀπ' αὐτοὺς ἐπὶ τῆς παρελθούσης
ἀνταρσίας, τοὺς φόνους καὶ βίαια πράγματα 6) ἔ-
πραξαν ἐπὶ τῶν ἀθώων Χριστιανῶν ἐνταῦθα, με-
ταβῶμεν ἤδη εἰς τὴν σημερινὴν περίστασιν.

Οἱ κατέχοντες τὴν θέσιν τῶν Ἀζάδων εἰς
τὸ Μεντζελήσι μας (ἦτοι οἱ σύμβουλοι τοῦ ἐπι-
τοπίου διαστατηρίου) οἱ ἀντιπροσωπεύοντες δηλ.
τὸ ἔθνος καὶ τὴν Σεβ. Κυβέρνησιν μας, δὲν ἐ-
λείψαν πάντοτε νὰ φερωντὶ ἐχθρικῶς πρὸς ἡ-
μᾶς ἀποκαλοῦντες ἐν πλήρει συνεδριάσει ἄ-
παντας ἡμᾶς «Γκιουρῆδες κιαφῆριδες» καὶ
ἐν ἰσχυρῶ μετὰ χειρὶ ζόμενοι τὰς πλέον ψυχρὰς
αἰσχρολογίας ἵνα καταδείξωσι διὰ τῶν αἰσχρο-
λογιῶν τῶν τὸ πρὸς ἡμᾶς ἀδιάλλακτον μίσος

1) Ἐπὶ σιλιπνοῦ χάρτου εἶνε γραμμέν' ἡ διαμνη-
στεία αὕτη καὶ κατὰ πλάτος συνήθους φύλλου γραφῆς
ἄνευ εἰς τὸ μέσον διπλώματος

2) Αἱ μικραὶ κάθετοι τοῦ κειμένου ἐνταῦθα ὀρίζουν
ἕκαστον στίχον τοῦ πρωτοτύπου.

3) Ἡ λέξις ἐσφαλμένως φέρετ' ἐν τῷ κειμένῳ
«ὕπερετήσωμεν».

4) Τὸ «καὶ» πομπῶς γράφεται οὕτως ὡς ἐπὶ τὸ
πλεῖστον δὲ που δὲ «Ἄρα χυγραφικῶς «καὶ» ὡς τὸ
σημειοῦμεν.

5) Ἐνταῦθα ξενοτρόπως πως παραλείπονται δύο
ἀναφορικαὶ ἀντωνυμιαὶ «τὰ ὅποια» καὶ «τὰς ὅποιαις»
ἀπαραίτητα πρὸς ἑλληνικὴν ἀνάγνωσιν.

6) Οἱ πλαγίως τοῦ κειμένου παρεντιθέμενοι ἀριθμοὶ
5, 10 κλπ. εἰς τὴν μικρὰν κάθετον τοῦ στίχου ἀν-
τίστοιχοῦντες καθορίζουν τὸ πλῆθος τῶν στίχων.

μὴ σκεπτόμενοι ποσῶς ὅτι εἴ 7) μεθὰ συμπολι-
ται, καὶ ὑπήκοοι ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ αὐτοκρά-
τορος· ἤδη ἐξαγριωθέντες πολὺ περισσώτερον
διὰ τὰ σημερινὰ συμβαίνοντα, καθ' ἑκάστην
συνεδριάζοντα ποτὲ μὲν εἰς τὰ Καφχενεῖα,
ποτὲ δὲ μυστικῶς εἰς τὰς οἰκίας, καὶ ἐκεῖ πλέον
σχεδιάζουσι 8) κατὰ ποῖον τρόπον νὰ μᾶς ἐ-
ξελίψωσιν ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, μετα-
χειριζόμενοι διαχόρους μηχανοραφίας καὶ ρα-
διουργίας· δὲν λείπουσι μόνοι τῶν ἄνευ ἀπο-
χρῶντος λόγου, καὶ ἐναντίον τῆς συνειδήσεως
τῶν, (;) νὰ προσάπτωσι καθ' ἡμῶν διαφόρους
κατηγορίας, ὅτι δῆθεν ἔχομεν συνεννόησιν με-
τὰ τοὺς ληστὰς καὶ ἀντάρτας ὥστε διὰ τῶν κατη-
γοριῶν τούτων (καίτοι ἀνυποστάτων) νὰ πεί-
σωσιν τὴν ἀνωτέραν ἀρχὴν μας ὅπως καὶ αὐτοὶ
συμμερισθῆ τῆς κακίας τῶν· πρὸ τριῶν ἡμερῶν
δὲν ἔπαυσαν νὰ κατηγορήσωσι τοὺς εὐύπολη-
πτοτέρους οἰκοκυραίους καὶ ἐν ἰσχυρῶ εἰπόντες
πολλὰ κακὰ ἐναντίον ἐκείνων, βλέπομεν αὐτοὺς
καὶ κατὰ συνέπειαν, καὶ τοὺς λοιποὺς εἰς ἄ-
κρον ἐξαγριωμένους, καὶ πνέοντες ἐκδίκησιν
καθ' ἡμῶν τούτων οὕτως ἐχόντων προβλέπομεν
ὅτι ἡ ζωὴ μας διατρέχει κίνδυνον εἰς τὴν πα-
ροῦσαν περίστασιν, καὶ ὑποπτευόμεθα μὴ τυχόν
προβῶσιν 9) εἰς κανὲν τόλμημα, εἴτε μυστικῶς
εἴτε ἀναφανιδῶν καὶ βλάβῳσι τινὰς 10) ἐξ ἡ-
μῶν, τότε δὲ ἡ ἐσχάτως πλάνη ἔσεται χείρων
τῆς πρώτης.

Ἐπειδὴ λοιπὸν σήμερον ἀντιπροσωπ εὐετέ το
ἐνδοξον Γαλλικὸν ἔθνος καὶ ἔσχομεν τὴν τιμὴν
νὰ σῶς ἀπολαύσωμεν ἐνταῦθα προσωρινῶς πα-
ρακαλοῦμεν νὰ λάβητε συμπάθειαν εἰς τὴν οἰ-
κτρὰν κατάστασιν μας, καὶ διὰ τοῦ καταλλη-
λοτέρου καὶ μυστικωτέρου τρόπου ἐνεργήσητε
εἴτε διὰ τῆς ἡμετέρας Σεβαστῆς Ἀρχῆς εἴτε
ὅπως ἄλλως ὑμεῖς ἰνώσκατε, διὰ τὴν ἀσφά-
λειαν τῆς ζωῆς μας, ἵνα μὴ συμβῆ (11) ἀνευ-
κταῖόν τι, 12) τοῦ ὁποίου ἡ μεταμέλεια οὐδὲν ὀλως

7) Τὸ κείμενον γράφει μετὰ «ἦ».

8) Τὸ κείμενον γράφει μετὰ «ν» τελικὸν «σχεδιά-
ζουσιν κατὰ»

9) Ἐνταῦθα χωρὶς τελικὸν «ν» φέρετε ἐν τῷ κει-
μένῳ

10) Ὁ τόνος δὲν ἔχει ἀναβιβασθῆ εἰς τὴν προη-
γουμένην λέγουσαν.

(11) Τὸ συμβῆ «χωρὶς ὑπογεγραμμένην».

12) Τοῦ ἐγκλητικῆ «τι» ὁ τόνος δὲν ἀναβιβάζεται
ἐν τῷ κειμένῳ εἰς τὴν λέγουσαν τῆς προηγουμένης
λέξεως, εἰ καὶ προπερισπωμένης.

δύναται νὰ ὠφελήσῃ ἡμᾶς.

Ἐκλαμπρότατε! Λαμβάνομεν τὴν τόλμην νὰ
σῶς εἴπωμεν, ἴσως εὐαρεστούμενοι δόσητε κα-
λὴν προσοχὴν εἰς τὰ ἀναφερόμενά μας, καὶ ἐ-
νεργήσητε ὅσον τάχος διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ
βελτίωσιν τῆς καταστάσεώς μας διαβιβάζοντες
ταῦτα πάντα, καὶ ὅπου ἀλλοῦ ἀνήκει, μετὰ τὴν
προσθήκην ὅτι ἡ εὐχαριστήριος ἀναφορὰ ἣτις
ἐγένετο περὶ τὰ μέσα τοῦ λήγοντος ἡδη μηνός
καὶ ἡ φέρουσα σχεδὸν «109» ὑπογραφαὶ καὶ ἡ-
τις ἐπεδόθη εἰς τὸν Καμ. καμ. Πασιὰ τοῦ Βώ-
λου, καὶ ἐκεῖθεν διεβιβάσθη εἰς τὸν ἐξοχώτα-
τον Διοικητὴν ἐγένετο λέγομεν ἀκουσίως καὶ
διὰ τῆς βίας σπεύδομεν δὲ ν' ἀναγείρωμεν διὰ
ταύτης μας ἅπαντα τὰ ἐν ἐκείνῃ ἐμπεριεχο-
μένα ὡς ὄντα ὀλοτελῶς ἀνυπόστατα καὶ μηδὲ
μᾶς ἀξίας.

Διατελοῦμεν ὑποσημειούμενοι μετὰ σεβασμοῦ
1867 Μαρτίου 29

Οἱ εὐπειθεῖς Χριστιανοὶ τῆς πόλεως Ἀλμυροῦ 13

Δημήτριος Εὐσταθίου
κόμνος Ἰωάννου
γεώργιος δημόπουλος
βασίλειος ἀθανάσιου
γιάννης βολιότης
γιόργιος μπουκουβάλα
δημήτριος μπαλταμτζῆ
14 γιόργιο διμῶπουλος 15
γιόργιο χαρβαλᾶ
ἴωγου μουντζούρι
κοσταντῆς παπάς
γιόργιο ψίλου
Γεωρ. Ἰω. Κόμνος (;)
Χρήστου κρικελᾶ
Ἀναστασι. Καρδηράκου (;)
Ἰβστάθιος τζητζηκλι

13) Αἱ ὑπογραφαὶ εἰς τρεῖς καθέτους σειρὰς.

14) Αἱ μέχρι τοῦδε πρώται 7 ὑπογραφαὶ εἶνε διὰ
τῆς αὐτῆς μελάνης. Ἀπὸ τῆς ἐπομένης, ὅπουθεν καὶ
ἐξέρχονται κατὰ τὸ ἡμισυ τοῦ μήκους τῶν ἕξω τῆς
εὐθείας τῆς πρώτης σειρᾶς, πρὸς τ' αὐστηρὰ, μέχρι
τῆς 12ης εἶνε γραμμέναι δι' ἑτέρας. Αἱ δὲ ἐπόμεναι
μέχρι τέλους τῆς σειρᾶς ταύτης (19) εἶν' ἐπίσης δι'
ἑτέρας.

15) Ὁ ὑπ' ἀρ. 8 ὑπογεγραμμένος εἰ καὶ συνώνυμος
τοῦ ὑπ' ἀρ. 3. ἐν τούτοις εἶνε ἕτερος διότι πολλὴ δι-
σφορος καὶ ἡ ὑπογραφή.

ἀθανάσιος πριάκος 19
ἀποστόλι εὐσταθίου
εὐστάθιος κωνσταντίνου 17
Ἄθ. Ἀ. Δημητριάδης
Δημ. Α. βαλακουτόπουλος 18
σίρους εὐσταθίου
Θανάσιος βάγκας (;)
Δημ. Καραπιτσιάδης
στάθιος Γαρδικῆς
στέργ. πολυμεαύπουλος
γεώργιος εὐσταθίου
Δημ. τεληνάδης
Χρῆστος μακόλης
Χρῆστος παλουξῆς
Ἄθ. Ν. 20 δομακῆτης
Χρῆστος πογιάννης
διαιτήριος γιοτόπουλος
στάθιος καρβουνῆς
νικολας γουναρις
γιάννης καρβουνῆς
νικολας Θιμιος
κοστακι ταγρᾶς
γιόργιος Θιμιος
Χρῆστος νταγγρᾶς
στερρια. 21 σκεῆς
ἀνεστὶ φτιληάνος
Γιόργιο : Ζακόφης (;)
νικολα Κοσταντορα
Κατζιλο (;) Κοστατῆς
κοστας βεργᾶς
Χρῆστος βεργᾶς
Γιάννης παπ νικολᾶς (;)

16 Ἡδὲ ἱερῆς γηρατός.

17) Ἐνταῦθα περατοῦται ἡ πρώτη σειρὰ, εἰ καὶ
μένει χώρος κενὸς ἀρκετός, εἴ οὐ συμπεριλαμβάνεται ὅτι
ὅτι ἂν καὶ πρώτη ἡ σειρὰ, ὅμως τελευταία ἐγγραφή.
Ἡ ὀρίζοντις σημαίνει τὸ ὅριον τῶν σειρῶν.

18) Ἴσως «Δ. Βαλαμοντόπουλος» ὁ μετὰ τὴν ἐ-
λευθερίαν χρηματίας καὶ δήμαρχος Ἀλμυροῦ ἐπὶ
μιαν περίοδο.

19) Μέχρι τοῦδε αἱ 4 πρώται ὑπογραφαὶ τῆς β'
ἀρξαμένης σειρᾶς ἦσαν τῆς αὐτῆς μελάνης. Ἀπὸ τῆς
παρούσης (24ης) μέχρι τῆς 30ης εἶνε ἑτέρας. Ἀπὸ
τῆς 31ης μέχρι τῆς 36ης ἑτέρας. Καὶ ἀπὸ τῆς 37ης
μέχρι πέρας τῆς σειρᾶς (45ης) ἑτέρας.

20) = Ἀναγνώστης.

21) «στερρια» νός ;

αθανασίος μπορου 22
στεργίου Βελάνης
αθανασίος σέργιου
σταθης Σακελάρης
γιουργιος διλανίς
σταθης σκούρας (;)
νικόλα...μος (23)
Αθανασίος Δ. Βεργα
Ευστάθιος Ηθου 24 κοζοπουλος
κοστος 25 δεμεκέ...
26 'Αναγνώστis Δ. βεργας
Δημητριος Νικολάου
κονστα διμώπλο
ευσταθιος Δ. παχρίστο
γεοργιος μπακάλis* 27
γιόργιος λιουλιος
Δημητριος γιοργγιου
αλέξιος σπανους (;)
διμητριος νικωλάου
Δημητρι καπαση
γηνγα πούτη
γηνη πουκουδλα
βατηλις βλιοζης (;)
γηνγας 28 πουκουδλα 29

Πολλά δυνάμεθα να παρατηρήσωμεν επί των
άνωτέρω λεγομένων της αναφοράς ταύτης.

Πανταχού λεπτή ή εκφρασις ως προς την
άρχουσαν φυλήν γενικώς. Αί φράσεις «αυτοκρα-
τορία μας», πιστοί υπήκοοι, «Σεβ. Κυβέρνη-

22) *Η «πορου».

23) Τά πρό της λέξεως κενά, ἔνεκα τοῦ δυσδια-
γνώστου.

24) = 'Αθανασίου.

25) 'Αντί «Κότσιο»

26) *Από της αρχής της στήλης μέχρι τοῦδε διὰ
μᾶς μελάνης. Ἀπό τοῦ παρόντος 58ου στίχου μέχρι
τοῦ 63ου δι' ἑτέρας. Καί ἀπό τοῦ 64ου μέχρι τέλους
διὰ τρίτης.

27) 'Αντιστρόφως ἀντί «Μπακάλης»

28) Τῶν ὑπ' ἀρ. 68, 71 καί 72 κύρια δόματα
λίαν δυσανάγνωστα μόνον ὡς τοιαῦτα, ὅπως τ' ἀντέ-
γραψα, ἠδυνήθηνα νά τ' ἀναγνώσω. Ἰσως πρόκειται
περί τοῦ κυρίου δόματος «Γώγος» εἶτε δι' ὅλα, ἀ-
ναμφιβόλως ὅμως διὰ τὸ τελευταῖον.

29) Ἐκ τῶν ὑπογραφόντων προσώπων οἱ ὑπ' ἀρ.
14, 17, 24, 25, 28, 44, 45, 50, 53, 65, 67 ζῶσι
καί σήμερον γνωστοί μοι ὄντες. Οἱ ὑπ' ἀριθ. 10, 12,
21, 22, 26, 31, 42, 47, 56, 58, ὑπῆρξαν μοι γνω-
στοί οὐ πρό μακροῦ ἀποβιώσαντες. Τῶν ὑπ' ἀρ. 2,
5, 6, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 21, 22, 26, 30, 31,
32, 33, 34, 35, 36, 37, 33, 39, 40, 41, 42, 46,
47, 52, 54, 55, 56, 58, 62, 69, 71 καί 72 γνω-
ρίζω σήμερον ἀπογόνους, υἱούς κλπ. Τά δὲ λοιπὰ
δόματα μ' εἶν' ἀγνωστα σήμερον,

νησις», κλπ. προδίδουσι τοῦτο. Φοβοῦνται οἱ
δυστυχεῖς δοῦλοι μήπως περιέλθῃ εἰς χεῖράς
τινος τῶν Τούρκων διοικητῶν ἢ διαμαρτυρία
αὕτη καί φροντίζουσα νά ἐξουδετερώσῃ διὰ
διὰ γλυκῶν φράσεων τὰ πικρά παράπονα.

Τοῦτο ὅμως δὲν συμβαίνει καί διὰ τοὺς συμ-
πολίτας τῶν ἐντοπίους Ἀλμυριώτας Τούρκους
οἵτινες ἀείποτε διακρινόμενοι διὰ τὸ μοχθηρὸν
κατὰ τῶν Χριστιανῶν (*) εἶνε ἄξιοι τῶν τοιού-
των χαρακτηρισμῶν. «Ἐγωῖσμός καὶ ὑπεροψία»
ἀδιάλλακτον μῖσος, «μηχανοραφία καὶ ραδι-
ουργία», κλπ. κλπ. εἶνε ὀλίγα τῶν ἔσων τοῖς
ἡμεροῦς.

Ἐνίστη τὸ ἔγγραφον καταφέρεται καί κατ'
αὐτῆς τῆς ἐπισήμου διοικήσεως, παρ' ὅλην τὴν
ὡς ἀνωτέρω ρηθεῖσαν διπλωματικῶς εὐνοϊ-
κὴν ἔκφρασιν. «Ὅσα ὑπέστημεν... καταπιέ-
σεις καὶ δυσχεστάτους φορολογίας» κλπ. εἶνε
ὀλίγα ἐξ ἔσων ἐξέφραζε μὲν ἡ ψυχὴ τῶν ταλα-
νιζομένων δούλων δὲν ἐτόλμα ὅμως νά τὰ ἐκ-
χύσῃ τελείως.

Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ὁμιλεῖ ἐν ἀρχῇ καί περὶ
«τζαντζιμάτι» τὸ ὅποιον ἔφερε «σκιάδη ἰσό-
τητα» κατ' ἀλήθειαν! Μετὰ τὴν Κριμαϊκὴν
νίκην ὑπεχρεώθη ὑπὸ τῶν συμμάχων ἢ Πύλην
νά κηρύξῃ τὸ σύνταγμα. Τὸ «Χάτι χουμαγιούν»
ἐξεδόθη, ἀλλὰ μόνον πρὸς τὸ φαινόμενον. «Ἡ
ἀρχὴ νέας ἐποχῆς» ὅπως ἔλεγε τὸ αὐτοκρατο-
ρικὸν ἐκεῖνο διάγγελμα, (*) μόνον ἐπὶ τοῦ χά-
ρτου ἐξηκολούθησεν ὑπάρχουσα. Αἱ ἀπκηγγεῖαι
τοῦ Σουλτάνου καθ' ἃς ἔλεγε: «Θέλω ν' αὐ-
»ξήσω εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τὴν εὐδαιμονίαν καὶ
»εὐημερίαν, νά καταστήσω εὐτυχεῖς πάντας
»τοὺς ὑπηκόους μου, οἵτινες εἶνε ἔσοι ἐνώπιόν
»μου καὶ ἐξέσου προσφιλεῖς εἰς ἐμέ συνδεό-
»μενοι πρὸς ἀλλήλους δι' ἐγκαρδίων σχέ-
»σεων πατριωτισμοῦ...» ταῦτα πάντα ἦσαν
πομφολυγικὰ ψευδολογήματα. Οἱ εἰσέτι στε-
νάζοντες ἀδελφοὶ ἡμῶν ὑπὸ τὴν βαρυτάτην πτέρ-
ναν τῶν δημίων τῶν εἶνε ἐμπράγματ' ἀδιάφε-
σις τῶν τουρκικῶν καυτοπονηρικῶν ἐπαγγελσιῶν.
Αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔγγραφον ἡμῶν εἶνε ἐν ἀπτόν ἐκ
τῶν πολλῶν τεκμηρίων τὰ ὅποια καταδεικνύ-
ουν τὴν σοβαρότητα τῶν τουρκικῶν μεταρρυθ-
μίσεων. Ἀναμφιβόλως δὲ διὰ νά τολμήσῃ οἱ
δοῦλοι ν' ἀπευθύνωνται: πικραπονοῦμενοι καὶ δὴ
ἐγγράφως ἔστω καὶ πρὸς ὑποτιθέμεναν φι-
λέλληνα, πάντως δ' ὑπὸ τὴν τουρκικὴν ἐξου-
σίαν, οὕτως εἰπεῖν, εὐρισκόμενον ξένον, ἔπειτ'

(*) Ἴτε καὶ καταστροφὴν τοῦ Ἀλμυροῦ ἐπὶ προ-
σωρινῆς κασογῆ: μετὰ τὸν πόλεμον (ὡς καὶ ἀσθροδίον
μου ἐν «Πατριδί» 12 Ὀκτωβρίου 1907).

(*) Ἴτε «Ἱστορίαν Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας»,
1894, Τρ. Ἐπιγραφίδος σελ. 625.

ἔτι αἱ κακώσεις τῆς κυριάρχου βαρβάρου φυλῆς
εἶχον φθάσει εἰς πολὺ ὀξύ σημείον. Εἶνε ἢ μετὰ
τὴν μεγάλην Κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 66
ἐποχῆ, καὶ τὰ ἀγροῦκα τρατεύματα τῆς Τουρ-
κίας συσσωρευόμενα παρὰ τὰ ἑλληνοτουρκικὰ
σύνορα (ὧν τὸ ἀκρότατον ἀνατολικὸν σημείον
κατεῖχεν ἐπὶ τοῦ τουρκικοῦ ἐδάφους ὁ Ἀλμυ-
ρός) διὰ τὸν ἐπαπειλούμενον κατὰ τῆς Ἑλλά-
δος πόλεμον ὡς ἐρχομένης βοηθοῦ εἰς τοὺς ἀδελ-
φούς Κρήτας ἀγωνιζομένους τὸν τίμιον κατὰ
τῆς τυραννίας ἀγῶνα, ἐξέσπων λυσσῶντες κατὰ
τῶν ἀσπλῶν ἐνταῦθα Χριστιανῶν, ὑποκινούμε-
νοι ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν Μουσουλμάνων.

Ἡ διαμαρτυρία πολλαχού ποιεῖται μνεῖαν
καὶ περὶ ἐπικειμένον σφαγῶν κατὰ τῶν διαμαρ-
τυρομένων Ἑλλήνων. «Ἦδη ἐξαγριωθέντες
πολὺ περισσότερο διὰ τὰ σημερινὰ συμβαί-
νοντα (προφανῶς ὁμιλοῦν περὶ τῆς Κρητικῆς ἐ-
παναστάσεως ἧτις τοὺς ἔτσουζε τοὺς Τούρκους),
καθ' ἑκάστην συνεδριάζουσι ποτὲ μὲν εἰς τὰ
καφενεῖα, ποτὲ δὲ μυστικῶς εἰς τὰς οἰκίας τῶν,
καὶ ἐκεῖ πλέον σχεδιάζουσι κατὰ ποῖον τρόπον
νά μᾶς ἐξαλείψωσι τῆς γῆς 1...» γράφουσιν οἱ
ἀτυχεῖς δοῦλοι: κατωτέρω δὲ ἐπαναλαμβάνουσι.
«Προβλέπομεν ὅτι ἡ ζωὴ μας διατρέχει κίνδυ-
»νον εἰς τὴν παρούσαν περίστασιν, καὶ ὑποπτῶ-
»μεθα μὴ τυχὸν προσβῶσιν εἰς κανὲν τόλμημα,
»εἴτε μυστικῶς εἴτε ἀναφανδόν (2) ...»

Ποῦ ἄγχατι δὲ τοιοῦτόν τινα κίνδυνον προμ-
νεύοντες δὲ εἶχον ἄδικον. Ἀκόμη σήμερον ἐν
Ἀλμυρῷ ὑπὸ τῶν πρὸ 50 ἐτῶν ζησάντων καὶ
δράσάντων ἐνταῦθα Χριστιανῶν φέρεται εἰς τὸ
στόμα ἢ κατωτέρω διήγησις.

«Οἱ Τούρκοι εἶχον ἀποφασίσει νά μᾶς κό-
ψουν. Οἱ ἐντόπιοι θὰ τὸ ἔκαναν αὐτὸ συνενοη-
μένοι μὲ τοὺς ἀξιωματικούς, οἱ ὅποιοι θὰ ἔδι-
δαν πολλοὺς στρατιώτας εἰς βοήθειαν μυστικῶς,
αὐτοὶ δὲ θὰ ἔμεναν ὅλην τὴν ἡμέραν ἔς τὸν
ἀπέναντι στρατῶνα, μὴ θέλοντες νά φανοῦν κι'
αὐτοὶ στή σφαγῇ, ποῖος ξέρει γιατί. Ἐκεῖνες
τὶς ἡμέρας ποῦ προετοιμάζονταν οἱ Τούρκοι εἶ-
χαν ἕκτατη κίνησι καὶ ἔστα σπήτια τῶν πολλὰ
ἐπιθυροῦσαν συναθροισόμενοι πολλοί (3). Ἐξῶ
ἀπ' αὐτοὺς δὲν μαρτυροῦσαν εἰς κανέναν ἄλλον
μόνον ὅσοι ἦσαν συνενοημένοι, ὅσοι ἐγνώριζαν
τὴν συνωμοσίαν, αὐτοὶ ἐμπαιναν στὰ συμβούλια
κ' ἐμάθαιναν τὰ καθέκαστα. Οὔτε ὅμως καὶ
στὰ σπήτια τῶν μαρτυροῦσαν τίποτε ὠρισμένον
γιατὶ φοβοῦνται μήπως ἀπὸ στόμα σὲ στόμα τὸ

1) Ἴδε ἀνωτέρω ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ ἐγγράφου στίχ.
10 καὶ 41.

(2) Ὡς ἀνωτέρω στίχ. 15 καὶ 16.

(*) Τὸ ἔγγραφον ἀναφέρει τοιαῦτα μυστικὰ συμβού-
λια στίχ. 11.

μάθουν κ' οἱ χριστιανοὶ κ' ἔφευγαν καὶ δὲν κά-
θονται νά τοὺς σφάζουν.

Οἱ ἄνδρες τουρκαλάδες, δολοφόνοι μόνον
ἤθελαν νά εἶνε καὶ ὄχι ἂν ἀπεφασίζαν κατὶ τι
παλληκαρίστικα νά τὸ λάβουν. Εὐτυχῶς ὅμως
ὁ θεὸς τῶν Ἑλλήνων δὲν τοὺς ἄφισε νά κατα-
στραφοῦν. Ὁ Στὸν Ἀλμυρὸν ἦταν μία μπείνα,
πολὺ καλὴ ὅσον χριστιανὴ, γυναῖκα τοῦ Χου-
σνῆ μπεῦ Κουτσούκου, ἐνός Ἀρβανίτου ἀνθρω-
πάκου μικροῦ ἀλλ' ὅμως μεγάλου κι' αὐτοῦ
ἔστην καρδιά, διότι κι' αὐτὸς πολλὰς φορές ἔ-
κανε καλὸ ἔστους Χριστιανούς Ἑλληνας, τοὺς
ὁποίους ἔλεγε ὅτι εἶχεν ἀδελφούς, ἀφοῦ κι'
αὐτὸς ἦταν Ἀρβανίτης. «Μόνον μία θρησκεία
μᾶς χωρίζει, ἔλεγε συχνά, μ' αὐτὸ δὲν πειρά-
ζει». Ἦταν τέλος καλὸς ἄνθρωπος. Ἀκόμη
καλλίτερος ἦταν ἡ γυναῖκα του, μιὰ ἀνδρογυ-
ναῖκα 'σχυ' ἐκεῖ πάνω, που ἦτο καὶ ἐξυπνη,
τετραπέρατη, καὶ ἔδλους τοὺς πασσαδες ποῦ
ἔρχονται, τὸν Ἀλμυρὸν αὐτὴ ἦταν πρώτη, που
τοὺς μετεχειρίζετο μὲ τὴν ἐξυπνάδα της ὅπως
ἤθελε γιὰ τὸ καλὸ τοῦ τοποῦ. Τέτοια γυναῖκα
καὶ μάλιστα Τούρκα, ποτὲ δὲν πιστεύω νά γεν-
νῆσ' ἢ φύσις. «Ἐνα βράδυ λοιπὸν σουροπῶνον-
τας ἔρχεται καὶ τὴν ζητάει κάποιος φτωγῆ.
Εἶταν ἡ γυναῖκα ἐνός δημίου Τούρκου ἀπ' ἐ-
κείνους που θάσφαζαν τὴν νύχτα τοὺς συμπα-
τριώτας τῶν Χριστιανῶν, ποῦ τοῦ ξέφυγε τὸ
μυστικὸ ἔστη γυναικῶν του. Κι' αὐτὴ ἡ κακο-
μοίρα ἦταν ἀγαθῆς ψυχῆς καὶ λυπήθηκε τοὺς
Χριστιανούς καὶ γι' αὐτὸ ἔτρεξ' ἀμέσως νά τὸ
ἔπῃ ἔστη Κουτσούκου τὴν ἀρχόντισσα. Μὲ με-
γάλη της ἐκπληξιν ἐκεῖνη ἤκουσε τὸ κακὸν,
χωρὶς δὲ νά χασομερήσῃ ἐκτύπησε τὰ παλαμά-
κια καὶ ἔστην παρουσιασθέντα Ἀράπη δούλον
της εἶπε καὶ τῆς ἔτοίμασαν τὸ ἄλογο. Ἦταν
καὶ πρῶτης καθαλλάρης. «Ὅλα τάχε. Κεβαλί-
κεψε κ' ἐτραβήξε γιὰ τὴ στρατῶνα ν' ἀντα-
μῶσῃ τὸν πασιᾶ. Εἶχε ἀποφασίσει τί ἔπρεπε νά
εἰπῇ.

«Ὅτε τὸν Ἀλλάχ φοβᾶσθε, οὔτε τὸν κό-
σμο, πασιᾶ μου;» ἐφώναξε μόλις ἐμπῆκε στὸ
κονάκι.

«Τί τρέχει; Χανούμ,» εἶπεν ἔντρομος πτω-
θεὶς ἐκ τοῦ τρόπου τῆς Κουτσούκενας ὁ πασιᾶς.
«Τί τρέχει;» ἐρωτᾷ ἔτι μᾶλλον ἐνθαρρυν-
θεῖσα «τί ἄλλο; Θέλετε νά σφάζητε τοὺς Χρι-
στιανούς! καὶ σὺ εἶσ' ἐπὶ κεφαλῆς» ἐπίτηδες
τὸ εἶπεν ἔτσι.

«Ποιὸς; τί λές; δὲν ξέρω τίποτε...»

«Καὶ δὲν συλλογισθεθῆ» διέκοψεν ἡ Κουτσού-
κενα χωρὶς νά τὸν ἀφήσῃ νά εἰπῇ περισσότερα
«τὰ χάλια μας! Δὲν λογαριάζετε τί ἔχομ' ἄν-
τικρὺ μας σὲ δυὸ ὄρες δρόμο» κ' ἔδειξε τὴν

Σούρπη όπου ήταν συναθροισμένοι ο έλληνας στρατός πλῆθος. «Τί θά μάς κάνουν αυτοί οι Γιουνάνηδες σάι χυθοῦν, ἀμα μάθουν πῶς σφάζουμε τούς ἀδερφούς των; Ἡμεῖς θά σφάζωμεν ἕκαστό, διακόσιους, χίλιους, ἀλλ' αὐτοί σάν μᾶς θάλλουν μπροστά καί χυθοῦν καί ὄλα τὰ χωριά κοντά των ποῦ θά σταματήσωμε; Οὔτε ἡ Λάρσα δὲ θά μᾶς κρατήσῃ. Μὲ πόσους δικούς μας τότε θά πληρώσωμε τὸ κακὸ ποῦ θέλετε νὰ κάνητε;....»

Ἐγνώριζε ποῖαν χορδὴν ἔκρουε τοῦ δειλοῦ ἐκείνου ἀνθρώπου. Καί χωρὶς νὰ τοῦ δώσῃ ἀκόμη καιρὸν νὰ σκεφθῆ καλὰ τὸ καί τὸ, ἕνα πρὸς ἕνα ὅσα ἔμειναν ἀπ' τὴ πτωχὴ φιλιὰ της, κ' ἔβαζε καί δικὰ της, ὅσα ἠνομιζε συντελεστικὰ ἰσὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ, Ὁ πάσαις διεμαρτύριο, ὅτι δὲν ἤξερε τίποτε.

«Αἶ τότε, ἀπὸ σένα ἐξαρτᾶται νὰ χαλάσῃ τὰ σχέδια τῶν κακούργων αὐτῶν Ἀλμυριωτῶν» εἶπεν ἠνομοῦσα τούς συνωμότης. «Καί εἶνε ἀκόμα καιρός.»

Καί ὅπως εἶπεν ἔγεινε. Στρατὸς μ' ἐπὶ κεφαλῆς αὐτὸν τὸν πασᾶ, ὄλη τὴ νύκτα ἔτρεχε τοῦς δρόμους γιὰ νὰ ἐμποδίσῃ τούς κακούργους. Ἡ Κουτσούκλαινα δὲ ἔστειλε ἀνθρώπους ἔς ὄλους τούς μαχαλάδες ἄλλους ἔτους Χριστιανούς νὰ μὴ φοβοῦνται καί ἄλλους ἔς τούς Τούρκους νὰ τοῦς φοβερίζῃ. Κι' ἔτσι γλύτωσαν ἀπ' τὴ σφαγὴ.»

Ἡδὴ δὲν δύναμαι νὰ ὀρίσω ἂν τὸ ἀνωτέρω ἱστορικώτατον γεγονός συνταυτίζεται μὲ κακὰ μνηστεύματα τῶν διαμαρτυρομένων κατὰ τὸ 1867 Ἑλλήνων τοῦ Ἀλμυροῦ, ἢ εἶνε προγενέστερον ἴσως, ἄλλης ομοίως δισχειμέρου περιστάσεως τοῦ δούλου Ἑλληνισμοῦ ἐν Ἀλμυρῷ. Ἰσως καί τοῦτο ἴσως καί τὸ δεύτερον. Μάλιστα ἐὰν ἔχη σχέσιν τὸ ἐν τῇ διηγήσει ἀναφερόμενον, πρὸς τινὰ γενικὴν σφαγὴν τοῦ Βελεστίνου συμβῆσαν αὐτοχρόνως τὴν αὐτὴν νύκτα μὲ τὴν ἀπειληθεῖσαν καί ἀποτραπέυσαν ἐν Ἀλμυρῷ, τότε ἀνάγκη νὰ ὀρισθῆ ὁ χρόνος τῆς σφαγῆς τοῦ Βελεστίνου ἵνα γνωρίσωμεν τὴν ἀληθῆ χρονολογίαν.

Ἡ λαϊκὴ παράδοσις περὶ τῆς τελεσθείσης ταύτης σφαγῆς διασώζει πολλὰ ἀνέκδοτα, μὴ δυναμένα ὅμως κατ' ἀτυχίαν νὰ μᾶς εἴπῃ καί τὸν χρόνον τῶν συμβάντων.

«Στὸ Βελεστίνον ἦσαν ὁ μπεῦς πολὺ αἰμοβόρος. Αὐτὸς ἐπραματοποίησε τὸ ὅτι ἀπεφάσισαν νὰ κάμουν ὄλοι οἱ μπεῆδες τῆς Θεσσαλίας νὰ σφάζουν εἰς μιὰ νύχτα ὄλους τούς Χριστιανούς, γιὰ νὰ καταστρέψουν τὸ Ἑλληνικὸν γένος. Ἐκείνος τὸ πῆρε ἀπὸ μέσα του καί, χωρὶς νὰ σκεφθῆ τίποτ' ἄλλο, τὸ ἔκαμε. Εἰς μιὰ μεγάλη

μάνδρα ποῦχε τὸ κονάκι, εἶχε μαζέψῃ ὄλους τούς Χριστιανούς τοῦ Βελεστίνου, πῶνκι πικτρίδα τοῦ Ρήγγ τοῦ Φερζίου. Ἀπ' ἔξω οἱ Τούρκοι περικύκλωσαν τὴν μάνδρα καί προσκαλοῦσαν ἀπὸ ἕναν ἕναν νὰ βγοῦν οἱ δυστυχημένοι Χριστιανοί, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχαν καταλάβει τίποτε, γιατί ὄταν τούς φώναζαν, τούς εἶχαν πεῖ ὅτι ἔπρεπε νὰ πᾶν γιὰ νὰ τοῦς μοιράσῃ ὁ μπεῦς χωράφια. Κ' ἔτσι γελάστηκαν, καί μάλιστα πῆγαν μὲ χαρά. Ἀλλ' ἐκεῖ ἦρχεν τὸν τάφο των. Ἀπὸ ἕνας ἕνας εὐγαιναν, ἕνας ἕνας καί σφάζονταν χωρὶς νὰ καταλάβουν οἱ ἄλλοι. Ἄνοιζαν οἱ ἀπὸ μέσα ὅτι ἐκείνους πῶθγαιναν τούς ἔδειχναν τὰ χωράφια, κ' ἔτσι πῆγαν ὄλοι ἀπὸ ἕνας ἕνας χωρὶς νὰ μπόρῃσουν νὰ φέρουν ἀντίστασιν.

«Ὅταν ὅμως ἔγειναν τὰ σπαρτὰ κ' ἔγειναν ἐκεῖνα τὰ χρόνια μπόλια, εἶδεν ὁ μπεῦς τοῦ Βελεστίνου ὅτι δὲν εἶχαν ἐργάτες νὰ τὰ θερίσουν, γιατί εἶχε κόψει τούς Χριστιανούς. Τότε ἐζήτησεν ἀπὸ ἔδω κι' ἀπο ἐκεῖ, ἀπὸ τούς ἄλλους μπεῦδες ἐργάτες. Ἐζήτησε ἀπ' τὸν Κουτσούκο μπεῦ τοῦ Ἀλμυροῦ. Ἀλλ' ἐτοῦτος κι' ἀπὸ προτιήτερα τὸν εἶχε μαλὸση γιὰ τὴ σφαγὴ τῶν Χριστιανῶν καί τῶρα τοῦ ἀπήντησε :

«Σῦρε νὰ βρῆς τούς ἐργάτες ποῦ ἔσφαζες. Ἐγὼ ποῦ φύλαξα τούς δικούς μου τούς ἔχω καί μ' ἐργάζονται.

Ἡ ἀνωτέρω καταστροφὴ τῶν Χριστιανῶν τοῦ Βελεστίνου οὐδαμῶθεν ἀλλάχου μ' εἶνε γνωστή. Καί ὅμως ἡ λαϊκὴ παράδοσις οὐδαμῶς ψεύδεται. Τεκμήριον τῆς τοιαύτης ἀληθείας εἶναι καί οἱ σήμερον κατοικοῦντες ἐν Βελεστίνῳ Κουτσόβλαχοι, οἵτινες ἐκ Περιβολίου, κουτσόβλαχικῆς κώμης τῆς νοτιοδυτικῆς Μακεδονίας, καταγόμενοι κατέλαβον τὸ χωρίον τοῦτο εὐρίντες σχεδὸν ἔρημον Χριστιανῶν κατοίκων. Καί σήμερον ἔτι οἱ ἰθαγενεῖς Ἑλληνες κάτοικοι τοῦ χωρίου Καρκαγούνηδες * τῆς Θεσσαλικῆς διαλέκτου εἶναι τὸ μικρότερον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Θεσσαλικῆς ταύτης κωμοπόλεως, καί οὗτοι ἄλλοθεν ἐκ τῶν πέριξ χωρίων μετοικίσαντες.

Δεικτικώτατα δὲ οἱ ἄλλοι Θεσσαλοὶ ὁμιλοῦντες μᾶλλον σήμερον περὶ τοῦ δεινοπλήματος τούτου τῶν Βελεστινωτῶν, μετὰ τινος οὐχὶ ἀκριβεῖς ἀποδίδοντες τὸ πάθημα εἰς δειλίαν δῆθεν καί ἀπειρίαν περὶ τὰ ὄπλα τῶν Βελεστινωτῶν, πειράζουσιν αὐτούς διὰ τῆς διατίχου φράσεως :

«Κάμε-λαιμὸ Νικολῆ

«Νὰ μὴ σ' χαλάσ' τὸ γιακαλί !»

* Καρκαγούνης εἶνε Τουρκικὴ λέξις. ἐναποληφθεῖσα εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, σημαίνουσα κατὰ λέξιν Μανσοχωμιτης-Καρά=Μαύλου, Γκοῦν-χώμα' γῆ Διότι πράγματι ἡ Θεσσαλικὴ γῆ ὡς εὐφορος καί παχέια εἶναι μαύρη.

τὴν ὁποίαν δῆθεν ἔλεγεν ὁ εἰς εἰς τὸν ἄλλον εἰρωνεύομενοι (!) ἀλλήλους καθύσον τούς ἐσφαγίζον. Τοῦτο εἶνε προφανεστάτη ἀδικία, μὴ στηριζομένη τοῦ καταγγελλέντος μῆτε ἐπὶ τῆς λογικῆς, μῆτ' ἐπὶ τῆς ψυχολογίας τῆς περιστάσεως. Ἀλλ' ἐν τούτοις οἱ σημερινοὶ ἐλεύθεροι τί νὰ κάνουν; Εὐρίσκουν κάπου κάπου, ἐνθυμούμενοι τὰ δουρικὰ των βάσανα, νὰ ξεσποῦν εἰς βᾶρος τοῦ παρελθόντος!

Ἐκ τῆς ἀφηγήσεως τῶν ἀνωτέρω λαϊκῶν παραδόσεων ἐρχόμεθα εἰς τινὰς συμβιβαστικούς συνδυασμούς.

Ἰσως καί ἡ σφαγὴ τοῦ Βελεστίνου, καί ἡ ματαιωθεῖσα τοῦ Ἀλμυροῦ καί ἡ καταγγελλομένη ὑπὸ τῆς προτεθείσης λαϊκῆς διαμαρτυρίας εἶνε ταυτόχρονοι. Τὸ ἔγγραφο τοῦ Ἀλμυροῦ φέρει ἡμερομηνίαν «Μαρτίου 29». Ἀλλὰ τοιαύτη τις ἐποχὴ τοῦ ἔτους εἶνε καί ἡ τῆς μνημονουθείσης σφαγῆς τοῦ Βελεστίνου. Ὅταν ἔσφαζεν ὁ ἄγας τούς Χριστιανούς, λέγει ἡ παράδοσις, δὲν εἶχαν γείνη τὰ σπαρτὰ, οὔτε ἠδύνατο νὰ σκεφθῆ ἕκτοτε περὶ τῆς συλλογῆς των. Οὔτε δὲ καί καιρὸς τῆς σπορᾶς ἦτο ἢ πρὸ αὐτοῦ, διότι ἐὰν ἐσφάζοντο τότε πῶς θά τὰ ἔσπειρει; Ἐπομένως ἐκ τοιούτων λογικῶν ἐξαγομένων ἐκ τῶν λαϊκῶν προτεθεισῶν παραδόσεων ἐπέρχεται τὸ συμπέρασμα ὅτι οὔτε Φθινοπώρον καί Χειμῶν ἦτο ἔταν κατεσφάγησαν οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Βελεστίνου, διότι τότε ἔσπειραν κ' ἐκαλλιέργουν τὰ σπαρτὰ, τὰ ὅποια οὕτω σπαρέντα καί καλλιεργηθέντα ὑπ' αὐτῶν, ἠῤῥησαν καί δὴ ὑπερβολικὰ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἀλλὰ κατὰ τὸ θέρος, τὸν καιρὸν τῆς συγκομιδῆς των εἰς τὰς ἀποθήκας, δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ εὐρωσι τὰς καλλιεργητάς αὐτῶν πρὸς θερισμὸν ἢ δὴ ἀλωνισμὸν ἢ ἐναποθήκευσιν, οἱ ὅποιοι ἐν τῷ μεταξύ τῆς καλλιεργείας καί συγκομιδῆς, χρόνῳ εἶχον ἀφανισθῆ. Ἐπομένως κατ' ἀνάγκην ὁ καιρὸς τῆς καταστροφῆς των ἦτο τὸ Ἐαρ. Ἀλλὰ καί ἡ 29 Μαρτίου τῆς Ἀλμυριωτικῆς διαμαρτυρίας βεβαίως καιρὸς Ἐαρος εἶνε.

Ἡ μόνη πρὸς τ' ἀνωτέρω λογικὴ ἀντίρρησης, κατὰ τῆς συγχρονιστικῆς δηλαδή τῶν ἐν τῷ ἔγγραφῳ ἀναφερομένων πρὸς τὴν ἐπισυμβῆσαν σφαγὴν τοῦ Βελεστίνου εἶνε τὸ: πῶς ἐν τοιοῦτον τρομακτικὸν συμβάν. ὡς ἡ γενικὴ σφαγὴ ὄλουκληρου κωμοπόλεως εἰς ἐποχὴν οὐχὶ πολὺ ἀφισταμένην ἀφ' ἡμῶν καί ἐπομένως εἰς ὑποκειμένην ὡποσδήποτε εἰς τὸν Εὐρωπαϊκὸν ἔλεγχον δὲν ἐπέσυρε τότε μὲ τὴν γενικὴν προσοχὴν τῶν ἀρμοδίων, ἢ δὴ δὲν εἶνε ἡμῖν ἐξ ἄλλων πηγῶν, καί δὴ γραπτῶν, ἀφοῦ τότε,

πρὸ 40 ἐτῶν, ὑπῆρχον πολλοὶ οἱ δυνάμενοι νὰ γράψουν, γνωστὴ ἢ τερατουργία αὐτῆ τῶν Τούρκων, εἰμὴ μόνον ἐκ τῶν ἀφηγημάτων τοῦ λαοῦ.

Τοῦτο πολὺ ὀρθῶς δύναται τις ν' ἀμφισβητήσῃ.

Ἀλλ' ἄραγε ἂν καί μόνον 40 ἔτη εἶνε ἕκτοτε ἐν τούτοις δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν μετὰ βεβαιότητος ὅτι ἡ ἐποχὴ αὕτη θά ἦτο τοιαύτη, καί δὴ ἐν τῇ τουρικώτατα κρατούμενῃ Θεσσαλίᾳ, ὥστε νὰ διατυμπανισθῆ τὸ γεγονός; Ἡ ἀφησεν ἄραγε ἡ Τουρκικὴ πότε πικτοκρατορία ἐνταῦθα ν' ἀλούσῃ καί μακρύτερον τῶν παθόντων;

Ἄλλως τε ὁ συνδυασμὸς τῶν δύο προτεθεισῶν παραδόσεων μᾶς διδάσκει περὶ πικταχοῦ, ἢ τοῦλάχιστον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τῆς Θεσσαλικῆς γενικῆς ἀποπειρᾶς σφαγῆς, ἣτις ἐν Ἀλμυρῷ μὲν ἀπεσοβήθη χάρις εἰς τὴν φιλελληνίδα, ἀς τὴν ὀνομάσωμεν οὕτω, Κουτσούκλαινα, καί τὸν σύζυγόν της Τουρκαβανὸν (*) Κουτσούκον ἐν Βελεστίνῳ δὲ ἐξετελέσθη ἀποτελεσματικώτατα ὡς ἐκ τῆς αἰμοβορίας τοῦ Τούρκου ἄρχοντός του. Ἡ τοιαύτη λοιπὸν γενικὴ ἀπόπειρα σφαγῆς—ἐπιβεβαιουμένη μάλιστα μερικῶς ὡς πρὸς τὸν Ἀλμυρὸν καί γραπτῶς διὰ τοῦ ἱστορικωτάτου ἔγγραφου τοῦ ἡδὴ δημοσιευθέντος—μήπως μνημονεύεται πουθενὰ διὰ τινος γραπτοῦ μνημείου γνωστοῦ μέχρι σήμερον; Βεβαίωτατα πολλὰ μᾶς κρύπτει μυστήρια ἡ Θεσσαλία περὶ τῆς ἱστορίας της, διότι οὔτε καί κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας καθ' ὅσον συνέβαινον τὰ γεγονότα εἶχεν ἐγγραμμάτους τινὰς φιλοπάτριδας οἱ ὅποιοι νὰ διασώσουν μέχρι ἡμῶν διὰ χρονογραφῶν τὰ συμβάντα τῆς ἐποχῆς των, ἀλλ' οὔτε καί σήμερον μετὰ 30 ἔτη περίπου ἐλεύθερον βίον ἠδυνήθη ν' ἀποκτήσῃ κάποιον ὄστις ἐν πρὸς ἐν νὰ περιέλθῃ ὄλας τὰς γωνίας της, πρὸς ἀνακάλυψιν, κρυπτομένου ἴσως γραφικοῦ τινος μνημείου πρὸς διαφώτισιν τοῦ μυστηριωδεστάτου πέπλου τῆς τουρκικῆς τυραννίας, ἀλλὰ καί πέραν ἔτι.

Πόσα μυστήρια, καί δὴ τόσον τρομακτικὰ ὡς ἡ ὀλοτελής σφαγὴ τοῦ Βελεστίνου, μᾶς κρύπτει ἡ Θεσσαλικὴ ἱστορία;

(*) Ἦτο μάλιστα ἐκ τῆς θρησκευτικῆς αἵρέσεως τοῦ Μπεκτασιδίου, ὁπαδῶν τοῦ Ἀλή, γαμβροῦ τοῦ προφήτου Μωάμεθ, ὅπως εἰς ταύτην ἀνήκουσιν οἱ πλεῖστοι τῶν Τουρκαβανῶν. Ἐν Θεσσαλίᾳ δὲ καί σήμερον ἔτι σώζεται μοναστήριον τῆς αἵρέσεως ταύτης ἐν τοῖς ὄροις τῶν ἐπαρχῶν Φαρσάλων καί Ἀλμυροῦ Τεκές καλούμενος.

Η ΜΑΓΕΙΡΙΚΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ

[Φαγητά Γλυύσματα, 'Επιδόρπια]

(Κολοκυθάκια με τυρέ.)

Παίρνομεν 1 1/2 ὀκᾶ κολοκυθάκια μικρά, τὰ καθαρίζομεν, βάζομεν βούτυρο καὶ λάδι νὰ κάψῃ εἰς τὴν φωτιά, ρίπομεν τὰ κολοκυθία νὰ τσιγαρισθῶν. Κατόπιν προσθέτομεν ντομάτα καὶ νερὸν νὰ βράσουν. Ὅταν πλησιάσουν νὰ γίνωσιν, ἔχομεν τριμμένο τυρὶ τουλούμιου καὶ τὸ ρίπομεν μέσα νὰ βράσῃ πολὺ ἕλιγον ὅσον νὰ μείνουν μετὰ τὸ βούτυρό τους.

Παγωτὸ ροδάκινο.

Βράζομεν ἓνα σιρόπι μετὰ βανίλλια καὶ τὸ κάμνομεν 30 βαθμοῦς. Ἄφ' οὗ κρυώσῃ προσθέτομεν 1/2 ὀκᾶ ροδάκια γινωμμένα καὶ περασμένα ἀπὸ τραχηλιά, διὰ νὰ δώσωμεν ροδακίνου χρῶμα ἅμα ἔχῃ 30 βαθμοῦς καὶ κατόπιν τὸ σερβίρομεν εἰς τὴν γλασιέραν νὰ παγώσῃ.

(Γλυκὸ σταφύλι)

Ἄντὶ νὰ πάρωμεν σταφύλι φράουλα, παίρνομεν ροζακιά σταφίδα, τὴν καθαρίζομεν καλὰ χωρὶς νὰ τῆς ἀφαιρέσωμεν τὰ φλούδια καὶ τὴν κάμνομεν ἀπαρραλλάκτως, ὅπως καὶ τὸ ἄλλο γλυκόν.

(Γλυκὸ σταφύλι φράουλα)

Παίρνομεν μίαν ὀκᾶν σταφύλι, λεγόμεναν φράουλα, τοῦ ἀφαιροῦμεν τὸ φλούδι, καθὼς ἐπίσης μετὰ μίαν φουρκέταν τὰ κουκούτσι. Βράζομεν μίαν ὀκᾶν ζάχαρι νὰ δέσῃ. Ἄμα ἐτοιμασθῇ τὴν ἀφίνομεν νὰ κρυώσῃ καὶ ἀφ' οὗ κρυώσῃ ρίπομεν τὰ σταφύλια νὰ πάρουν μερικαὶς βράσεις. Εἰς τὰς ἀρχὰς βάζομεν πολλὴν φωτιά. Διὰ νὰ δέσῃ ἐπίσης καλὰ, ἅμα κοντεύῃ, ρίπομεν μίαν κουταλιά στυμένο λεμόνι.

ΙΑΤΡΙΚΑ ΔΕΛΤΙΑ

(Ξένοι δώματα ἐν τῷ ὀφθαλμῷ)

Ὅταν αἰσθανθῆτε ξένο σῶμα εἰς τὸν ὀφθαλμὸν κέρβουρον τρίχα, ἢ ἄλλο τι), κρατήσατε διὰ τοῦ ἀντίχειρος καὶ τοῦ δείκτου ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν τὸ ἄνω βλέφαρον, τὸ τραβάτε ἕλιγον πρὸς τὰ ἔξω καὶ τὸ χαμηλώνετε ἐπὶ ἡμισυ λεπτόν, χωρὶς ὁμως νὰ θακρῶσῃ. Ὅταν ἀφίσετε τὸ ἄνω βλέφαρον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν φυσικὴν του θέσιν, κῦμα θακρῶν

θὰ ἐξέλθῃ καὶ ὀσφαλῶς θὰ συμπαρασύρῃ τὸ καρφόρος.

(Διὰ τὴν χροιάν τῆς μορφῆς)

Θέλετε, καλαὶ μου ἀναγνώστριαι. νὰ ἔχητε ὡραῖον χρῶμα, λεῖαν ἐπιδερμίδα καὶ χρωαίεις παρσιᾶς; Ἀκούσατε τὴν συντογὴν μου, εἶνε καθαρά καὶ ἀπλή: Ρίποτε δύο κοχλιάρια τῆς σούπας ἀπὸ ἄλλας ἐντὸς δοχείου μετὰ γάλα. Τὰ ἀνακατεύετε καὶ ἀλείφετε καθημερινῶς τὸ πρόσωπον, ἀφίνοσαι αὐτὸ νὰ στεγνώσῃ. Θὰ ἰδῆτε τὴν μεταβολὴν ἀμέσως. Καὶ σπινθούρια καὶ ἐξανθήματα, ἂν ἔχητε θὰ ἐξάλειφθῶν.

'Ἡ ὑγιεινὴ τοῦ στόματος)

Ἀπεδείχθη ἐκ στατιστικῶν παρατηρήσεων, γενομένων εἰς τὰ σχολεῖα, ὅτι εἰς 100 παιδιά, ἀναλογῶν μόνον 5 μετὰ καλοὺς ὀδόντας, 14 μετὰ τριούς, 45 μετὰ χαλασμένους καὶ 36 μετὰ σάπιους. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν παραμέλησιν τῆς ὑγιεινῆς τοῦ στόματος, ἧτις ἐπιβάλλεται ὅχι μόνον ἀπὸ καλλισθητικῶν λόγους, ὅχι μόνον διὰ νὰ μὴ προκαλοῦνται οἱ ἄθλιοι κενόδοτοι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἐμμέσους βλάβας, τὰς ὁποίας κάμνει τὸ ἀχαλασμένο ὄντιον. Πρῶτον τὸ στόμα ἐκπέμπει ἀηδέστατην δυσοσμίαν, δεῦτερον αἱ τοξίνοι, ἃς προκαλεῖ, κίπαστρέφουν τὸν στομάχον καὶ τρίτον προκαλοῦν διαφόρους ἀληθδόνας εἰς τὴν κεφαλὴν. Ἡ ὑγιεινὴ τοῦ στόματος ἐπιβάλλεται εἰς πάντος, πρὸ παντὸς ὁμως εἰς τὴν ἡλικίαν ἐκείνην τὴν παιδικὴν, καθ' ἣν στερεῶνουν οἱ ὀδόντες.

X.

ΓΝΩΜΑ! ΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Δὲν ὑπάρχει μεγαλυτέρα ἀγροτεία εἰμὴ νὰ ὑποκαθιστῶμεν τὰ πράγματα διὰ τῶν λόγων καὶ νὰ θέλωμεν νὰ πιστεύωσιν οἱ ἄλλοι, ὅτι δὲν πιστεύομεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι.

(Βολταῖρος)

Μεταξὺ ἐκατὶν ἀνθρώπων θὰ εὔρητε δύο εὐφμεῖς ἐπὶ ἐκατὶν γυναικῶν θὰ εὔρητε μίαν βλαῖκα. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀναλογία.

K. Ζιγαροῦν.